

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta**

**Ústav světových dějin
Seminář novověkých dějin**

Diplomová práce

Bc. Věra Danielová

Postoj Karla V. k odtržení Anglie od Říma

A politics of Charles V towards secession of England from Rome

Praha 2018

Vedoucí práce: prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Děkuji vedoucímu své diplomové práce prof. PhDr. Aleši Skřivanovi, CSc. za trpělivé a podnětné vedení a za cenné připomínky. Dále chci poděkovat PhDr. Jaroslavu Valkounovi, Ph.D. za užitečné rady k psaní odborných prací. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za neutuchající podporu.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze

Věra Danielová

Abstrakt

O Jindřichovi VIII. byla napsána již spousta publikací. Především o jeho soukromém životě, kterým se zapsal do dějin nejmarkantněji. Jindřich zdědil královský trůn ve velmi mladém věku. Tudorovská dynastie seděla na anglickém trůnu pouze jednu generaci. Jindřichův otec vyvedl zemi z dlouholeté občanské války. Strach z jejího pokračování však přetrvával. Nejdůležitějším úkolem mladého krále bylo stabilizovat pozici dynastie a uchránit trůn proti uchazečům. Jindřich žil celý život ve strachu, že bez mužského dědice, jeho rod padne.

Jindřichovou manželkou se stala Kateřina Aragonská. Z tohoto spojení Anglii plynuly mnohé výhody. Ostrovní království se aktivně zapojovalo do kontinentální politiky. Kateřina však nebyla schopna dát Anglii dědice a upadla v nemilost. Její synovec, císař Svaté říše římské, byl nejmocnějším panovníkem křesťanské Evropy. Přestože se různými prostředky snažil zabránit anulaci manželství, neuspěl. Po celou dobu své vlády byl Karel V. ve válečném konfliktu s francouzským králem. Potřeboval Anglii jako spojence proti Francii, a to i za cenu, že jeho teta bude zavrhnuta a její pád zůstane bez odplaty.

Klíčová slova

Karel V., Jindřich VIII., odtržení od Říma, anglikánská církev, Kateřina Aragonská, Anna Boleynová

Abstract

There have been many publications written about Henry VIII. It was his private life, because of which he primarily went down in history. Henry inherited the royal throne at a very young age. The Tudor dynasty ascended the English throne just for one generation. Henry's father ended the long-standing civil war. However, the fear of its continuation still remained. The most important task for the young king was to stabilize the position of the dynasty and to protect the throne against other pretenders. His whole life Henry lived in fear, that without a male heir, his family would be brought down.

Catherine of Aragon became Henry's wife. There were many benefits from this union for England. The island kingdom was actively involved in continental policy. Nevertheless, Catherine was not able to give birth to an heir to England and fell into disgrace. Her nephew, Holy Roman Emperor, was the most powerful ruler of the Christian Europe. Although he tried to prevent the annulment of their marriage by various means, he failed. Throughout his reign Charles was in a war conflict with the French king. He needed England like an ally against France even at the cost of his aunt's repudiation, which would remain without retaliation.

Keywords

Charles V, Henry VIII, secession from Rome, the Church of England, Catherine of Aragon, Anne Boleyn

Obsah

Úvod	8
1. Anglie a říše na konci 15. století	13
1.1 Zahraniční politika	13
1.2 Dynastická politika	21
1.2.1 Spojení Habsburků s Trastámara	21
1.2.2 Manželství prince Artura a Kateřiny Aragonské	22
1.2.3 Období nejistoty	23
2. Anglie po nástupu Jindřicha VIII.	27
2.1 Nástup Jindřicha VIII. a jeho sňatek.....	27
2.2 Svatá liga a tažení do Francie 1513	29
2.3 Mírová jednání	35
2.4 Nový rival.....	38
2.5 Thomas Wolsey – mírotvorce.....	42
2.6 Potomstvo Jindřicha VIII. s Kateřinou	46
3. Nový mocenský trojúhelník 1519–1525	51
3.1 Volba císaře.....	51
3.2 Karlova první návštěva Anglie	54
3.3 Brokátové pole	56
3.4 Jindřichovo druhé setkání s císařem	59
3.5 Konference v Calais a Bruggách.....	60
3.6 Nový papež.....	63
3.7 Karlova druhá návštěva Anglie.....	65
3.8 Válka s Francií	67
3.9 Důsledky bitvy u Pavie	70
4. Cesta k nové církvi	73

4.1 Příchod Anny Boleynové	73
4.2 První pokus o rozvod	74
4.3 Campeggiova mise	80
4.4 Wolseyho pád.....	83
4.5 Rozvod a jeho následky	86
Závěr	98
Prameny	105
Literatura	107

ÚVOD

Jindřich VIII. vládl od roku 1509 jako druhý Tudorovec na anglickém trůnu. Přestože po svém otci zdědil ekonomicky a hospodářsky stabilní zemi, musel se potýkat s diplomatickou izolací své země. Po skončení občanské války bylo v království stále dost uchazečů o anglický trůn. Jindřich musel vypořádat s případnými konkurenty a stabilizovat pozici své dynastie. Byl přesvědčen, že jeho rod se udrží pouze, pokud zemi zajistí mužského následníka. Přestože Kateřina Aragonská byla ideální manželkou, která oplývala všemi ctnostmi, a jejich svazek byl velmi harmonický, zklamala ve svém prvořadém úkolu, což vedlo krále k touze anulovat manželství. Kateřina byla dcerou Katolických Veličenstev, měla tedy neochvějnou podporu papeže a navíc byla tetou císaře Svaté říše římské, nad jehož říší slunce nezapadalo. Cílem této práce je analyzovat a prezentovat vývoj politiky a postoje Karla V. k dění v Anglii, a to nejen z hlediska politického a náboženského, ale především z rodinného. Zavržení právoplatné královny bylo pro císaře osobní urážkou, navíc takto potupným a nelegitimním způsobem.

V první kapitole stručně nastíním, jaké byly politické, ekonomické a dynastické vztahy předešlé generace panovníků Anglie a Říše. Nejprve objasním vzájemnou zahraniční politiku Jindřicha VII. a Maxmiliána I. a také jejich alianci proti francouzskému králi. V kapitole budu dále analyzovat sňatkovou politiku Tudorovců a Habsburků. Dynastická politika byla velmi důležitou složkou zahraniční politiky, a proto jí budu věnovat více pozornosti. Největší pozornost bude věnována krátkému manželství Kateřiny a prince Artura, na němž byly později postaveny právní podklady pro rozvod.

Druhá kapitola se bude podrobněji zabývat prvními deseti roky vlády Jindřicha VIII., podrobnostmi jeho sňatku a prvními kroky v mezinárodní politice. Po nástupu na trůn byl král pod silným vlivem svého španělského tchána. S velikou horlivostí se připojil k protifrancouzské alianci a vedl úspěšnou invazi do Francie. Postupně však král čím dál více řídil vlastními ambicemi. Druhá část kapitoly bude zaměřena jednak na počátek vlády Františka I. a také na klíčovou osobnost anglické politiky a diplomacie, Thomase Wolseyho, který se stal nepostradatelným prostředníkem mírových jednání. Poslední podkapitola pak bude věnována Jindřichovu osobnímu a rodinnému životu.

Ve třetí kapitole budu analyzovat vztahy mocenského trojúhelníku Františka I., Jindřicha VIII. a Karla V. Nepřátelské vztahy francouzského krále a císaře, které byly způsobeny především zápasem o italská území, z velké části utvářely a měnily politické vazby v západní Evropě. Anglie byla dlouhodobým nepřítelem Francie, neboť si neustále činila nárok na ztracená anjouovská území. Karla V. s Anglií spojovaly nejen sdílené antipatie k Francii, ale také rodinné vztahy. Císařova teta byla anglickou královnou. Kardinál Wolsey, který se vždy snažil prosazovat mírové vztahy s Francií, očekával císařovu pomoc při volbě nového papeže. Spojenectví Jindřicha VIII. a Karla V. se začalo rozpadat až po klíčové bitvě u Pavie, kdy byla Anglie odstrčena do pozadí důležitých diplomatických jednání.

Poslední kapitola bude věnována přerodu anglické církve v národní instituci. Nejprve se zaměřím na osobnost Anny Boleynové, její původ a příchod ke dvoru. Hodlám hodnotit a zkoumat jak vývoj v Anglii, tak nový směr mezinárodní politiky. Jindřich VIII. se nejprve pokusil vyžádat si rozluku manželství od papeže. Shrnu právní a teologické podklady pro anulaci. Dále se zaměřením na jednání s papežem, který do Anglie vyslal

zvláštního legáta, aby situaci posoudil. Řím se však nacházel v rukou císaře a papež se musel podřizovat jeho přáním. Papežova snaha vyhnout se definitivnímu vyřčení rozsudku měla za následek pád druhého nejmocnějšího muže království. Poslední část kapitoly pak již bude věnována samotnému rozvodu a jeho politickým následkům. Budu analyzovat reakci císaře i francouzského krále.

Cílem této práce je zodpovědět otázky o císařově postoji vůči anglické reformě. Nejprve se nabízí otázka, jak se lišila mezinárodní politika Jindřicha VIII. vůči jeho otci. Zda a popřípadě jakými změnami si Anglie za jeho vlády prošla. Anglický král si byl bezesporu vědom svého nižšího postavení v hierarchii evropských panovníků. Přesto se dokázal stát nepostradatelným členem politických jednání. Císař byl podle tradičního pohledu ochráncem a zástupcem papeže v katolické Evropě. Když anglický král vypověděl poslušnost Římu, císař měl morální povinnost zakročit. V případě Karla V. se k nastalé situaci přidal ještě osobní faktor, neboť Jindřich zapudil jeho tetu, urazil jeho rod, a to velice pohoršujícím způsobem. Jaká byla pravděpodobnost, že vytvoření nové anglikánské církve vyvolá válku s císařem? Byl si Jindřich vědom tohoto rizika a připravoval se na možný válečný konflikt?

Ve své práci budu využívat jak primárních pramenů, tak i sekundární literatury, které jsou z velké části v anglickém jazyce. Nejdůležitějšími prameny k anglickým dějinám jsou početné svazky státních dokumentů, které jsou již v elektronické podobě. Do své práce využiji prvních deset svazků týkajících se vlády Jindřicha VIII., které zahrnují léta 1509–1536.¹ Další institucionální spisy a dopisy, které budu využívat, jsou svazky *State*

¹*Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII*, Preserved in the Public Record Office, the British Museum and elsewhere in England, Vol. 1–10, ed. by BREWER, J. S., GAIRDNER, J., London 1864–1920.

Papers, ze kterých využiji první svazek.² Důležité informace o dobové situaci v Anglii nám poskytují také dopisy vyslanců ze Španělska, Benátek a Milána.³ Korespondence mezi panovníky a vyslanci obsahovala nejsoukromější a nejtajnější informace, proto byly mnohé její části zašifrovány. Některé z nich se dodnes ještě nepodařilo rozšifrovat. Pro kompletní pohled na diplomatické vztahy Anglie a Říše budu čerpat také ze souboru korespondence mezi Karlem V. a jeho vyslanci u francouzského a anglického dvora, která byla přeložena do angličtiny.⁴ Ostatní Karlova korespondence zatím nebyla z francouzštiny přeložena.⁵ O době panování Jindřicha VIII. máme svědectví také z několika kronik. Hallova kronika⁶ se primárně nesoustředí na popis důležitých událostí. Její předností je zachycení dobových nálad a reakcí obyvatelstva na politické dění. Další cenné informace obsahuje kronika Charlese Wriothsesleyho⁷ a biografie kardinála Wolseyho od George Cavendishe⁸, který byl jeho ceremoniářem.

Sekundární literatury na téma tudorovské éry či osoby Jindřicha VIII. je nepřehledné množství. Na počátku 20. století sepsal rozsáhlou biografii tohoto panovníka britský historik A. F. Pollard.⁹ Jeho práce však již byla

²*State Papers, published under the authority of His Majesty's Commission*, Vol. 1, King Henry the Eighth, London 1830.

³*Calendar of Letters, Despatches and State Papers, Relating to the Negotiations between England and Spain*, Preserved in the Archives at Simancas and elsewhere, Vol. 1-5, ed. by BERGENROTH, G. A., GAYANGOS, P. de, London 1862–1888. *Calendar of State Papers and Manuscripts, Relating to English Affairs, Existing in the Archives and Collections of Venice and in other Libraries of Northern Italy*, Vol. 1–4, ed. by BROWN, R., London 1864–71. *Calendar of State Papers and Manuscripts in the Archives and Collections of Milan 1385-1618*, ed. by HINDS, A. P., London 1912.

⁴*Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France*, ed. by BRADFORD, W., London 1850.

⁵*Correspondenz des Kaisers Karl V.*, Vol. 1, 1513–1532, ed. by LANZ, K., Leipzig 1844.

⁶HALL, E., *Hall's Chronicle: Containing the History of England, during the Reign of Henry the Fourth and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in which Are Particularly Described the Manners and Customs of those Periods. Carefully Collated with the Editions of 1548 and 1550*, London 1809.

⁷WRIOTHESLEY, CH., *A Chronicle of England During the Reigns of the Tudors, from A. D. 1484–1559*, Vol. 1, London 1875.

⁸CAVENDISH, G., *The Life of Cardinal Wolsey*, London 1852.

⁹POLLARD, A. F., *Henry VIII*, London 1919.

překonána dalšími historiky, proto ji ve své práci využiji spíše jen pro srovnání či doplnění. Mezi nejvýznamnější Pollardovi následovníky řadíme profesora J. J. Scarisbricka,¹⁰ který své životní dílo vydal v 70. letech 20. století a Geoffreyho Eltona, který svou knihu o tudorovské éře publikoval na počátku 90. let.¹¹ K osobě Thomase Wolseyho, kardinála z Yorku, ve své práci budu čerpat z publikace britské historičky Stelly Fletcher, která se specializuje na období renesance. Její práce není pouze bodovou biografií kardinála. Spojuje v ní průběh politických událostí s kulturních, ekonomickým a hospodářským vývojem západní Evropy.¹²

Veliké množství biografií bylo napsáno také k osobě císaře Karla V. Publikace jsou psány převážně v německém, španělském a anglickém jazyce. Císařovi životopisci ve svých knihách dávají přednost tématu reformace či válek s Francií. Téma anglo–císařských vztahů je poněkud upozaděné. Pro svou práci jsem jako hlavní zdroj o Karlu V. vybrala publikaci M. F. Alvareze,¹³ španělského profesora z univerzity v Salamance, který se specializoval na dějiny 16. století. Dále pak budu čerpat z biografie E. Armstronga,¹⁴ jehož práce je sice starší, ale stále přínosná. Protože se budu snažit čerpat z novějších zdrojů, do seznamu literatury nezařadím publikace K. Brandiho, jehož práce byly průlomové, i když poněkud problematické.

¹⁰ SCARISBRICK, J. J., *Henry VIII*, London 1976.

¹¹ ELTON, G. R., *England Under the Tudors*, London and New York 1991.

¹² FLETCHER, S., *Cardinal Wolsey, A Life in Renaissance Europe*, London 2009.

¹³ ALVAREZ, M. F., *Charles V: Elected Emperor and Hereditary Ruler*, London 1975.

¹⁴ ARMSTRONG, E., *The Emperor Charles V*, Vol. 1, London 1910.

1. ANGLIE A ŘÍŠE NA KONCI 15. STOLETÍ

Na konci druhé poloviny 15. století se na evropské scéně objevily nové mocnosti, které vystřídaly italské státy v ohledu politickém a především obchodním. Byly jimi Anglie, burgundsko–rakouské soustátí, Francie a unie Kastilie–Aragon. Anglie i Říše se nacházely v nelehké situaci. V roce 1485 na anglický trůn nastoupil král z nové dynastie Tudorovců, Jindřich VII. Po třiceti letech občanské války byla Anglie zcela vyčerpána a podle tradičního pohledu byla stará šlechta téměř zdecimována.¹⁵ Jindřich VII. si byl dobře vědom, že pouze střízlivá zahraniční politika a spojení s významnými evropskými rody zajistí jeho rodu stabilní pozici. O rok později byl zvolen novým římským králem Maxmilián I. Habsburský, který po svém otci Fridrichovi III. zdědil zchudlou a rozvrácenou říši, která trpěla neustálými útoky nepřátel. Celá jeho vláda byla ovlivňována neustálou potřebou finančních prostředků a obrany své říše. Přesto svou dynastickou politikou dokázal zajistit rakouskému domu další rozlehlá území, která Habsburkům poskytla hegemonní postavení v Evropě.

1.1 Zahraniční politika

Vláda Jindřicha VII. byla specifická svou neagresivní a střízlivou politikou. Jeho hlavní snahou bylo stabilizovat říši a zachovat tolik potřebný mír. Na rozdíl od mnoha svých předchůdců nebyl válečníkem, netoužil získat zpět ztracená francouzská léna. „*Zahraniční politika se řídila ostrovními zájmy bez zřetele na osobní slávu.*“¹⁶ V jeho osobě na anglický trůn nastoupila

¹⁵ Přestože je pravdou, že mnohé šlechtické rody vymřely na bitevních polích Válek růží, nejednalo se o větší procento než v předešlém či následujícím století. Přibližně čtvrtina aristokratických rodů vymřela kvůli tomu, že nezanechaly syny, kteří by je následovali. Blíže viz GRANT, A., *Henry VII*, London and New York 1985, str. 11–12.

¹⁶ POLLARD, A. F., *Anglické dějiny: studie o vývoji politickém*, Praha 1921, str. 48.

nová dynastie s poněkud zpochybnitelným nárokem na vládu.¹⁷ Svým sňatkem s princeznou z rodu Yorků Alžbětou, dcerou Edwarda IV., v lednu 1486 posílil svou pozici i nárok na korunu a definitivně tak spojil obě větve Plantagenetů do jedné.

Na počátku panování Jindřicha VII. západní Evropě dominovaly dvě mocnosti, Francie a Španělsko. V menší míře pak také Svatá říše římská, která však byla příliš rozdrobená a nejednotná. Aby zajistil své dynastii pevnou pozici, musel Jindřich od těchto mocností získat uznání své vladařské legitimacy a nejlépe ji upevnit dynastickými svazky. K dosažení anglického trůnu mu velikou měrou pomohla Francie, což mělo za následek nepřátelství burgundské vévodkyně vdovy Markéty.¹⁸ Burgundsko bylo přirozeným nepřítelem Francie, neboť francouzští králové ve své snaze dosáhnout přírodních hranic království se neustále snažili odtrhnout některá území z burgundského dědictví. Situace se ještě vyostřila, když Jindřich VII. stáhl všechna obchodní privilegia, která Burgundsku byla poskytnuta Edwardem IV. Když se v roce 1486 rozšířily zvěsti, že претендент trůnu hrabě Warwick, který byl od počátku Jindřichovy vlády vězněn v Toweru, v Irsku shromažďuje yorkistické stoupence a chystá se svrhnout krále, Markéta Burgundská ho podpořila jako svého synovce a poskytla mu k boji 2000 lancknechtů.¹⁹ Král byl o tomto komplotu velmi dobře informován, díky své důkladné síti agentů a špehů. Za hraběte z Warwicku se však vydával syn pouhého varhanáře Lambert Simnel. Rebelie byla potlačena v červnu následujícího roku. Simnel byl ušetřen a zaměstnán v královské

¹⁷ Jindřich VII. byl sice přes svou matku Margaret Beaufortovou potomkem Jana Gentského z manželství s jeho dlouholetou milenkou Kateřinou Swynfordovou, ale z otcovy strany byl vnukem Kateřiny z Valois, vdovy po Jindřichovi V., a Owena Tudora, yeomana z Walesu, který sloužil v královských službách.

¹⁸ Předchozí vztahy Anglie a Burgundského vévodství byly velmi přátelské, neboť vévodkyně Markéta, vdova po Karlu Smělém, byla sestrou krále Edwarda IV.

¹⁹ LOCKYER, R., THRUSH, A., *Henry VII*, London 1997, str. 75–76.

kuchyni. Další pretendent trůnu se objevil o tři roky později, tentokrát i s podporou Habsburků.

Mezi lety 1487–1492 se anglický král musel vypořádat s novým problémem, který se objevil v Bretani. Dosavadní nezávislost bretaňského vévodství byla ohrožena, neboť již čtyřiapadesátiletý vévoda František II. neměl mužského dědice, pouze dceru Annu. Francouzská regentka Anna de Beaujeu²⁰ plánovala území inkorporovat do francouzské koruny. Vévoda František chtěl udržet nezávislost Bretaně, a proto nabídl ruku své dcery Maxmiliánovi Habsburskému. Domácí šlechta však byla spíše profrancouzská. Na základě jejich apelu regentka vyslala do Bretaně vojsko. Jindřich byl vývojem situace velice zneklidněn. Bretaňské přístavy byly odrazovým můstkem pro invazi do Anglie. Proto navrhl svého kandidáta, který se měl oženit s vévodkyní Annou. Vybral vévodu z Buckinghamu, který měl být neutrálním uchazečem jak z pohledu Francie, tak Říše.²¹ Přestože Francii vděčil za svou korunu, nově vzniklá situace ho nutila uzavřít spojení s Maxmiliánem.

Po smrti Františka II. v září 1488 Jindřich VII. oficiálně převzal ochranu Anny Bretaňské, přestože byl limitován jak finančními, tak válečnými zdroji.²² Na základě tohoto jednání vévodkyně Anna akceptovala anglickou pomoc a v únoru roku 1489 ratifikovala smlouvu z Redonu. Podle dohody Anglie měla na pomoc vyslat vojenskou podporu ovšem na náklady Bretaně. Anna také poskytla Jindřichovi právo veta na veškeré dynastické a spojenecké aliance, které by mohla uzavřít. Anglii byla podstoupena strategická města (Morlaix a Concarneau) jako záštita

²⁰ Anna de Beaujeu byla nejstarší dcerou krále Ludvíka XI. z jeho druhého manželství. V době nezletilosti svého mladšího bratra, budoucího Karla VIII., spravovala království a to v letech 1483–1491.

²¹ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 25, London 1862.

²² CURRIN, J. M., *Pierre Le Pennec, Henry VII of England, and the Breton Plot of 1492: A Case Study in "Diplomatic Pathology"*, in: *Albion*, Vol. 23, No. 1, 1991, str. 7.

pro zaplacení anglického vojska.²³ Celkově bylo z Anglie vysláno 12 000 vojáků.²⁴ Jindřich VII. doufal, že své jednotky připojí také Maxmilián. Podle zprávy papežského nuncia ve Francii biskupa z Concordie, se šířily zvěsti, že se k výpravě proti Francii připojí i Španělsko.²⁵ Jindřicha čekalo zklamání. Maxmilián se k bretaňskému tažení nepřipojil. Upřednostnil pomoc svému otci Fridrichovi III. s podmaňováním Uher. Kromě toho musel ještě tišit nepokoje ve Flandrech. Jindřichovým záměrem nebylo rozpoutat dlouhotrvající konflikt, který přepokládal veliké ztráty. Jeho cílem bylo především demonstrovat svou sílu a možnosti. Tažení zahájil až v říjnu, což byla velmi pozdní doba pro seriózní útok. Válečné akce trvaly pouze týden, než král započal s vyjednáváním, ke kterému byl údajně nucen nevlídným počasím.²⁶ Na konci března Jindřich uzavřel spojeneckou smlouvu s Jejich katolickými Veličenstvy v Medina del Campo. Krom jiného se ve smlouvě zavázal s francouzským králem uzavřít příměří do ledna následujícího roku, nikoliv však separátní mír.²⁷ Španělsko chtělo nátlakem donutit Francii, aby odstoupila oblast Roussillonu a Cerdagne.

Konec španělských i anglických dobovačných plánů znamenal mír podepsaný v červenci 1489 Maxmiliánem a Karlem VIII. ve Frankfurtu. Maxmilián se zavázal neútočit do Bretaně, pokud Francie nebude podporovat flanderské vzbouřence a pomůže je přivést k poslušnosti.²⁸ Jindřich nechtěl uznat porážku a stáhnout vojska z Bretaně. V září 1490 se mu ještě jednou podařilo přimět Maxmiliána k zásahu proti Francii.

²³*Foedera, conventiones, literae, et cuiuscunque generis acta publica, inter reges Angliae etc.*, ed. by RYMER, T., Tom. 5, Pars 1 et 2, Hagae 1741, str. 199–202.

²⁴ HOOKER, J. R., *Notes on the Organisation and Supply of the Tudor Military under Henry VII*, in: *Huntington Library Quarterly*, Vol. 23, No. 1, 1959, str. 19–31.

²⁵*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archive of Venice*, Vol. 1, 1202–1509, No. 552, London 1864.

²⁶ GRANT, str. 39.

²⁷*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 34, London 1862.

²⁸ BRIDGE, J. S. C., *A History of France from the Death Louis XI, Reign of Charles VIII, Regency of Anne de Beaujeu, 1483–1493*, Vol. 1, Oxford 1921, str. 207.

Parlament králi poskytl dostatek financí na obranu anglických zájmů.²⁹ Arcivévoda se však rozhodl k poněkud odlišnému, ale ráznému kroku. V prosinci se *per procurationem* tajně oženil s vévodkyní Annou. Manželství ani nebylo konzumováno, mohlo být tedy velmi snadno zpochybněno. Karel VIII. se nehodlal vzdát Bretaně. Tvrdým vojenským zásahem donutil Annu, aby popřela svůj sňatek s arcivévodou a stala se jeho ženou. Jindřich se opět odmítal vzdát. Pod záminkou napravení urážky, která se stala arcivévodovi, začal se svým agentem v Bretani Pierrem le Pennecem plánovat další invazi, do které chtěl zapojit Španělsko, německá knížata i samotného papeže.³⁰ Plánované spiknutí skončilo nezdarem v srpnu roku 1492.

V této době se už anglický král potýkal s dalším problémem na domácí půdě. Objevil se další претенdent trůnu Perkin Warbeck, syn celníka z Tournai, který se vydával za mladšího syna Edwarda IV. Richarda, vévodu z Yorku.³¹ Warbeck se už v říjnu roku 1491 vylodil v Irsku. Yorkističtí spiklenci doufající ve zvrát se okamžitě chopili své šance. Jindřich poslal do Irska jen malé vojsko na potlačení této rebelie. Warbeck stihl prchnout do Francie, kde ho uvítal Karel VIII. Než však stačil zasáhnout do domácího anglického dění, se Jindřich v říjnu 1492 vylodil s armádou v Calais a chystal se táhnout na Bretaň. Je naprosto zřejmé, že anglický král nechtěl bojovat. Jeho záměrem bylo pouze donutit Francii k vyjednávání a ústupkům. Ani Francie nestála o další boje, neboť se její zájmy přesunuly do Itálie. Karel si potřebovat uvolnit ruce, a proto s Jindřichem v listopadu téhož roku uzavřel mírovou smlouvu v Étampes.

²⁹ *Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 1, 1202–1509, No. 597, London 1864.

³⁰ CURRIN, J. M., *Pierre Le Pennec, Henry VII of England, and the Breton Plot of 1492: A Case Study in "Diplomatic Pathology"*, in: *Albion*, Vol. 23, No. 1, 1991, str. 12–22.

³¹ Oba synové Edwarda IV. byli zavražděni v Toweru, kde je nechal uvěznit jejich strýc Richard III. v roce 1483.

Anglie slíbila stáhnout svá vojska z Bretaně, na oplátku Francie měla stáhnout podporu yorkistického pretendenta. Jindřich dokázal ještě víc. Donutil Karla VIII., aby obnovil peněžní rentu, která byla Anglii poskytována za života Edwarda IV. a uhradil náklady anglického tažení v Bretani. Všechny tyto výdaje čítaly hodnotu 159 000 liber.³²

Jindřich se mohl vrátit k dořešení domácích problémů a vypořádat se s Warbeckem, který zatím našel útočiště u vévodkyně vdovy na burgundském dvoře. Anglický král reagoval opětovným vyhlášením embarga na obchod s Nizozemím.³³ Takové opatření škodilo oběma zemím. Možnost k urovnání vztahů se naskytla až poté, co Warbeck opustil Burgundsko v červenci 1495. Warbeck se vylodil v Dealu, jeho síly však byly rychle přemoženy a byl nucen přehnout do Irska a poté do Skotska. Mezitím už se díky Jindřichově propagandě na anglickém dvoře začaly šířit zvěsti, které měly podkopat podporu Warbeckových stoupenců a také insultovat vévodkyni vdovu burgundskou. Milánský vyslanec ve Flandrech při návštěvě Londýna zaznamenal pomluvy, které uváděly, že Warbeck není synem krále Edwarda, nýbrž vévodkyně vdovy burgundské a biskupa z Cambrai.³⁴

Jindřich nyní mohl jednat s Maxmiliánovým synem Filipem Sličným, o uzavření dlouhotrvající politicko–obchodní smlouvy *Magnus Intercursus*, která by odstranila obchodní bariéry.³⁵ Maxmilián však nesdílel stejný postoj se synem, neboť byl dotčen uzavřením anglo–francouzského separátního míru, ale také neochotou Jindřicha VII.

³² LOCKYER, THRUSH, str. 81.

³³ HALL, E., *Hall's Chronicle: Containing the History of England, during the Reign of Henry the Fourth and the Succeeding Monarchs, to the End of the Reign of Henry the Eighth, in which Are Particularly Described the Manners and Customs of those Periods. Carefully Collated with the Editions of 1548 and 1550*, London 1809, str. 467.

³⁴ *Calendar of State Papers and Manuscripts in the Archives and Collections of Milan 1385-1618*, No. 471, London 1912.

³⁵ BUTLER, G., MACCOBY, S., *The Development of International Law*, New Jersey 2003, str. 213.

připojit se k benátské lize vzniklé v březnu 1495 proti francouzským ambicím na Apeninském poloostrově. Maxmilián chtěl využít právě Warbecka, aby donutil Jindřicha vstoupit do koalice. Anglický král se k Svaté lize připojil na konci ledna 1496 s podmínkou, že není povinen vyhlásit Francii válku. Dohoda však neobsahovala žádné klauzule o „vévodovi z Yorku“ či dalších pretendentech.³⁶

Perkin Warbeck našel silnou podporu u skotského krále Jakuba IV. Skotský král měl ovšem postranní úmysly. Nezáleželo mu to na tom, zda Warbeckův nárok na trůn je legitimní. Skrze podporu jeho tažení viděl příležitost, jak opět získat hraniční město Berwick.³⁷ Aby podpořil legitimitu dalšího pretendenta, dal mu za manželku svou sestřenicí lady Kateřinu Gordonovou. Invaze naplánována na září 1496 skončila fiaskem, neboť se většina skotské šlechty odmítla přidat k povstalcům. Jakub IV. ještě jednou využil příležitosti zaútočit za hranice, když vypuklo povstání na západě anglického království kvůli vypsání nových daní na válku. Skotský král byl v září následujícího roku donucen uzavřít příměří v Aytonu, které bylo prvním krokem k uzavření Věčného míru.

Warbeck byl zajat po posledním pokusu o převrat, poté co se v září vylodil v Cornwallu. U domácích obyvatel našel pouze chabou podporu, města před ním zavírala brány. Již v říjnu bylo rebelii konec. Po nezdárném pokusu o útěk v roce 1498 byl Warbeck uvězněn v Toweru.³⁸ Jen stěží mohl doufat v milost, které se dostalo Lambertu Simnelovi. V listopadu 1499 byl oběšen v Tyburnu.

³⁶*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 121, London 1862.

³⁷ Berwick společně s městem Dunbar získal anglický král Edward IV. během války se Skotskem v letech 1480–1483.

³⁸*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archive of Venice*, Vol. 1, 1202–1509, No. 768, London 1864.

Do roku 1485 po několik staletí byla anglická zahraniční politika ofenzivní, útok znamenal nejlepší formu obrany. Ambice panovníků sahaly mnohem dále než k hranicím ostrova. S nástupem Tudorovců v osobě Jindřicha VII. se to však změnilo. Tradičními nepřáteli Anglie byla Francie a Skotsko, které byly v přátelském vztahu, tzv. *Auld Alliance*. Jindřich VII. nikdy Skotsko nenapadl, krátké válečné tažení v letech 1496–1497 vyprovokoval Jakub IV. Po rychlé porážce Skotů se svým severním sousedem uzavřel dohodu o Věčném míru³⁹ a doufal, že tím ukončí dlouhotrvající pohraniční šarvátky. Město Berwick bylo definitivně v anglických rukou.⁴⁰ Smlouva měla jeden veliký nedostatek. Nenarušila skotsko–francouzskou alianci. Nedokázala ani trvale redukovat napětí v pohraničních regionech. Jindřich VII. si byl dobře vědom, že pokud má jeho nová dynastie setrvat na trůnu, potřebuje podporu všech evropských mocností včetně Francie, které podstatnou měrou vděčil za získání trůnu. Po celou dobu vlády s Francií udržoval poměrně přátelské vztahy. Nikdy nedovolil, aby jeho ambice tyto vztahy narušily. Velmi pečlivě zvažoval každou situaci i s důsledky, nebylo jednoduché s ním uzavřít dohodu. Nicméně podle zprávy španělského vyslance de Puebly, ačkoliv Anglie často měnila strany, když už se k někomu připoutala smlouvou, dodržela ji a byla spolehlivým spojencem.⁴¹

³⁹ Součástí smlouvy bylo samozřejmě i dynastické propojení Anglie a Skotska. Roku 1503 se tak Jindřichova dcera Markéta provdala za skotského krále Jakuba IV.

⁴⁰ *Calendar of Documents Relating to Scotland Preserved in Her Majesty's Public Record Office*, No. 1681, London 1881, str. 337.

⁴¹ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 221, London 1862.

1.2 Dynastická politika

1.2.1 Spojení Habsburků a Trastámara

Podstatnou součástí zahraniční politiky byla i politika dynastická. Sňatky byly zárukou dodržení stanovených smluv a pojištění spojeneckých aliancí. Jindřich VII. i Maxmilián I. v této oblasti dokázali sjednat velmi výhodné svazky, které jejich rodům zajistily jak veliké územní zisky, tak významnou podporu a stabilitu rodu.

Maxmilián I. měl na poli dynastické politiky pouze omezené možnosti. Z jeho prvního manželství s dědičkou Karla Smělého Marií Burgundskou se narodily pouze dvě děti. V roce 1478 se narodil princ Filip a dva roky po něm přišla na svět princezna Markéta. Z dalších dvou manželství se Maxmiliánovi již žádní další potomci nenarodili. Návrh na dynastické spojení se Španělskem přišel od Jejich katolických Veličenstev. V souvislosti s bojem za udržení nezávislosti Bretaně, vyslali španělští panovníci k Maxmiliánovu dvoru Juana de Fonsecu, zvláštního vyslance, který byl pověřen projednáním bližšího spojení proti Francii formou sňatků jejich dětí.⁴² Ferdinand Aragonský se v tutéž dobu pokoušel i o spojení s Anglií, která byla nejlepší základnou pro výpady do Bretaně. Anglie, Španělsko a Rakousko se tak měly spojit dynastickými sňatky proti společnému nepříteli. Svatba Karla VIII. s Annou Bretaňskou, podepsání separátních mířů a následné stažení vyslanců Španělska z Bretaně, Flander a Anglie na čas jednání o sňatcích přerušila. Francouzský vpád do Itálie však opět jednání s císařem otevřel. Maxmilián I. se sice mohl honosit vznešeným císařským titulem, jeho pokladna však věčně zela prázdnotou a spojení se stoupajícím Španělskem, které bylo příslibem velkého bohatství

⁴² MATTINGLY, G., *Renaissance Diplomacy*, Baltimore 1955, str. 121.

díky započatým zámořským cestám, bylo velmi lákavé. Španělsko si potřebovalo zajistit spojence z co nejvíce stran pro nadcházející boj o Itálii. Z těchto důvodů jednu dceru plánovali provdat do Anglie a další do Říše. V roce 1496 respektive 1497 se dům Habsburků spojil s rodem Trastamára. Princ Filip se oženil s infantkou Juanou a princezna Markéta se provdala za jediného syna Veličenstev Juana. Infant Juan však po pouhých šesti měsících manželství zemřel. Markéta, která byla v té době těhotná, v dubnu 1498 předčasně porodila mrtvou dceru. Filip a Juana měli několik potomků, z nichž nejstarší byl princ Karel, který se měl stát dědic obou mocností.

1.2.2 Manželství prince Artura a Kateřiny Aragonské

I Jindřichovi VII. se díky bretaňské krizi naskytla obrovská příležitost jak stabilizovat svou vládu. Ferdinand Aragonský vyslal na anglický dvůr Dr. Rodriga Gonzalese de Pueblu, který měl zhodnotit postavení anglického krále. De Puebla uznal Jindřicha VII. za solidního spojence,⁴³ čímž se otevřela cesta ke spojení, které mělo být samozřejmě stvrzeno sňatkem. Svatba prince Artura a nejmladší španělské infantky Kateřiny se začala důsledně projednávat už v dubnu 1488.⁴⁴ Nízký věk obou snoubenců nebyl důležitý. Zasnoubení tradičně probíhala již v dětském věku, kdy snoubenci byli sezdáni nejprve *per procurationem* než dosáhli požadovaného věku a došlo ke skutečné svatbě. Nejpalčivějším problémem se stalo stanovení výše věna, jehož vyplacení později mělo Kateřině způsobit nemalé potíže. Infantka měla věnem dostat 200 000 scudi. Polovina částky měla být vyplacena při jejím příjezdu do Anglie a druhá po dvou letech.⁴⁵ Konečná

⁴³Tamtéž, str. 122.

⁴⁴*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 15, London 1862.

⁴⁵ Tamtéž, No. 34.

smlouva byla podepsána na konci března 1489 v Medina del Campo. Oficiální svatba proběhla 14. listopadu 1501 v katedrále sv. Pavla, jejíž součástí bylo i přečtení anglo–španělské spojenecké smlouvy. Po obřadu se dvůr přesunul na hrad Baynard, kde se konaly velké oslavy s rytířským turnajem, kterého se nepřilíš tělesně zdatný Artur nezúčastnil. Následná svatební noc měla toto spojení zpečetit a požehnat v očích církve. Právě tato noc byla později velmi diskutována, neboť kdyby nedošlo k naplnění manželství, mohlo být podle práva prohlášeno za neplatné. Dodnes nemůže být s jistotou prokázáno, zda ke konzumaci došlo či ne. Z výpovědi prince Artura ráno poté by se mohlo zdát, že manželství naplnil, když svého komorníka Roberta FitzWaltera požádal o nápoj se slovy „*dnes v noci jsem byl ve Španělsku*“.⁴⁶ Avšak z výpovědi princezny z Walesu vyplývá opak. Své důvěrnici Francisce de Cáceres se svěřila, že v noci se mezi ní a princem nic nestalo.⁴⁷ Je velmi nepravděpodobné, že by se tak katolicky založená dívka, kterou Kateřina byla, dopustila lži v takto závažné situaci. Ať už bylo manželství naplněno či ne, po necelých pěti měsících manželství se Kateřina stala vdovou, aniž by počala dítě. Stále byla mladá a velmi žádoucí partie. Dynastická politika se opět dala do pohybu a jednání o jejím sňatku začalo nanovo.

1.2.3 Období nejistoty

Jejich katolická Veličenstva byla o smrti svého zetě informována skrze svého ambasadora Dr. de Pueblu na počátku května. Předně se jejich zájem obrátil na otázku Kateřinina věna a vdovské penze. Dodatky o apanáži v případě, že se Kateřina stane vdovou, již byly součástí svatební smlouvy.

⁴⁶ MORTIMER, T., *A New History of England from the Earliest Accounts of Britain to the Ratification of the Peace of Versailles 1763*, Vol. 2, London 1765, str. 248.

⁴⁷ TREMLETT, G., *Catherine of Aragon, Henry's Spanish Queen, A Biography*, London 2010, str. 89.

V dopise z 29. května Jejich Veličenstva zahrnují Dr. de Pueblu instrukcemi ohledně finančních záležitostí. Kromě pokynů jak zacházet s penězi, šperky, zlatem, etc., byl vyslanec pověřen apelovat na krále Jindřicha VII., aby splnil své závazky ke snaše a poskytl ji města, panství, půdu a dojednanou apanáž.⁴⁸ K tomu ovšem král nebyl příliš ochotný. Jen velmi nerad se loučil s penězi a s veškerými výdaji až přehnaně šetřil.

Jakmile se Kateřina stala vdovou, začalo se jednat o novém manželství. Po Arturově náhlé smrti španělští monarchové doufali, že si Kateřinu vezme Jindřich. V případě, že by se Kateřina vrátila do Španělska, musel by anglický král vrátit doposud vyplacenou polovinu věna. Jelikož jediný syn španělských panovníků infant Juan zemřel, aniž by zanechal potomky, kastilské dědictví mělo spadnout do klína Habsburkům. V této situaci tedy Jindřich VII. upřel svůj zrak právě na ně. Už v roce 1501 začal Jindřich VII. vyjednávat o sňatku svého mladšího syna s Eleonorou, dcerou Filipa Sličného.⁴⁹ Během návštěvy Kateřininy sestry Juany a jejího manžela Filipa Sličného v Anglii král sprádal plán na nové dynastické spojení.

V roce 1503 po porodu sedmého dítěte zemřela manželka Jindřicha VII. Král ve svých necelých šestačtyřiceti letech byl ještě aktivním a sličným mužem. Ze sedmi potomků přežil pouze jeden dvanáctiletý chlapec, na jehož životě závisela budoucnost království. Bylo zapotřebí pojistit přežití dynastie. Jindřich rozhodl setrvat ve spojení se Španělskem a požádal španělskou princeznu o ruku sám. Tuto žádost však Isabela Kastilská rázně odmítla.⁵⁰ Jako náhradu navrhla, aby se anglický král oženil s ovdovělou neapolskou královnou.⁵¹

⁴⁸A Letter by the King and Queen to Doctor de Puebla, of our Council, and our Ambassador in England from 29th May 1502, in: *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, London 1862.

⁴⁹ SCARISBRICK, J. J., *Henry VIII*, London 1976, str. 23.

⁵⁰*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 360, London 1862. Pro dceru si Isabela jistě představovala lepší budoucnost. Manželství s mužem středního věku by pro Kateřinu znamenalo strávit

Smlouva o zasnoubení prince Jindřicha a Kateřiny byly podepsaná v červnu roku 1503. K takovému sňatku bylo zapotřebí papežského dispenzu kvůli příbuzenství snoubenců.⁵² V nové smlouvě se obě strany zavázaly sehnat potřebný dispenz a král Ferdinand byl povinen doplatit druhou polovinu věna.⁵³ Nečekané úmrtí královny Isabely však změnilo politickou situaci a uvrhlo Kateřinu do pozadí anglického zájmu. Do dynastické politiky se vložil i Maxmilián I., který chtěl překazit králův plánovaný sňatek s neapolskou královnou. V květnu roku 1505 nabídl anglickému králi svoji dceru Markétu, vdovu po infantovi Juanovi, za manželku.⁵⁴ Jindřich VII. začal opět uvažovat o spojení s Habsburky. Součástí jeho plánu byly i jeho děti. Princ Jindřich měl být zasnouben s habsburskou princeznou Eleonorou, dcerou Filipa Sličného a Jindřichova sestra Marie byla zaslíbena princovi Karlovi, budoucímu císaři Karlovi V.⁵⁵ Poslední pokus Jindřicha VII. najít si manželku, směřoval opět do Španělska. V březnu 1507 požádal o ruku ovdovělé kastilské královny Juany.⁵⁶ Jelikož Juana po manželově smrti upadla do těžké melancholie, král Ferdinand tuto žádost odmítl z důvodu její nepřičetnosti.⁵⁷

Trvalo celých sedm let, než bylo rozhodnuto o Kateřinině osudu. Sedm let politických machinací, strádání bez finančních prostředků, téměř

většinu života jako královna vdova, velmi pravděpodobně by ani neměla pozici matky budoucího krále a nemohla by ovlivňovat zahraniční politiku ve prospěch španělského spojení.

⁵¹ MATTINGLY, G., *Catherine of Aragon*, New York 1990, str. 60.

⁵² Přestože Kateřina a Jindřich nebyli blízkými pokrevními příbuznými, církev na vztah švagr-švagrová pohlížela jako na blízké příbuzenství, ke kterému musel být poskytnut dispenz.

⁵³ Treaty between Ferdinand and Isabella and Henry VII from 23rd June 1503, in: *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, London 1862.

⁵⁴ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 429, London 1862.

⁵⁵ BOWLE, J., *Henry VIII, A Biography*, Newton Abbot 1973, str. 34.

⁵⁶ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 1, 1485–1509, No. 502, London 1862.

⁵⁷ Ferdinand se necelý rok po smrti své první manželky oženil znovu. Jeho vyvolenou se stala příbuzná francouzského krále Germaina z Foix, od které si Ferdinand slíboval nejen dalšího mužského dědice, ale i získání Navarry. Kdyby byl uskutečněn sňatek právoplatné kastilské královny Juany, za níž regentskou vládu převzal její otec, s Jindřichem VII., anglický král by mohl z titulu královského manžela řídit kastilské záležitosti v zastoupení své nesvéprávné ženy. Cizí zásahy do španělské politiky rozhodně Ferdinand nehodlal strpět.

bez služebnictva a bez většího zájmu svého tchána. Až úmrtí Jindřicha VII. v roce 1509 umožnilo novému králi Jindřichovi VIII. oženit se s Kateřinou.

2. ANGLIE PO NÁSTUPU JINDŘICHA VIII.

2.1 Nástup Jindřicha VIII. a jeho sňatek

Jindřich VII. zemřel na konci dubna 1509 v Richmondu. Jeho syn měl velké štěstí. Jen zřídka se stávalo, že nový král zdědil tak stabilní a zajištěné království. Otec mu zanechal upevněnou pozici v evropské politice, skvěle fungující vládní systém a plnou státní pokladnu. Vláda čerstvě osmnáctiletého Jindřicha však měla znamenat změnu. Znamenala konec střídmosti, přehnaného šetření a opatrnosti.⁵⁸ Národ očekával, že s mladým králem odejdou pochmurné dny a nastane období prosperity. Přesně tak Anglii vylíčil lord Mountjoy ve svém dopise Erasmu Rotterodamskému u příležitosti nástupu nového krále. Anglie byla zemí, na kterou se samo nebe usmívalo. Byla zemí, která oplývala mlékem, medem, drahými kovy, ale především duchem a nesmrtelností.⁵⁹ Jindřich VIII. nebyl chladný pragmatik jako jeho otec. Jeho povaha byla mnohem impulzivnější. Hlavu měl plnou snů o velikých vojenských vítězstvích, křížových výpravách a znovuzískání ztracených území. Chtěl se zapsat do dějin stejnými činy jako například Jindřich V., jako veliký válečník.

Prvním činem jeho vlády bylo tradiční vyhlášení všeobecné amnestie s výjimkou zrádců a vrahů, kterou přislíbil již jeho otec na smrtelné posteli.⁶⁰ Už bylo pouze na Jindřichovi, které princezně dá při výběru budoucí královny přednost. Ferdinand Aragonský neváhal, neboť tušil, že se Francie pokusí zabránit sňatku. Jakmile se dozvěděl o smrti Jindřicha VII., zásobil svého vyslance v Anglii de Fuensalidu instrukcemi, jak

⁵⁸ MATTINGLY, 1990, str. 117.

⁵⁹ *Opus Epistolarum Des. Erasmi Roterodami: Denno Recognitum et Avctum*, ed. by ALLEN P. S., Tom. 1, 1484–1514, No. 215, Oxford 1906, str. 450.

⁶⁰ HALL, str. 506.

mladého krále utvrdit v přesvědčení, že Kateřina je nejlepší volbou.⁶¹ I když Scarisbrick předpokládá, že kdyby Jindřich VII. nezemřel, setrval by ve spojení s Habsburky a Jindřich by se oženil s Eleonorou či Markétou Habsburskou,⁶² sám Jindřich VIII. později tvrdil, že si španělskou infantku vzal podle přání svého otce těsně před smrtí.⁶³ Jindřich VII. možná sňatek odkládal, jen aby na Španělsku vymohl ještě lepší podmínky, ale přesto nezamýšlel od něj upustit. Stále se plánoval svazek princezny Marie s kastilským princem Karlem. Smlouvy měly být ratifikovány společně. Jindřich VIII. se svatbou pospíchal, aby mohli být s novou královnou společně korunováni.

Obřad se konal 11. června 1509 ve františkánském kostele v Greenwichi. Okamžitě se začala plánovat korunovace. Královský pár měl podle tradice strávit noc před korunovací v Toweru. Edward Hall ve své kronice líčí přípravy na tuto slavnou událost. Podle jeho svědectví ještě nikdy nebylo v celém Londýně vidět tolik zvláštní a kuriózní řemeslné práce.⁶⁴

Evropské mocnosti očekávaly, jaký směr politiky si nový král zvolí. Zda naváže na střízlivou a mírovou politiku svého otce, nebo se aktivně zapojí do kontinentální politiky a povznese Anglii mezi velmoci. Svůj záměr dal Jindřich VIII. najevo okamžitě po svém nástupu na trůn. Na konci dubna Benátská republika žádala krále o pomoc proti rozpínající se Francii. Anglický král samozřejmě přislíbil podporu a benátskému vyslanci velmi jasně sdělil své plány na válečné tažení proti Francii.⁶⁵ Otázkou však zůstávalo, zda získá spojence. Nedlouho před jeho nástupem v prosinci

⁶¹*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 22, London 1866.

⁶² SCARISBRICK, str. 27.

⁶³*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 84, London 1920.

⁶⁴ HALL, str. 507.

⁶⁵*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 5, London 1920.

1508 byla uzavřena protibenátská liga, tzv. Liga z Cambrai, jejímiž členy byli téměř všichni evropští suverénové včetně Anglie a Francie. Jako jediný spojenec proti francouzskému králi Jindřichovi tedy zůstávaly Benátky. Jindřich se velmi snažil získat pro svůj záměr svého tchána i císaře.⁶⁶ Ferdinand Aragonský vyslal do Anglie Luise Caroze, který měl o nové koalici vyjednávat. Ferdinand byl alianci nakloněn a hodlal smlouvu podepsat co nejdříve, neboť „*anglického krále miluje stejnou láskou, kterou by miloval svého syna, kdyby stále žil*“.⁶⁷ V Anglii se však mnoho z králových rádců postavilo proti plánovanému tažení do Francie. Po dlouhých jednáních nakonec Jindřich VIII. v březnu 1510 podepsal spojeneckou smlouvu s Francií.⁶⁸ Toto dočasné spojení rozhodně neznamenal, že by se anglický král hodlal vzdát svých dobovačných snů. Musel vyčkat na příhodnější dobu, až bude Francie opuštěná, bez spojenců. Se svým tchánem uzavřel tajnou dohodu, že pokud by Francie ohrozila španělské državy v Neapolsku, společně vypoví Francii válku.⁶⁹ Tato událost na sebe nenechala dlouho čekat.

2.2 Svatá Liga a tažení do Francie 1513

Po drtivé porážce Serenissimy se nepřátelství obrátilo proti Francii. Papež Julius II. v únoru 1510 uzavřel s Benátkami mír a začal osnovat Svatou ligu proti Francii, jejíž vliv na Apeninském poloostrově razantně stoupal a papež se začal obávat o svá vlastní území. Ludvík XII. na oplátku rázně vystoupil proti papeži svoláním schizmatického koncilu do Pisy. Součástí agendy tohoto koncilu bylo dokonce sesazení samotného papeže. Tento

⁶⁶*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 24, London 1867.

⁶⁷*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 32, London 1866.

⁶⁸*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 406, London 1920.

⁶⁹*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 53, London 1866.

dramatický krok měl však jiné důsledky, než francouzský král předpokládal. Katoličtí panovníci cítili povinnost postavit se na obranu Svatého otce jako hlavy křesťanského světa. Anglickému králi tím byl poskytnut *casus belli* pro jeho dlouho plánovaný útok proti Francii.

Dne 5. října 1511 papež, Ferdinand Aragonský a benátský dóže podepsali smlouvu o nové alianci. Dohoda byla uzavřena za plného vědomí anglického krále. Vyslanec Jindřicha VIII. byl přítomen jednání, nemohl však smlouvu podepsat okamžitě, neboť z Anglie ještě neobdržel příslušné pověření. Všem, kteří by se postavili spojencům na odpor, papež pohrozil exkomunikací.⁷⁰ Jindřich uvedl válečný stroj do pohybu. Nejprve svolal Státní radu, kde se změnila nálada. Tentokrát se již nikdo nevyjádřil pro zachování přátelského postojí vůči Francii.⁷¹ Anglie a Španělsko svými spojenými armádami měly otevřít další frontu na francouzském území. V listopadu bylo dohodnuto, že boje budou směřovat do Akvitánie. Ta měla jako bývalé plantagenetovské území připadnout anglickému králi.⁷²

Anglické loďstvo vyplulo pod velením markýze z Dorsetu na počátku června roku 1512. Je pozoruhodné, že Jindřich se sám tohoto jediného tažení osobně neúčastnil. Armáda měla zakotvit na pobřeží Gipuzkoa a spojit se zde se španělským vojskem. Ferdinand Aragonský s tím však nespíchal. Akvitánie byla mimo jeho zájem. Jeho cílem bylo trvale připojit Navarru, kam proto poslal své vojsko. I když toto území bylo pro Ferdinanda velmi důležité, zcela určitě nebylo jediným důvodem jeho neochoty. Ohrozil by své vlastní postavení, kdyby dopomohl svému ambicióznímu zeti rozšířit svá území na francouzské půdě a posílit mezinárodní politické postavení. Anglické vojsko nemohlo bez příslušných

⁷⁰ Tamtéž, No. 56.

⁷¹ SCARISBRICK, str. 49.

⁷² *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 59, London 1866.

rozkazů pomoci Španělům v Navaře. Ubíhající dny bez dostatečných zásob způsobily velké množství dezercí. Zbytek vojska, který trávil dny popíjením vína, byl navíc decimován úplavicí.⁷³

V říjnu již bylo jasné, že invaze do Francie se neuskuteční. Anglické lodě vypluly na cestu zpět domů. Jindřichovo první válečné tažení skončilo naprostým neúspěchem. Ferdinand se omlouval, že došlo k pouhému nedorozumění, ale ještě hlasitěji si stěžoval. Stěžoval si na netrpělivost anglických velitelů a jejich neschopnost. Říjen byl pro něj tou pravou dobou, kdy se mělo zaútočit do oslabené Francie. Svému zeti se vymluvil, že jeho vojsko už bylo na cestě k nim v době, kdy se nalodili zpět do Anglie.⁷⁴ Jindřich se nemínil vzdát svých dobovačných snů. Ke konci roku se dokonce i Maxmilián I. chystal změnit stranu, obrátit se proti Francii na obranu církve, které předtím tolik vzdoroval.

Pravděpodobně na konci prosince Jindřich se svým tchánem uzavřel další ofenzivní smlouvu. Tentokrát se hodlal tažení účastnit osobně. Útok naplánovali odděleně, aby se vyhnuli dalšímu nedorozumění. Ferdinand se zavázal na vlastní náklady obsadit vévodství akvitánské do konce června roku 1513 za podmínky, že anglický král ve stejné době vpadne do Pikardie či Normandie.⁷⁵ Ferdinand však opět svého zete zklamal. Už v lednu začal seriózně uvažovat o uzavření separátního míru s Ludvíkem XII. V návrhu mírových podmínek požadoval, aby se francouzský král definitivně zřekl všech nároků v Neapolsku v jeho prospěch. Výměnou byl ochoten se zříci nároků své manželky na území Bearn a Foix. Jindřicha velmi pobouřilo nejen to, že jeho tchán jedná o míru s jeho úhlavním nepřítelem, ale především, že ho Ferdinand zahrnul do jednání a slíbil jeho souhlas

⁷³ POLLARD, A. F., *Henry VIII*, London 1919, str. 58.

⁷⁴ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 68, 70, London 1866.

⁷⁵ Tamtéž, No. 79.

s mírovou dohodou, avšak bez jeho vědomí.⁷⁶ Španělsko nakonec uzavřelo s Francií roční příměří. Anglický král se už ale nehodlal svého tažení vzdát.

Po několikaměsíčním vyjednávání se rozhodl k protifrancouzské koalici přistoupit takové císař. Smlouva o založení nové Svaté ligy byla podepsána 5. dubna 1513 Anglií, Španělskem, papežem a císařem. Benátky byly z papežova popudu ze smlouvy vynechány. Útok do Francie měl být veden hned ze čtyř stran. Papež přislíbil vyslat vojsko do Provence či Dauphiné, zatímco císař plánoval invazi z nizozemských provincií.⁷⁷ První menší část anglického loďstva se však vydala na cestu do Bretaně již v březnu pod vedením admirála Edwarda Howarda. Po několika neúspěšných potyčkách však Howard během námořní bitvy padl a zbytek jeho flotily se na konci dubna vrátil do Plymouthu. Okamžitě byly shromažďovány další vojenské síly pro další útok do Bretaně. Ferdinand Aragonský dal ještě jednou jasně najevo, že s jeho pomocí nemůže Anglie zcela počítat kvůli nedostatku peněz a jeho špatnému zdravotnímu stavu. Dokonce zpochybnil platnost alianční smlouvy, neboť jeho vyslanec údajně neměl pravomoc takovou úmluvu podepsat.⁷⁸

Po dobu své nepřítomnosti Jindřich určil jako regentku královnu Kateřinu, což svědčí o jeho důvěře v její schopnosti. Kateřina nebyla jen manželkou, která pouze rodí děti a volný čas tráví na modlitbách nebo ručními pracemi. Aktivně se účastnila domácí i mezinárodní politiky a její původ jí k tomu dával předpoklady. Jako dcera Jejich katolických Veličenstev to byla v podstatě ona, kdo udržoval vřelé vztahy se Španělskem. O jejích kvalitách nepochyboval ani Jindřich VIII. Správou země nepověřil zvláště vybranou radu nebo zvoleného jednotlivce, jako

⁷⁶ Tamtéž, No. 82.

⁷⁷ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 1750, London 1920.

⁷⁸ Tamtéž, No. 1999.

regentku určil právě královnu. Takový krok rozhodně nebyl běžný, ženám se nepřisuzovaly schopnosti řídit domácí politiku. Mattingly ji popisuje jako zvláštní osobu, „*osobu energickou a rozhodnou, jejíž osobnost a rozhodnutí řídila většinu dění v Anglii po celou třetinu staletí.*“⁷⁹

Na konci června se anglická flotila vylodila v Calais, kde strávila tři týdny, během nichž král diskutoval s Maxmiliánovým vyslancem o dalším postupu. Podle příkazu měla armáda pochodovat na Thérouanne, kde se měla spojit s císařskou armádou. Po jedenácti dnech pochodu Angličané oblehli město. Krátce na to dorazil do tábora sám Maxmilián I. Císař se potřeboval vyhnout plnohodnotnému splnění svého závazku, neboť byl jako obvykle ve finančních potížích a přivedl sebou pouze menší vojenskou sílu. Pomocí lichotek se mu však podařilo Jindřicha uchlácholit. Nabídl králi takovou dohodu, kterou mu jeho arogance nedovolila odmítnout. Svě muže i sebe svěřil pod velení Jindřicha. Na oplátku mu mělo být zajištěno obsazení městské pevnosti, která měla být střežena císařskou posádkou.⁸⁰

Vojska se střetla 16. srpna u Guinegate východně od města v bitvě, která vešla do dějin jako Bitva ostruh. Vítězství bylo na straně Ligy. Přestože se nejednalo o žádnou drtivou porážku Francie, Jindřich své vítězství vnímal jako téměř heroický čin, který využil k masivní propagandě sebe i svého království. Průběh bitvy proti francouzskému vojsku, které mělo podle jeho svědectví třikrát více mužů, neprodleně vylíčil ve svém dopise Markétě Savojské.⁸¹ Angličanům se také podařilo zajmout několik francouzských šlechticů včetně vojevůdce Ludvíka, vévody de Longueville. O týden později již Jindřich i Maxmilián triumfálně vjeli do města. Thérouanne poté bylo předáno císaři. Po

⁷⁹ BAUMER, F. Le Van, *Review of Catherine of Aragon by Garrett Mattingly*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 13, No. 4, 1941, str. 548.

⁸⁰ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 2173, London 1920.

⁸¹ Tamtéž, No. 2170.

několikadenních oslavách v Lille se spojenci obrátili proti dalšímu cíli, Tournai. Město bylo obléháno celých osmdesát dní, ale nakonec padlo. Tentokrát však kořist zůstala v anglických rukou. Válečná sezóna se již blížila ke konci. Jindřich už měl, po čem tolik toužil. Slávu a respekt. Navíc potřeboval dořešit skotský problém a svolat parlament. Rozhodl se proto vrátit se do Anglie. Ještě před odjezdem však vedl jednání s císařem a Markétou Savojskou o obnovení bojů následujícího roku a o sňatku prince Karla s Marií Tudorovnou, sestrou Jindřicha VIII. Válka měla být obnovena do 1. června 1514, kdy se anglický král přislíbil vrátit s ještě větší armádou. Svatba princezny Marie se měla konat do 15. května v Calais.⁸² Vývoj událostí donutil i aragonského krále k jednání. Přestože udržoval mírovou politiku vůči Francii a dokonce plánoval sňatek jednoho ze svých vnuků Karla či Ferdinanda s francouzskou princeznou Renée,⁸³ ještě jednou se rozhodl spojit se se svým zetěm a císařem. Nabídl svou pomoc při obsazování jižní Francie. Jelikož španělská pokladna byla vyčerpána válkami v Itálii a boji s Maury, Ferdinand trval na tom, aby tažení bylo financováno Anglií. Přestože Ferdinand již dvakrát porušil své slovo a nedodržel sliby, uzavřel se svými bývalými spojenci novou ofenzivní smlouvu.⁸⁴

Historik Charles Cruickshank považuje anglickou invazi do Francie pouze za mladickou nerozvážnost monarchy, nepromyšlené dobrodružství.⁸⁵ Jindřich VIII. se příliš nechal unést svou horlivostí a touhou po válečných vavřínech. Anglický král sice získal pozornost, o

⁸² Tamtéž, No. 2366.

⁸³ Ludvík XII. se rozhodl dát princezně věnem vévodství milánské, Pavii a Janov. Další podmínkou bylo, že Ferdinand přiměje svého zetě k vrácení Tournai Francii. Více viz *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 144, London 1866.

⁸⁴ Tamtéž, No. 146, 148.

⁸⁵ WALKER, W. T., *Review of Henry VIII and the Invasion of France*, in: *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 23, No. 4, 1992, str. 867–868.

kteřou tolik stál, avšak za cenu přehnaných výdajů, které zřetelně snížily stav státní pokladny. Ti, kteří z tohoto tažení skutečně těžili, byli Maxmilián I. a Thomas Wolsey.

2.3 Mírová jednání

Přestože byla podepsána nová aliance proti Francii a plánovaly se vojenské akce na jaře 1514, anglický král měl mnoho důvodů uzavřít mír s Francií. Invaze v roce 1513 velmi rapidně snížila stav královské pokladnice, od března na papežském stolci bojechtivého papeže Julia II. vystřídal mírumilovný Lev X. a francouzský král se zřekl schizmatického koncilu v Pise a podrobil se papežově moci, čímž učinil důležitý krok k jejich smíření.⁸⁶ Papež se sám chopil iniciativy, aby ukončil tak dlouhotrvající války. Poslal dopis Warhamovi a Foxovi,⁸⁷ ve kterém je prosil o pomoc s ukončením tohoto vraždění. Požádal je, aby toto poselství šířili v zemi, ale především pohnuli králem k smířlivějšímu postoji.⁸⁸ Po míru volal i Ferdinand Aragonský. Naléhal na císaře, aby konečně uzavřel mír s Benátkami. Ke smíru s Francií by to byl již jenom krůček. Vyslanec Caroz dostal jasné pokyny, neratifikovat spojeneckou smlouvu proti Francii, kterou sám Ferdinand podepsal jen před několika měsíci.⁸⁹

Protože anglický král ani císař nebyli ochotní uzavřít mír, Ludvík XII. přišel s dalším plánem na usmíření, a to skrze dynastické spojení. Využil nedávné smrti své choti a také toho, že neměl žádné syny. Ještě téhož měsíce, kdy ovdověl, začal plánovat nový sňatek. Měl hned tři kandidátky. Byly jimi ovdovělá skotská královna, sestra Jindřicha VIII.,

⁸⁶*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 152, London 1866.

⁸⁷ Richard Fox (1448–1528) biskup z Exteru, Durhamu etc. William Warham (1450–1532) byl od roku 1503 arcibiskupem canterburským. Oba patřili mezi nejvlivnější královny rádce.

⁸⁸*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 2513, London 1920. Papež do Anglie vyslal i zvláštního nuncia, který měl zprostředkovat mír.

⁸⁹*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 157, 159, London 1866.

císařova dcera Markéta nebo dosud neprovdaná sestra anglického krále Marie.⁹⁰ Kterýmkoliv z těchto svazků by se mu podařilo podkopat angloburgundskou alianci. Jindřich však měl jiné dynastické plány. Svou sestru Markétu chtěl provdat za císaře a sestru Marii za vévodu burgundského. Císařova dcera Markéta se pak měla provdat za Charlese Brandona, kterému byl právě udělen titul vévody ze Suffolku.⁹¹

Pro Ludvíka XII. bylo nejjednodušší získat na svou stranu Ferdinanda Aragonského a věřit, že když podepíše mír on, rychle se přidá i císař s anglickým králem. Proto obnovil dynastická jednání se Španělskem. Požádal o ruku Ferdinandovi vnučky Eleonory. Infantovi Ferdinandovi na základně stejné úmluvy byla zaslíbena princezna Renée, druhorozená dcera Ludvíka.⁹² Na počátku března začal císař jednat o míru s Francií. Byl si vědom hrozícího nebezpečí v případě, že by spojenci neuspěli. Francii od Španělska dělily vysoké hory, od Anglie moře, pouze Nizozemské provincie mohly být přímo ohroženy francouzským útokem. Francie uzavřela roční příměří se Španělskem 13. března 1514. Ke smlouvě svůj podpis brzy připojil i císař.⁹³ Zbývalo pouze donutit Jindřicha, aby dohodu ratifikoval, a to jakýmkoliv prostředky. Jindřich byl svými spojenci velmi zklamán. Dokonce i plánovaný sňatek jeho sestry s princem Karlem byl v nedohledu. Pár byl zasnouben od roku 1508, ale císař na jeho uzavření nijak nespěchal. Anglický král si uvědomoval, že nemůže stát osamocen proti bývalým spojencům, přesto váhal s mírovými jednáními až do května. Opět se začal projednávat sňatek Jindřichovi sestry a francouzského krále.

⁹⁰*Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 367, London 1867, *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 2596, London 1920.

⁹¹*Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 371, London 1867.

⁹²*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 162, London 1866.

⁹³ Tamtéž, No. 164.

Smlouva byla podepsána 7. srpna 1514. Přestože Jindřich netoužil uzavřít mír, jeho podmínky byly pro Anglii velmi přínosné. Tournai zůstalo v anglických rukou, Francie navýšila penzi vyplácenou Anglii od podepsání smlouvy v Étapes a oba monarchové si slíbili vzájemnou pomoc proti nepřátelům. Dohoda měla být zpečetěna sňatkem princezny Marie a Ludvíka XII.⁹⁴

Jindřich VIII. se na žádost papeže a svého tchána zapojil do války, po které toužil, ale nevyvolal ji. Do války, která ho stála mnoho peněz, neboť finančně podporoval jak císaře, tak tchána. Uzavření příměří v situaci, která slibovala mnohem více úspěchů, považoval za velikou zradu. Přestože jeho záměry absolutně nebyly nezištné, nikdy neporušil spojenecké smlouvy. Jindřich se poučil, jak funguje vrcholná politika, už nikomu nehodlal věřit. Věděl, že sliby od Ferdinanda i císaře jsou falešné.⁹⁵

Ferdinand ani Maxmilián nebyli mírovou smlouvou zaskočení. Vzhledem ke svým vlastním sňatkovým plánům odmítali uvěřit, že si francouzský král vezme sestru anglického krále. Španělský král dále plánoval již dříve projednávanou španělsko–francouzskou dvojitou svatbu. Za tímto účelem vyslal do Francie zvláštního vyslance.⁹⁶ Ani v císařových zemích smlouva neměla kladnou odezvu. Anglický vyslanec na dvoře nizozemské regentky informoval krále, že nikdo nevěří platnosti smlouvy. Pouhá zmínka o míru mezi Francií a Anglií vyvolala nepokoje.⁹⁷ Francie však plánovala další kroky k pevnějšímu spojení. Od francouzského vyslance v Římě se šířily zvěsti, že anglický král plánuje opustit svou

⁹⁴*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 3129, London 1920.

⁹⁵*Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 505, London 1867.

⁹⁶*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 186, London 1866.

⁹⁷*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 3174, London 1920.

manželku Kateřinu a hodlá se oženit s dcerou vévody z Bourbonu.⁹⁸ Důvodem měla být její neschopnost porodit královi dědice. Kateřina Aragonská byla sice už poněkud starší, nicméně se stále dalo očekávat, že porodí další děti. Koneckonců princezna Marie se narodila až o dva roky později. Zcela zřejmě se tedy jednalo o pouhou provokaci a planou hrozbu.

Ludvík XII. hodlal nového přátelství okamžitě využít. Stále toužil získat Milánsko. Benátky vyvíjely nátlak na francouzského krále, aby Jindřicha přesvědčil ke společnému útoku do Kastilie,⁹⁹ kde by si Jindřich mohl nárokovat část království díky právům své manželky. Záměrem bylo oslabení Ferdinandovy armády v Itálii. Anglický král sám nabízel pomoc Ludvíkovi pro připojení Navarry a sám se zaobíral plány na zisky v Kastilii.¹⁰⁰ V prosinci už měly být dojednány podmínky útoku. Jindřich sice v dopise tchánovi hrozil válkou, pokud se bude protivit nárokům francouzského krále,¹⁰¹ nicméně sám jednání oddaloval a nebyl zcela ochoten poskytnout požadovanou armádu.¹⁰² Uprostřed jednání o nové válce Ludvík XII. na počátku ledna 1515 zemřel, aniž zanechal mužského dědice. Sálský zákoník vylučoval z nástupnictví jeho dcery, proto na trůn nastoupil mladý, ambiciózní a bojechtivý František I. z vedlejší větve rodu Valois.

2.4 Nový rival

Po úmrtí Ludvíka XII. byli z Anglie vysláni dva vyslanci, aby novému králi gratulovali k nástupu, obnovili spojenectví a pravděpodobně i doprovodili

⁹⁸ Tamtéž, No. 3206, *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 479, London 1867.

⁹⁹ *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 492, London 1867.

¹⁰⁰ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 192, London 1866.

¹⁰¹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 3547, London 1920.

¹⁰² Tamtéž, No. 3548.

královnu vdovu zpět do rodné země. Wolsey osobně napsal Marii dopis, aby ani slovem neslibovala jiné manželství bez porady se svým královským bratrem.¹⁰³ František I. však měl s Marií jiné plány. Chtěl si ji sám vzít za manželku. Marie Tudorovna byla popisována jako jedna z nejkrásnějších žen své doby. Císařský vyslanec o ní napsal, „*myslím, že nikdo neviděl krásnější stvoření, žádnou s takovým půvabem a něhou.*“¹⁰⁴ Důvodů mohl mít několik. Její krásu a mládí, udržení přátelských vztahů a pojištění míru dohodnutého jeho předchůdcem, či neochotu vyplatit vdovské věno. František královnu vdovu navštěvoval každý večer. Přestože zesnulý král byl ve velmi pokročilém věku, čekalo se, zda Marie není těhotná. Již na počátku února Marii požádal o ruku.¹⁰⁵ Jindřich VIII. tuto možnost zvažoval. Císař opět začal naléhat na obnovení závazku vůči princovi Karlovi.¹⁰⁶ Nápadníků bylo samozřejmě více. Marie však všechny možnosti rázně zamítla. Připomněla bratrovi, že se poprvé vdala, aby splnila jeho žádost o svatbu se starým a nemocným mužem. Ovšem druhého manžela si chtěla vybrat sama podle svého srdce.¹⁰⁷ Tím vyvoleným byl vévoda ze Suffolku, kterého si v březnu tajně vzala. Anglický král pochopitelně zuřil. František I. se k sňatku postavil vlídněji, neboť tím padl plán na sňatek Marie s princem Karlem, což pro něj mělo větší význam.

Jindřich VIII. o Františkovi prohlásil: „*Francouzský král je vskutku ctihodný a čestný vladař, nicméně je to Francouz, kterému se nedá věřit.*“¹⁰⁸ Přes královu nedůvěru byla mírová smlouva, která měla vypršet rok po smrti Ludvíka XII., prodloužena na počátku dubna 1515 za velikého

¹⁰³ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 15, London 1864.

¹⁰⁴ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 2704, London 1920.

¹⁰⁵ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 106, London 1864.

¹⁰⁶ *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 594, London 1867.

¹⁰⁷ Tamtéž, No. 228.

¹⁰⁸ Tamtéž, No. 594.

příspěvní Wolseyho. Již během prvních měsíců začal ambiciózní francouzský král spřádat plány na znovuzískání Milánska. Jeho významným spojencem se staly Benátky. V polovině září rozprášíl švýcarské jednotky v bitvě u Marignana a postupně získával vévodství zpět pod svou kontrolu. V Bologni se setkal s papežem, který mu potvrdil nárok na vévodství. Na oplátku František slíbil podporu jeho příbuzných především ve Florencii.¹⁰⁹ To ještě více podnítilo Jindřichovu žárlivost vůči svému rivalovi, jež byl obdivován kvůli své fyzické přitažlivosti i vojenským úspěchům.

Pro Ferdinanda Aragonského nastala příhodná chvíle k usmíření se svým zetěm. Vzhledem k agresivní dobyvačné politice mladého francouzského krále bylo velmi snadné Jindřicha přetáhnout zpět do protifrancouzského tábora.¹¹⁰ V polovině října proto uzavřeli novou smlouvu. Přestože dohoda byla defenzivní povahy, anglický král vyslal humanistu Richarda Pace do Švýcarska, kde měl naverbovat 20 000 vojáků k další invazi do Francie.¹¹¹ Ta měla být opět napadena ze dvou stran.

V lednu 1516 zemřel Ferdinand Aragonský a na trůn nastoupil jeho vnuk Karel. Wolsey doufal, že s pomocí finančních prostředků se mu podaří udržet přátelství Španělska proti společnému francouzskému nepříteli. Jindřichovo odhodlání zaútočit do Francie však začalo ochabovat. Wolsey sám králi radil zdržet se agrese, čímž chtěl hlavně ušetřit státní pokladnu. Jindřich si sám byl vědom finanční zátěže, kterou by tažení způsobilo, a také se obával zrady ze strany Švýcarů.¹¹² V květnu proto Pace obdržel instrukce stáhnout se. Wolseyho plány vzaly za své, když mladý

¹⁰⁹*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 219, London 1866.

¹¹⁰ Jindřichova nedůvěra vůči Františkovi vzrostla i díky situaci ve Skotsku. František I. zde chtěl nadále udržet francouzský vliv a proto vyslal do Skotska pretendenta trůnu Johna Stewarta, vévodu z Albany, aby převzal regentství za nezletilého Jakuba V.

¹¹¹*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 1065, London 1864.

¹¹² Tamtéž, No. 1943.

španělský král, který chtěl za každou cenu zachránit neapolské dědictví,¹¹³ podepsal s Františkem I. v srpnu mírovou smlouvu v Noyonu, která francouzskému králi přiznávala držbu Milánska. Karel se nově zavázal ke sňatku s Františkovou roční dcerou Louisou.¹¹⁴ Pokud by závazek nedodržel, měl se vzdát Neapolska, Navarry a Artois.¹¹⁵ Anglie byla čím dál více izolována.

Wolsey se rozhodl rozbít tuto novou alianci a nejlepším prostředníkem se jevil císař, který měl postrčit svého vnuka správným směrem. Císař se právě nacházel v nizozemských provinciích, kde se s ním chtěl anglický král sejít a prodiskutovat možné spojenectví.¹¹⁶ Na konci října podepsali protifrancouzskou ofenzivní smlouvu. Anglie se zavázala poskytnout císaři 40 000 korun. Byl dohodnut společný útok do Francie. Dalším cílem byla také obrana italských států proti Francii a Benátkám.¹¹⁷ Císař se zdál být spolehlivým spojencem, alespoň dokud mu poplyne finanční podpora. Smlouva byla ratifikována na počátku prosince. Španělský král i papež se k ní přesto stále odmítali připojit.

S počátkem nového roku se Wolseymu mohlo zdát, že má vše ve svých rukou. Velikým překvapením pro něj bylo, když Švýcarsko ustoupilo od svých invazních plánů zaměřených proti Francii. Brzy poté Francie nabídla i císaři smířčí podmínky. František I. zahrál na strunu, na kterou císař slyšel velmi dobře. Nabídl Maxmiliánovi 60 000 florinů, pokud se zřekne nepřátelství a připojí se k smlouvě z Noyonu.¹¹⁸ Císař příliš dlouho

¹¹³ František I. se od počátku své vlády snažil udržet mírové vztahy s Karlem Habsburským. Už od ledna 1515 probíhala jednání o jeho sňatku s francouzskou princeznou Renée, dcerou Ludvíka XII. Viz *Correspondenz des Kaisers Karl V.*, Vol. 1, 1513–1532, ed. by LANZ, K., No. 2, Leipzig 1844.

¹¹⁴ Princezna Louisa zemřela v září 1517. Karel se o rok později zasnoubil s její mladší sestrou Charlottou, která však také zemřela v dětském věku.

¹¹⁵ POLLARD, 1919, str. 93.

¹¹⁶ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 2387, London 1864.

¹¹⁷ Tamtéž, No. 2463.

¹¹⁸ Tamtéž, No. 3090.

neváhal. Všechny Wolseyho naděje byly pryč. Přesto dokázal velmi rychle reagovat, aby se Anglie neocitla v úplné izolaci.

2.5 Thomas Wolsey – mírotvorce

Jindřich VIII. se za své vlády neopíral o vysokou aristokracii či klérus, nýbrž o rychle stoupající střední měšťanskou vrstvu. Mnoho z jeho nejbližších přátel a rádců pocházelo z chudších poměrů. Jedním z těchto mužů nízkého původu byl i Thomas Wolsey, který na vrcholu své kariéry držel v rukou jak politickou, tak církevní moc. Ve své osobě spojoval funkci diplomata i státníka.

Thomas Wolsey se narodil v březnu 1471 v Ipswichi jako syn řezníka. Jeho prostý původ mu byl aristokracií předhazován po celý život. Na Oxfordu vystudoval teologii a poté byl zaměstnán jako vychovatel synů markýze z Dorsetu. U dvora se objevil v roce 1505. Jindřich VII. ho dokonce vyslal na císařský dvůr, kde měl jednat o jeho sňatku s Markétou Savojskou. Jeho hvězda však začala stoupat až s nástupem nového krále. Za svůj úspěch vděčil především své tvrdé práci a svým patronům jako byl Richard Fox a William Warham. I když byl stále pouze královým almužníkem, jeho vliv byl tak veliký, že v podstatě plnil funkci sekretáře a především byl zprostředkovatelem mezi králem a jeho ministry. Měl královu naprostou důvěru a stával se pro něj nepostradatelným, neboť mu velmi ulehčoval starosti o státnické záležitosti, které krále obtěžovaly. Byl to on, kdo z větší části řídil přípravy na francouzské tažení a osobně také krále doprovázel. Odměnou mu byl úřad biskupa z Tournai. Rovněž řídil i následná mírová jednání.¹¹⁹ Církevní úřady mu postupně přibývaly,¹²⁰ ale

¹¹⁹ Sám Ludvík XII. ocenil jeho služby při mírovém jednání. V osobním dopise mu děkoval za jeho přínos a dobré služby při formování přátelských vztahů. Viz *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 3124, London 1920.

na první světský úřad musel čekat až do konce roku 1515. V tomtéž roce ho papež Lev X. jmenoval kardinálem.

Španělsko a Francie byly díky sdíleným hranicím přirozenými nepřáteli. Bylo pouze otázkou času, kdy se boje rozhoří naplno. Karel Habsburský v roce 1516 sice nastoupil na španělský trůn, nicméně se do své země ani nepodíval. Cortesy žádaly za svého panovníka jeho bratra Ferdinanda, který byl jejich princem, byl Španělem. Karel byl nucen odcestovat, k čemuž však neměl finanční prostředky. Proto požádal o půjčku anglického krále, který mu srdečně vyhověl.¹²¹ Od Karla se očekávalo, že se brzy ožení a zajistí tak zemi dědice. Francouzská princezna, která mu byla zaslíbena, byla ještě příliš mladá. Cortesy naléhaly, aby nečekal a donutily Karla zasnoubení zrušit.¹²² Ve stínu nově rozhořené nepřátelství obě strany hledaly podporu v anglickém králi. Od podzimu 1517 se vztahy mezi Francií a Anglií začaly povážlivě zlepšovat, vévoda Albany opustil Skotsko, což eliminovalo největší příčinu jejich nesváru.

V roce 1517 papež opět obnovil svou vizi křižácké výpravy. Tato myšlenka byla staršího data, prosazoval ji již v době svého nástupu. Nyní se však Evropa zdála připravena. Po vleklých a vyčerpávajících bojích se stále častěji ozývaly hlasy požadující univerzální mír celého křesťanstva a také hlasy, které toužily získat zpět Konstantinopol. Císař i francouzský král vyslovili svůj souhlas. Dne 6. března 1518 bylo proklamováno pětileté příměří a později slavnostně vyhlášena výprava. Lev X. vyslal čtyři legáty, aby výpravu oznámili panovníkům v západní Evropě. Do Anglie byl s mírovým poselstvím vyslán kardinál Lorenzo Campeggio. Papež

¹²⁰ V roce 1514 mu byl svěřen také úřad biskupa z Lincolnu a později arcibiskupa z Yorku.

¹²¹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 3402, London 1864.

¹²² Tamtéž, No. 4022.

předpokládal, že se Anglie k míru poslušně připojí. Mýlil se. Jindřichovo prohlášení „ *legatus a latere může v Anglii pouze vést jednání o křížové výpravě*“¹²³ jasně naznačil, že anglický král nemá v úmyslu řídit se papežovými pokyny ohledně univerzálního míru. Odmítal takovýto zásah do vnitřních záležitostí království. Campeggio musel šest týdnů čekat v Boulogni, než se mohl vydat na cestu do Anglie. Vstup do Anglie mu byl povolen až poté, kdy Wolseymu byla papežem poskytnut statut legáta *a latere*, stejná autorita a pravomoci.¹²⁴ Wolsey však neplánoval spolupracovat s Campeggiem. Měl svůj vlastní plán, kterým by převzal iniciativu mírové diplomacie. Jeho cílem bylo vynést Anglii do role arbitra sporů evropských mocností.

Křížová výprava byla pouhým snem. Většina přizvaných států nebrala tuto výzvu vážně, dokonce ani Anglie. V této situaci se teze historika tudorovské doby A. F. Pollarda, že Anglie pod vedením Wolseyho dělala vždy to, co si přál papež,¹²⁵ ukazuje jako nepřesná. Wolsey se ze všech sil snažil o trvalé sblížení s Francií, aniž by tím přerhal vazby na Španělsko. První krok ke smíření byl odjezd Albanyho ze Skotska. František I. byl ochoten diskutovat o přátelství, pokud Jindřich svolí k prodeji Tournai. Spojenectví mělo být nakonec utvrzeno sňatkem dvouleté anglické princezny a pouze několikaměsíčního dauphina.¹²⁶ Dále bylo nutné získat Karla, krále Španělska. František I. slíbil zřít se všech vojenských akcí v Itálii. Karel do Anglie vyslal zvláštního vyslance Jehana

¹²³ Tamtéž, No. 4034.

¹²⁴ Tamtéž, No. 4073.

¹²⁵ BASKERVILLE, G., *Review of Wolsey by A. F. Pollard*, in: *The English Historical Review*, Vol. 45, No. 178, 1930, str. 304–207.

¹²⁶ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 4303, London 1864, *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 1047, London 1867.

de la Sauch, aby projednal spojenecké podmínky.¹²⁷ To vše se mu podařilo dojednat ještě před příjezdem papežského legáta do Anglie. Kancléř předpokládal, že se k mírové alianci postupně připojí i ostatní státy.

Londýnská smlouva o univerzálním míru byla uzavřena 2. října 1518. Všichni signatáři si slíbili vzájemnou pomoc při útoku jiné země. Poddaným bylo zakázáno sloužit v cizích armádách proti svým pánům. Suveréni se zavázali nepodporovat cizí rebely. Zásadním bodem smlouvy bylo řešení možných sporů. Každá agrese vůči spojenecké zemi měla být nejprve konzultována a řešena diplomatickou cestou. Řešení sporů silou zbraní bylo až poslední možností. Poškozenému státu pak měly připadnout reparační.¹²⁸ Kromě mocností byly k smlouvě přizvány i mnohé menší státy, například Ferrara, Urbino, aj. Habsburkové byli vůči smlouvě poněkud skeptičtí. Již během červencových jednání byli znepokojeni odstoupením Tournai, kde odmítali povolit francouzské posádky. Karlovi bylo jako odměna za přistoupení ke smlouvě garantováno bezpodmínečné držení Neapolska. S tímto bodem smlouvy však nesouhlasil papež. Jen nelibě sledoval habsburskou přítomnost v Itálii, zvláště poté co jim byla přiznána i role ochránců Ferrary. Toto území chtěl papež začlenit do církevního státu, nebo si ho ponechat ve svém osobním vlastnictví.¹²⁹ Aby papeže uchlácholili, nabídli mu předsednictví ligy a možnost zaměřit se na to, co pro něj bylo nejdůležitější, svobodu a mír křesťanstva ve společné kruciátě. I přes silné rozhořčení Lev nakonec smlouvu také ratifikoval.

Londýnská smlouva nebyla zaměřená proti nikomu. Byla první univerzální mírovou smlouvou, která měla pojmut celé křesťanstvo. Měla se vyhnout víceznačnosti a mezerám smluv minulých. Přesto dohoda

¹²⁷ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 4336, London 1864.

¹²⁸ Tamtéž, No. 4469.

¹²⁹ MATTINGLY, G., *An Early Nonaggression Pact*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 10, No. 1, 1938, str. 12.

nedefinovala všechna možná politická nebezpečí, zaměřovala se pouze na některé problémy.¹³⁰ Všechny spory měly být řešeny především diplomatickou cestou. Cílem smlouvy byla ochrana zájmů všech signatářských zemí společně ustanovenými garancemi a systémem arbitráží. Smlouva neměla žádné skryté dodatky. Zdálo se, že evropské země vstupují do nové mírové epochy díky této vysněné smlouvě. Jejich optimismus však netrval dlouho. Mír vydržel pouhých 30 měsíců. Byl smeten díky nefunkčním institucím a nepřesným formulacím. Přestože Wolsey jako autor této smlouvy se mohl jevit jako schopný arbitr, neměl dostatek autority ani moci k nátlaku na mocnosti, které se smlouvě vzeprou. Jeho veliký sen o univerzálním míru se velmi brzy rozplynul. Přestože narůstající rozsah území a moci Habsburků děsil i ostatní monarchy, hlavním viníkem nového propuknutí bojů byl ambiciózní francouzský král. Tato smlouva je často brána jako dílo Wolseyho sobectví a arogance, když pouze ukradl iniciativu Svatému otci. Nelze však popírat, že přestože smlouva neměla dlouhého trvání, dopřála Evropě potřebný oddech a nakrátko spojila západoevropské mocnosti do jediné ligy.

2.6 Potomstvo Jindřicha VIII. s Kateřinou

Svatba Jindřicha a Kateřiny se konala 11. června 1509 a ještě téhož měsíce byli oba slavnostně korunováni ve Westminsteru. Jindřich VII. svého syna údajně ještě na smrtelné posteli nabádal, aby dodržel slovo a oženil se s o šest let starší Kateřinou. Jeho přání se mladý král nevzpíral, neboť je velmi pravděpodobné, že ji již delší dobu platonicky miloval. Kateřina pro něj byla ideální manželkou, neboť měla všechny ctnosti, které se od ženy očekávaly. Byla velmi zbožná, pokorná, manželovi ve všem poslušná a

¹³⁰ MATTINGLY, 1990, str. 145.

hlavně vzdělaná. Sám Erasmus Rotterdamský, se kterým udržovala stálou korespondenci, ji označil jako „*tum pia tum erudita*“.¹³¹ Další z humanistů Juan Luis Vives Kateřinu považoval díky jejím schopnostem a vlastnostem za ideál ženy a manželky. V roce 1523 jí dokonce věnoval svou knihu *De Institutione Feminae Christianae*.¹³²

Pro Jindřicha VIII. bylo obzvláště důležité co nejdříve zplodit mužského potomka, dědice trůnu, který by zajistil pokračování dynastie. Jindřich byl teprve druhým Tudorovcem na trůně, postavení jeho dynastie ještě nebylo pevné a stále bylo dost uchazečů o trůn s legitimním nárokem vládnout. Nemohl dovolit, aby se v Anglii opět rozpoutala občanská válka.

Historici se dodnes přou, kolikrát královna Kateřina počala dítě. Prvního potomka královna počala již velmi brzy po svatbě. O jejím těhotenství podává zprávu sám Jindřich ve svém dopise tchánovi z počátku listopadu 1509.¹³³ Kateřina však na jaře následujícího roku potratila dceru. Zprávu o této smutné události se snažila udržet v tajnosti, jen pár nejbližších lidí z jejího okolí o tom vědělo.¹³⁴ Ve většině případů těhotenství je velmi těžké rozhodnout, zda se jednalo o potrat, předčasný porod či se dítě narodilo v řádném termínu nicméně mrtvé. Dobové záznamy nepřekypují detailními informacemi, pro současníky nebyly důležité. Podrobnosti téměř úplně chybí, hlavně pokud se jednalo o děti ženského pohlaví.¹³⁵ Je pravděpodobné, že vzhledem k dataci korespondence Kateřina buď předčasně porodila, nebo se dítě narodilo

¹³¹*Opus epistolarum des. Erasmi Roterodami: Denno recognitvm et actvm: 1526–1527*, ed. by ALLEN, P. S. – ALLEN, H. M., Tom. 6, Oxford 1926 (Re-issued 1992), str. 284.

¹³² TRAVITSKY, B. S., *Reprinting Tudor History: The Case of Catherine of Aragon*, in: *Renaissance Quarterly*, Vol. 50, No. 1, 1997, str. 164–174.

¹³³*Letters and Papers, Foreign and Domestic Henry VIII*, Vol. 1, 1509–1514, No. 220, London 1920.

¹³⁴*Calendar of State Papers, Spain: Supplement To Volumes 1 and 2, Queen Katherine; Intended Marriage of King Henry VII To Queen Juana*, No. 7, London 1868.

¹³⁵ DEWHURST, J., *The Alleged Miscarriages of Catherine of Aragon and Anne Boleyn*, in: *Medical History*, Vol. 28, No. 1, 1987, str. 49.

řádě avšak mrtvé. Úmrtnost dětí brzy po porodu a v dětském věku byla značně vysoká, nejednalo se o výjimečný stav. Kateřina byla ještě mladá a o její plodnosti nebylo pochyb. Očekávalo se, že velmi brzy bude znovu v požehnaném stavu, dá království vytouženého dědice a splní tím svou povinnost.

Kateřina velmi záhy otěhotněla znovu a k veliké radosti krále i celého království 1. ledna 1511 porodila syna. Narození malého prince ohlašovaly výstřely z Toweru a rozezvučely se zvony v celém Londýně. Následovaly velkolepé slavnosti a turnaje. Princ byl pokřtěn jménem Jindřich. Zdálo se, že následnictví Tudorovců bude konečně zajištěno. Radost však rychle vystřídal smutek. Chlapec zemřel po dvaapadesáti dnech života 22. února 1511.¹³⁶

Další naděje na potomka se objevila na jaře roku 1513. V té době už Jindřich VIII. chystal svou válečnou výpravu proti Francii. Kateřina však už v říjnu potratila syna.¹³⁷ Potrat byl dalším zklamáním pro krále, stále však nebylo pochyb o tom, že královna je schopna počít a donosit další děti. Ovšem Kateřina v létě následujícího roku ve vysokém stupni těhotenství potratila dalšího chlapce.¹³⁸ První dítě, které přežilo dětský věk, byla princezna Marie, která se narodila v únoru 1516. K všeobecnému zklamání to nebyl vytoužený princ, ale „pouze“ dcera. Poslední Kateřinino těhotenství oznámil král kardinálu Wolseymu v dopise z 1. července 1518.¹³⁹ Kateřina předčasně porodila mrtvou dceru. Dalšího potomka již nepočala. Mezi lety 1516–1518 se ve státních dokumentech objevují jisté zmínky o tom, že královna je v jiném stavu. Pravděpodobně jde spíše pouze o nepodložené dohady.

¹³⁶ BOWLE, str. 45.

¹³⁷ FRASER, A., *The Six Wives of Henry VIII*, London 1996, str. 49.

¹³⁸ DEWHURST, 1987, str. 52.

¹³⁹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic Henry VIII*, Vol. 2, 1515–1518, No. 4279, London 1920.

Kateřina Aragonská nebyla jedin Jindřichova manželka, která měla potíže donosit a porodit zdrav dt. Schopnost Jindřichovch potomků prežit, se zdá a nepravděpodobné nzk. Mnoho lékařů a vědců se proto snažilo královnina nezdrn těhotenství odůvodnit. Catrina Banks Whitleyov a Kyra Kramerov po prozkoumání ostatků krlovsk rodiny přišly s vysvtlenm, že tyto reprodukn problémy byly způsobeny nekompatibilitou krve rodičů. Kromě potíží, které zpsob rozdln Rh faktor, je také možné, že vysokoumrtnost potomků zavinil Kellv antigen, který se nachází na červených krvinkách. Je pinou tzv. hemolytick nemoci novorozenců (HDN). V pad, že by muž byl Kell pozitivn a manželka Kell negativn, žena by nebyla schopn donosit Kell pozitivn plod. Pokud by se dt přece jenom narodilo živ, do několika hodin po porodu by zemřelo.¹⁴⁰ V pad Anny Boleynov by se mohlo jednat o stejn problém. Jana Seymourová zemřela v šestinedělí po prvním porodu, takže je nemožné tento vzorec aplikovat dále a je nesnadn tuto teorii definitivn potvrdit. Tuto teorii ovšem podporuje i fakt, že se atleticky založený Jindřich po pekonntyřiceti let života proměnil v obtloustlho, psychicky nestabilního muže sužovaného dalšími zdravotními problémy. I tyto změny mohly být způsobeny genetickou poruchou krvetvorby.

Jindřich VIII. stejn jako mnozí monarchové měl milenky. Žádnou metresu si však nevydržoval trvale, řdn neposkytoval vsadn postavení, jak tomu bylo bžn například na francouzskm dvoře jeho současníka Františka I. Královna Kateřina jeho romnky trpliv snášela. Jakmile byla královna v požehanm stavu, král ji na loži prestal navštvvat, aby neohrozil dt. Z jeho milenek můžeme jmenovat Etiennette de la Baume,

¹⁴⁰ BANKS WHITLEY, C., – KRAMER, K., *A New Explanation for the Reproductive Woes and Midlife Decline of Henry VIII*, in: *The Historical Journal*, Vol. 53, No. 4, 2010, str. 827–831.

Jane Popincourtovou, Anne Staffordovou¹⁴¹ nebo Mary Boleynovou. Do historie se však významněji zapsala pouze Elisabeth „Bessie“ Blountová z Kinletu.

Bessie Blountová v červnu 1519 porodila vytouženého zdravého syna. Byl pokřtěn jménem Jindřich po otci, s přízviskem Fitzroy.¹⁴² Jako kmotra mu hrdý otec vybral druhého nejmocnějšího muže království, kardinála Wolseyho. Levobočkovi se dostávalo obrovských poct. Jediného Fitzroye král legitimizoval. V roce 1525 mu byl udělen titul vévody z Richmondu a Somersetu. Svým titulem převyšoval všechny dosavadní i budoucí vévodské tituly s výjimkou králových legitimních dědiců.¹⁴³

Narozením Fitzroye král potvrdil, že je schopný zplodit životaschopného mužského potomka a vinu za to, že nemá legitimního syna, začal přisuzovat královně Kateřině. Jindřich svou tíživou situaci vnímal jako boží trest. Trest za to, že se protivil Písmu a pojal za manželku ženu svého zesnulého bratra. Na konci první dekády šestnáctého století však ještě určitě neuvažoval o rozvodu. Začal hledat cestu k odluce až v druhé polovině dvacátých let, kdy se vášnivě zamiloval do Anny Boleynové, která slibovala splnit jeho největší přání.

¹⁴¹ Anne Staffordová byla sestrou Edwarda Stafforda, třetího vévody z Buckinghamu, který měl legitimní nárok na anglickou korunu. V roce 1521 byl pro pokus o svržení a zabití krále označen za zrádce a sťat na Tower Hill.

¹⁴² Přízvisko Fitzroy odkazoval na jeho levobočný královský původ.

¹⁴³ FRASER, str. 68.

3. NOVÝ MOCENSKÝ TROJÚHELNÍK 1519–1525

Od roku 1519 se křesťanská Evropa stala diplomatickým i válečným bojištěm tří mocných monarchů: Jindřicha VIII., Františka I. a císaře Karla V. Přestože Anglie byla stále vnímána jako okrajová země, za vlády Jindřicha VIII. a jeho potomků se stále více drala do popředí kontinentální politiky. Touha krále a jeho ministra Wolseyho po slávě Anglii dostala do role arbitra sporů křesťanských monarchů. Anglie se stala jazýčkem na vahách, který se snažila jak Francie, tak Říše vychýlit ve svůj prospěch. František I. stále pokračoval ve válečné politice svých předků kvůli územím na Apeninském poloostrově. Právě jeho ambiciózní italská politika rozdmýchala desetiletí trvající boje s císařem v celkem pěti válkách. V německých zemích se navíc pomalu začalo šířit nové náboženské smýšlení, odklonit od Říma se měla brzy také Anglie. Odklon Anglie od Říma rozhodně nebyl důsledkem nějakého „nového náboženského smýšlení“, ale záměrů a kroků krále.

3.1 Volba císaře

V lednu 1519 zemřel císař Maxmilián I. Pochopitelně se snažil titul dále zachovat pro *Casa d'Austria*. Ještě před svou smrtí se starý císař snažil zajistit, aby po něm na říšský trůn nastoupil jeho vnuk Karel a vyjednával proto s kurfiřty.¹⁴⁴ Stejně jako ve Španělsku, ani v Říši neměl Karel velikou podporu, byl pro ně stejným cizincem. Nikdy předtím německé země nenavštívil a ani jejich jazyk neovládal. V době, kdy jeho děd zemřel, mu bylo pouhých devatenáct let. Pro tento úřad se zdál být až příliš mladý, nezkušený a především ovládaný svými ministry. Zároveň zde byla jistá

¹⁴⁴ ALVAREZ, M. F., *Charles V: Elected Emperor and Hereditary Ruler*, London 1975, str. 29.

možnost, že by mohl podědit psychickou labilitu po své matce. Říše byla rozdrobeným a problematickým uskupením států. Pro její vedení bylo potřeba silné osobnosti. Karel měl problémy udržet pořádek ve své vlastní zemi. Není divu, že panovaly obavy, zda je schopen řídit kolos, jakým Říše byla. Oproti Františkovi I. to byl nikdo. Mladík, kterého nikdo pořádně neznal. Francouzský král byl již proslavený po celé křesťanské Evropě, ověnčený válečnými vavříny.

František I. rozhodně nehodlal nečinně čekat a přihlížet. Jeho ambice sahaly dál než jen k hranicím francouzského království. Karel po svých předcích již zdědil nizozemské provincie, Franche-Comté a Španělsko. To už stačilo k tomu, aby to ve francouzském králi vyvolalo nedůvěru a především obavy z obklíčení habsburskými državami, ze kterého se toužil dostat ven. Představa, že by ještě získal titul císaře, ho velice děsila. Proto se František I. rozhodl o císařský trůn ucházet sám. Na jeho stranu se postavily Benátky a dokonce i sám papež. Papež měl své vlastní důvody, aby podporoval zvolení Františka. Důvod byl prostý. Lev netoužil po tom, aby se Neapolsko stalo císařskou doménou. Prohlásil, že smrt Maxmiliána uchránila Itálii před velikou katastrofou.¹⁴⁵ Vždy bylo lepší udržovat si císaře dále od území, kde měl papež své osobní zájmy. Proto uzavřel s Františkem smlouvu, která mimo jiné slibovala neapolský trůn Františkovu druhorozenému synovi.¹⁴⁶ Díky papeži mohl francouzský král počítat s podporou tří církevních kurfiřtů.

Karel a František byli nejserióznější kandidáti, ale nikoliv jediní. V souvislosti s císařskou volbou se mluvílo také o saském vévodovi

¹⁴⁵*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 1148, London 1867.

¹⁴⁶*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 267, London 1866.

Fridrichovi, nebo o Jáchymovi, markraběti brandenburském.¹⁴⁷ O korunu se ucházel i anglický král. Ten však pochopil, že jeho šance jsou velmi malé a brzy se stáhnul. Karlova teta Markéta Savojská viděla, jak malé má šance i kvůli nepřátelství papeže. Proto se rozhodla navrhnout přijatelnou alternativu. Jako kandidáta navrhla Karlova bratra Ferdinanda.¹⁴⁸ Císařská koruna by tak zůstala v rodině a odpadl by problém s Neapolskem. Očekávalo se, že i Jindřich VIII. si vybere svou stranu. Velmi obratně lavíroval mezi oběma kandidáty. Vzhledem k nedávno utvrzenému přátelství s Francií přislíbil veškerou pomoc, aby Františkovi pomohl dosáhnout císařské koruny.¹⁴⁹ V této době již měl francouzský král zajištěné čtyři kurfiřtské hlasy.¹⁵⁰

Samozřejmě to nebyly ani sympatie, ani schopnosti či zkušenosti, které by zvýhodnily uchazeče o trůn. Byly to hlavně peníze. František i Karel museli uvolnit obrovské finanční prostředky, aby získali jednotlivé kurfiřtské hlasy. Pokud to nebyly přímo peníze, velmi přesvědčivým prostředkem bylo také rozdělování budoucích postů a funkcí. Oba kandidáti pochopitelně hledali pomoc především u augsburských bankéřů Fuggerů. I když se František zdál jistější investicí, Fuggerové jeho žádost o půjčku odmítli. Radši by jako císaře měli „Němce“. Předpokládané výnosy z Ameriky navíc slibovaly brzké splacení půjčky. Právě toto rozhodnutí znamenalo úplný obrat situace ve prospěch Karla.

¹⁴⁷*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 1148, London 1867.

¹⁴⁸*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 85, London 1867.

¹⁴⁹*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 1163, London 1867.

¹⁵⁰ Kromě církevních kurfiřtů hlas přislíbil také braniborský markrabě, kterého si František získal nabídkou sňatku s jeho dcerou Renée.

Už na konci března anglický vyslanec v Nizozemí Spinelly hlásil, že kromě Saska jsou všichni kurfiřti připraveni volit Karla.¹⁵¹ Papež byl takovými zprávami zděšen. Podpora Františka I. upadávala. Lev se rozhodl vybrat a podpořit úplně jiného kandidáta.¹⁵² Na počátku dubna už byla Karlovo vítězství téměř na dosah. Francouzského krále situace nutila zajít až do krajnosti. Dokonce hrozil vypovězením války, pokud nebude zvolen císařem.¹⁵³ V květnu už měl Karel na své straně i arcibiskupa mohučského a kolínského.¹⁵⁴ Papež se do poslední chvíle snažil přesvědčit Fridricha Moudrého, aby potvrdil svou kandidaturu. I když by jako německý princ měl veliké šance, odmítl se zřící Luthera, čímž papež svou podporu podmínil. František i Karel s vévodou zkoušeli vyjednávat. Karel mu navrhl sňatek své sestry Kateřiny s Fridrichovým synovcem Janem Fridrichem.¹⁵⁵ Saský vévoda však neprahl po císařské koruně, neměl přílišné ambice. Nakonec svůj hlas dal Karlovi. Podle tradice se sedm kurfiřtů sešlo ve Frankfurtu a 28. června jednomyslně zvolili španělského krále, jako císaře Karla V. Nově zvolený císař se tuto šťastnou zprávu dozvěděl s jistým zpožděním, neboť se v době volby nacházel v Barceloně. Když se tuto zprávu dozvěděl papež, reagoval se smíchem prostými slovy „*není co říct*.“¹⁵⁶

3.2 Karlova první návštěva Anglie

Bylo nutné, aby se nový císař dostavil neprodleně do Říše a nechal se korunovat, čímž by oficiálně stvrdil svůj nově nabytý statut. Musel tušit, že

¹⁵¹*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 132, London 1867.

¹⁵² Tamtéž, No. 149.

¹⁵³*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 269, London 1866.

¹⁵⁴*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 254, London 1867. Arcibiskup mohučský byl získán příslibem kancléřského úřadu.

¹⁵⁵ ALVAREZ, str. 32.

¹⁵⁶*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 1245, London 1867.

jeho zvolení vyvolá agresivní reakce ze strany francouzského krále a vypukne další válka. Vzhledem k přátelským vztahům, které Francie udržovala s Anglií, byl rozhodnut získat si sympatie Jindřicha VIII. Také od svého strýce očekával finanční podporu. Věřil, že jeho teta a císařský titul mu budou dobrou oporou. Proto se rozhodl cestou na korunovaci udělat malou odbočku z trasy a navštívit Anglii. S návštěvou si musel pospíšet, neboť v červnu se mělo uskutečnit dlouho plánované setkání Jindřicha a Františka na francouzské půdě. Pokud chtěl anglického krále alespoň částečně navnadit na stejnou notu, musel tak učinit dřív než se setká s Francouzem. Přesto se po jistý čas uvažovalo, že by se mohli všichni tři králové sejít u jednoho stolu.¹⁵⁷ Karlův odjezd ze Španělska trochu zpozdily nespokojené domácí cortesys, které v přední řadě nechtěly, aby opustil zemi a už mu vůbec nehodlaly poskytnout finance nutné na cestu. Dokonce se obyvatelé pokusili zabránit císařovi v odjezdu násilím.

V dubnu 1520 císař s Jindřichem obnovili obchodní smlouvy z roku 1506.¹⁵⁸ Součástí smlouvy bylo i jednání o setkání obou monarchů. Setkání se mělo uskutečnit 15. května v Sandwichi.¹⁵⁹ Karel přistát v Doveru až 26. května, kde ho radostně přivítal kardinál Wolsey. „*Příjezd samotného císaře vyvolal velikou radost všech obyvatel.*“¹⁶⁰ Ještě ten večer se císař setkal s Jindřichem. Setkání bylo velmi vřelé, plné přátelských objetí.¹⁶¹ Císař velmi dobře věděl, na kterou strunu má u ješitného krále zahrát. Přestože svým titulem Jindřicha přesahoval, ani v nejmenším mu nedával pocítit tuto hierarchii. Velmi srdečně ho nazýval svým strýčkem. To

¹⁵⁷ Tamtéž, No. 1279, *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 637, London 1867.

¹⁵⁸ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 739, London 1867.

¹⁵⁹ Tamtéž, No. 740.

¹⁶⁰ HALL, str. 604.

¹⁶¹ *Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 3, 1520–1526, No. 53, London 1869.

v Jindřichovi vzbouzelo pocit, že on je ten zkušenější a moudřejší panovník. Předpokládal, že císař bude dbát jeho rad a doporučení a snad se jimi i řídit. Následující den se přesunuli do Canterbury, kde je očekávala královna se zbytkem dvora. Kateřina měla poprvé spatřit svého slavného synovce. Anglický král při této příležitosti samozřejmě připravil pompézní přivítání, aby se před svým synovcem řádně předvedl. Jindřich nikdy nešetřil na propagaci své osoby a své moci. Celé tři dny byly vyplněny bankety a plesy.

Nebyl dostatek času a prostoru pro rozvinutí dalekosáhlých jednání. Císařova návštěva měla být velmi krátká. Jindřich totiž spěchal na kontinent na setkání s Františkem. Na jednání měli pouhých pět dní. Přesto se jejich setkání ukázalo jako plodné. Tři dny po císařově příjezdu uzavřeli v Canterbury smlouvu, která stvrzovala plány z dubnové smlouvy. Oba monarchové se dohodli na dalším setkání na půl cesty mezi Calais a Gravelines, jakmile Jindřich skončí jednání na Brokátovém poli, tedy v půli července.¹⁶² Jindřich si pochopitelně chtěl poslechnout i francouzskou nabídku spojenectví a posoudit výhody. Ovšem to, že Karlovi přislíbil druhé setkání, dávalo císaři veliké naděje. S vidinou dalšího setkání se panovníci rozešli poslední květnový den. Karel se vydal na svou korunovaci a Jindřich za Františkem.

3.3 Brokátové pole

Osobní setkání Františka I. a Jindřicha VIII. se plánovalo už od roku 1518. Na jaře následujícího roku již dostávaly tyto plány jasnější rysy. Vše se původně plánovalo na červen 1519.¹⁶³ Benátský vyslanec v Anglii v dubnu hlásil, že Jindřich se v brzké době chystá vydat přes Kanál, aby navštívil

¹⁶²*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 740, London 1867.

¹⁶³ Tamtéž, No. 111.

francouzského krále.¹⁶⁴ Shledání se však neustále odkládalo kvůli probíhajícímu souboji o císařskou korunu. Volba proběhla v červnu. Jednání se mohla rozběhnout naplno. Anglický král afektovaně slíbil, že si neoholí svůj vous, dokud se s Františkem neseťká.¹⁶⁵ I když tento slib nedodržel, vyjadřoval jeho přehnanou touhu po setkání. Na kontinentu měly velmi brzy vypuknout nové boje. Jindřich potřeboval znát, jaké výhody by mu skýtalo spojení s Francií. Přestože anglická zahraniční politika byla již delší dobu nestranná, obě západoevropské mocnosti si žádaly podporu Anglie.

V lednu 1520 František oficiálně požádal kardinála Wolseyho, aby se ujal organizace osobního shledání. Francouzský král mu k tomu poskytl přesné podklady. Místo bylo určeno mezi Guines a Ardres, kde měly být postaveny stany pro členy obou dvorů. Počet osob byl samozřejmě omezen po předchozí domluvě. František navrhoval jako nejvhodnější měsíc pro setkání květen. V tomto bodě však bylo možné datum odložit podle potřeb a přání anglického krále.¹⁶⁶ Ve Francii pomáhal přípravy řídit Thomas Boleyn.¹⁶⁷

Během dubna bylo stanoveno konečné datum. Celá anglická suita měla dorazit do Calais prvního či čtvrtého června.¹⁶⁸ Bylo potřeba velkých příprav, aby mohla být celá společnost přepravena a ubytována, nehledě na zajištění potravin. Anglická flotila čítající 27 lodí a 5000 osob dorazila do Calais 4. června. Následujícího dne se průvod vydal na cestu do Guines, kde pro něj byl nově opravený a překrásně vyzdobený hrad. František už

¹⁶⁴*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 2, 1509–1519, No. 1193, London 1867.

¹⁶⁵*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 416, London 1867.

¹⁶⁶ Tamtéž, No. 592.

¹⁶⁷ Thomas Boleyn, otec Anny Boleynové, mezi lety 1518–1521 sloužil jako anglický vyslanec ve Francii.

¹⁶⁸ Tamtéž, No. 726.

byl připraven v Ardres. Vše bylo připraveno v nejluxusnějším stylu. Stany byly z nejdražších látek, zdobené zlatem a stříbrem. Dokonce z fontán místo vody tryskalo víno.¹⁶⁹ Ještě před osobním setkáním obou králů byla obnovena smlouva o zasnoubení princezny Marie s dauphinem.¹⁷⁰

Dne 7. června francouzský král přijížděl z Ardres, anglický král z Guines. Setkali se v údolí zvaném *Val d'Or*. Oba králové stáli na protilehlých kopcích a symbolicky se setkali uprostřed, objali se a v doprovodu kardinála Wolseyho a francouzského admirála společně vstoupili do stanu, kde strávili asi půl hodiny. Poté se panovníci opět objali a rozešli každý svým směrem.¹⁷¹ Celé to okázalé setkání trvalo sedmnáct dní. Samozřejmě to nebyly jen soukromé politické rozhovory, které zaplňovaly celé dny. Zábava byla na programu hlavní. Součástí byly i soukromé večere za účelem sblížení. Například anglický král večerel soukromě s francouzskou královnou a František večerel s královnou Kateřinou. Soukromé večere se konaly často. Účastnil se jich také kardinál Wolsey, Jindřichova sestra Marie či Louisa Savojská, matka Františka I. Zbytek dní byl vyplněn turnaji, wrestlingovými zápasy a samozřejmě bály a hostinami. Panovníci se rozešli 24. června. Jindřich ovšem nemířil zpět do Anglie. Zůstal v Calais, odkud domlouval druhé setkání s císařem.

Edward Hall ve své kronice velmi podrobně popisuje téměř každý den událostí na Brokátovém poli. Ale stejně jako ve zprávách benátského vyslance je to spíše výčet honosných oděvů a vznešených účastníků. Panovníci soutěžili v pompéznosti, která je stála obrovské výdaje. Přestože toto setkání bylo společenskou událostí hodnou zaznamenání a opěvování, její politický význam byl mizivý. Spíše to byla přehlídka rivality, boj o to,

¹⁶⁹ HALL, str. 605.

¹⁷⁰ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 861, London 1867.

¹⁷¹ *Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 3, 1520–1526, No. 50, London 1869.

kdo má krásnější róbu a dražší šperky. Jediným zahraničněpolitickým výsledkem byla ratifikace svatební smlouvy princezny Marie a dauphina.¹⁷² Anglický král rozhodně nehodlal vypovědět Francii nepřátelství, z čistě osobních důvodů se klonil spíše k císaři. František I., který byl stejně ješitný a pyšný jako Jindřich, v anglickém králi vyvolával pouze obavy a závist. Karel V., který se uměl svému strýci vlichotit a poníženě zahrát podřadnou roli, měl nyní dostat další šanci.

3.4 Jindřichovo druhé setkání s císařem

O dalším setkání anglického krále s císařem se hovořilo už od Karlovy návštěvy Anglie. Jelikož jednání s Františkem nemělo žádný politický důsledek, setkání s císařem nabízelo veliké možnosti. Datum shledání bylo původně stanoveno na 8. červenec.¹⁷³ Císař měl sebou početnou družinu, ve které byl i jeho bratr Ferdinand a teta Markéta Savojská. Jeho družina čítala 300 členů. Jindřich se odmítal starat o tak početnou suitu a donutil císaře tento počet snížit. Nakonec bylo rozhodnuto, že anglický král pojedě svému synovci naproti. Dne 4. července se měl Jindřich vydat na cestu do Gravelines, překročit hranice a společně s císařem se vydat na cestu do Calais. Zde měli setrvat tři dny od 7. do 10. července, než se císař vrátí zpět do Flander a Jindřich do Anglie.¹⁷⁴

Setkání obou suverénů nebylo nijak okázalé. Jindřich jel svému synovci naproti a doprovodil ho do Gravelines, odkud se pak přesunuli do Calais. Teprve zde se konal veliký banket na počest jejich dalšího shledání.¹⁷⁵ Po dvou dnech se již monarchové mohli rozejít, neboť spolu

¹⁷²*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 874, London 1867.

¹⁷³*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 3, 1520–1526, No. 96, London 1869.

¹⁷⁴ Tamtéž, No. 97.

¹⁷⁵ Tamtéž, No. 106.

uzavřeli další smlouvu. Smlouva byla uzavřena na dobu dvou let. V podstatě byla prodloužením a utvrzením smluv minulých. Obsahovala běžné klauzule o neuzavírání jiných aliančních smluv s dalšími státy a vzájemné pomoci proti společným nepřátelům. Nově se měl v Calais po danou dobu scházet zvláštní kongres sestavený z dvou vyslanců každé země, který měl řešit a udržovat budoucí společnou politickou linii. Oba panovníci se také dohodli na trvalém vyslanectví.¹⁷⁶ Tato smlouva absolutně nenarušovala závazky z roku 1518 vůči Francii. Sňatkové plány však zatím zůstávaly stranou, princezna Marie byla stále zasnoubena s dauphinem. Jindřich se pouze zavázal neuzavírat s Francií žádné další sňatkové dohody.

Mezi Francií a Anglií bylo hluboce zakořeněné nepřátelství, které se Jindřich s Františkem snažili překonat. Setkání na Brokátovém poli mělo upevnit jejich vztahy, ukázat, že místo válčení se mohou společně bavit při banketech, plesech a turnajích.¹⁷⁷ Vzájemné předhánění v přepychu však spíše posilovalo nedůvěru a závist, která nikdy zcela nezmizela. Jindřich však zatím neplánoval porušit smlouvu z roku 1518. S císařem i francouzským králem udržoval dobré vztahy. Jeho neutrální postoj mu poskytoval zvláštní výhody.

3.5 Konference v Calais a Bruggách

Během roku 1520 se vztahy mezi Francií a Říší jen zhoršovaly. Františkovy provokace nezůstávaly bez odezvy. Role Jindřicha byla jasná. Dle Wolseyho rady měl mezi nimi balancovat, ale přitom zůstat s oběma.¹⁷⁸ Císař se provokativně chystal na cestu do Itálie, kde měl přijmout korunu

¹⁷⁶*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 287, London 1866, *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 908, London 1867.

¹⁷⁷ SCARISBRICK, str. 113.

¹⁷⁸*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 1213, London 1867.

z rukou papeže, což ještě více popuzovalo francouzského krále. I František chystal další tažení na Apeninský poloostrov. Jindřich je oba opakovaně žádal, aby se zdrželi projevů nepřátelství a upustili od svých válečných plánů. Oba byli varováni, že pokud některý z nich poruší podmínky z roku 1518 a rozpoutá válku, přivolá tím na sebe nepřátelství Anglie. Ve snaze zachovat mír anglický král oběma stranám nabízel, že se ujme role arbitra. Císař sice na tuto nabídku přistoupil, ale František jeho nabídku rázně odmítl.¹⁷⁹ Mír se pomalu hroutil. Francouzský král však nakonec souhlasil s myšlenkou setkání jeho a císařových vyslanců v Calais, kde se měli snažit urovnat své rozpory. Kardinál Wolsey tam měl být též vyslán, aby vedl jednání a prostředkoval přátelské hovory.¹⁸⁰ Setkání se neustále oddalovalo, neboť František nebyl ochoten zmocnit anglického krále k roli arbitra, uznával ho pouze jako prostředníka. Wolsey se tak opět snažil chopit se role hlavního rozhodčího jejich rozporů. Ovšem jeho cesta do Calais měla spíše jiný důvod. Francie evidentně porušila podmínky mírové smlouvy. Ne přímým útokem za své hranice, nýbrž tím že podporovala rebely na habsburském území. Když vzbouřenci byli hnáni přes hranice Francie, František tento akt prohlásil za agresi a sebe za oběť.¹⁸¹ Francouzský král následně také obsadil Navarru. Spojenectví s císařem proti skutečnému agresorovi byl hlavně Wolseyho plán. Dlouhou dobu se však snažil zabránit nevyhnutelné válce.

Na počátku srpna Wolsey dorazil do Calais. Po několika dnech ovšem konferenci opustil a vydal se na cestu do Brugg, kde se měl osobně setkat s císařem. Francie k těmto jednáním přizvána nebyla. Účel jeho cesty do Brugg byl držen v tajnosti. Wolsey se po několika dnech vrátil a

¹⁷⁹*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 3, 1520–1526, No. 234, London 1869.

¹⁸⁰*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 1339, London 1867.

¹⁸¹ MATTINGLY, 1955, str. 146.

ujišťoval francouzské vyslance, že šlo pouze o přátelské setkání. Dne 25. srpna Karel V. a Wolsey uzavřeli tajnou ofenzivní smlouvu. Anglie se zavázala pomoci císaři proti agresivnímu Františkovi na moři i na souši. Smlouva obsahovala mnoho dodatků o povinnostech spojenců, o počtu a výzbroji svých armád. Spojenci se zavázali otevřeně vypovědět nepřátelství Francii v březnu 1523. Nejpozději v květnu téhož roku se Jindřich zavázal osobně vpadnout do Francie, císař měl učinit totéž od španělských hranic. Společným cílem bylo vypuzení Francouzů z Itálie a bránit papeže a celý dům Medici. Oba panovníci předpokládali, že se papež k této smlouvě připojí defenzivně, zatímco Švýcaři ofenzivně. Dalším klauzulí byl již několik měsíců probíraný sňatek Karla s princeznou Marií, přestože ta již byla zasnoubena s dauphinem.¹⁸² Svatba se měla uskutečnit, jakmile princezna dosáhne věku dvanácti let. K tomu potřebovali papežský dispens. Byla také naplánována další císařova návštěva Anglie.

Pro Anglii byla tato smlouva nejlepším způsobem, jak si udržet dominantní pozici v evropských aférách. Jindřich i Wolsey měli důvody pro spojení s císařem. V roce 1521 už bylo pravděpodobné, že královna Kateřina již neporodí dědice. Bylo jí šestatřicet let a poslední skutečně doložené těhotenství prodělala před pěti lety. Bylo na čase, aby se Jindřich začal zabývat jinými plány, jak zajistit svou zemi. Když ji nemohl předat synovi, musel pro svou jedinou dceru najít mocného a schopného manžela. Císař se zdál být ideální volbou. Nákladná válka ve Francii se však zdá být poněkud vysokou cenou za něco tak nejistého. Plánovaná svatba se neměla uskutečnit nejméně sedm let. Bylo by poněkud pošetilé předpokládat, že císař bude tak dlouho čekat na příležitost zajistit si svého dědice. Zda toto byl pro Jindřicha hlavní důvod k anglo–císařské alianci není jisté. Nejsou

¹⁸²*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 1508, London 1867, *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 355, London 1866

pro to evidentní důkazy. Kromě běžných záležitostí ohledně věna, smlouva další nástupnictví neřešila. Wolseyho důvod byl daleko prostší a skutečnější. Jeho ambice nesahaly pouze k opatstvím či penzím, které mu byly poskytovány. Nejvíce toužil usednout na papežský stolec. Pokud měl někdo tu moc, aby mu k tomuto cíli dopomohl, byl to císař. A právě v Bruggách mu Karel nabídl svou pomoc při jeho budoucí kandidatuře.¹⁸³ Je sporné určit, do jaké míry v Bruggách jednal Wolsey ze své vlastní vůle a do jaké míry podle příkazů svého krále. Nicméně Wolsey si za svou práci a horlivost vysloužil od krále i královny velikého ocenění a díky.¹⁸⁴

3.6 Nový papež

Dne 1. prosince 1521 zemřel papež Lev X., který pocházel z rodu Medici. Bylo svoláno konkláve, které mělo zvolit nového Svatého otce. Mezi nejvýznamnější kandidáty samozřejmě patřili příslušníci italských rodů. Zvláště to byl synovec zesnulého papeže Giulio de Medici nebo Alessandro Farnese. Kardinál Wolsey však toužil získat stolec pro sebe a to za každou cenu. Spojenectví s císařem mu tento post mělo zaručit, přestože jeho šance se mohly zdát mizivé. Byl to Angličan, naprostý cizinec ze země, která stále ještě byla brána jako úplný okraj Evropy. Navíc jeho obrovská politická moc děsila jeho současníky.

Přestože Wolseyho politika byla celkem stabilní a nestranná, pokud šlo o nejvyšší křesťanský úřad, dokázal všechny své plány změnit. Podle zpráv císařského vyslance v Římě František I. nabízel Wolseymu pomoc

¹⁸³ GWYN, P., *Wolsey's Foreign Policy: The Conferences at Calais and Bruges Reconsidered*, in: *The Historical Journal*, Vol. 23, No. 4, 1980, str. 770.

¹⁸⁴ *State Papers Published under the Authority of His Majesty's Commission*, Vol. 1, No. 52, London 1830, str. 93. Přestože je tento králův dopis bez přesné datace, předpokládá se, že byl napsán mezi koncem roku 1521 a počátkem roku 1522.

při konkláve již v červenci předešlého roku.¹⁸⁵ Nyní už měl Wolsey alespoň zdánlivou podporu císaře. Konkláve se protahovalo. Přestože měl kardinál de Medici, kterého podporoval i císař, příslibených mnoho hlasů, stála proti němu silná francouzská frakce v čele s kardinálem Colonnou.¹⁸⁶ Medici dokázal získat 18 hlasů, ale proti němu jich bylo 20. Císař nechtěl dopustit, aby nový papež byl v nadcházejícím boji profrancouzsky orientovaný. Jeho vyslanec v Římě se proto snažil najít jiného kandidáta, kterého by potvrdil i Medici a celá procísařská strana. Jindřich VIII. začal velmi rázně prosazovat Wolseyho zvolení. Vyslal k císaři zvláštního vyslance, který měl Karla přesvědčit o neproveditelnosti volby kardinála de Medici. Měli se společně soustředit na podporu Wolseyho, který měl být tou nejlepší možností.¹⁸⁷ Současně Jindřich vyslal Richarda Pace do Říma, kde měl pro tuto volbu získat i ostatní kardinály. Císař přislíbil Wolseymu svou podporu, ale kardinál chtěl trochu víc. „*Nic by více nepřispělo k mému zvolení, než kdyby se nyní vydala císařská vojska na pochod k Římu.*“¹⁸⁸ Wolsey naléhal, aby Karel jeho volbu zajistil vojensky. Měl tím zamezit pádu Neapolska a Sicílie. To také císař slíbil. Ale ještě než do Říma dorazil anglický vyslanec a vše se stačilo domluvit, byl zvolen nový papež.

Dne 9. ledna 1522 byl pontifikem zvolen Adrián z Utrechtu, biskup z Tortosy, přítel a někdejší vychovatel císaře. Jeho zvolení bylo velikým překvapením. Adrián pocházel z Nizozemí a v době volby ani nebyl přítomen v Římě. Nebyl mezi předními uchazeči o tento post. Přijal jméno Hadrián VI. Wolsey zazlíval císaři, že mu nepomohl k papežskému stolci, jak přislíbil. Dle zpráv benátského vyslance se s ohledem na zklamání

¹⁸⁵ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 285, London 1866.

¹⁸⁶ Tamtéž, No. 369.

¹⁸⁷ A Letter from Bernard de Mezza Ambassador in London from 19th December 1521 in: *Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France*, ed. by BRADFORD, W., London 1850, str. 14–20.

¹⁸⁸ Tamtéž, Extract from Mezza's Despatch Dated 24th December, str. 26–27.

Angličanů při volbě papeže zdálo, že Anglie a Francie jsou schopny překonat své spory. Zvláště když František přislíbil nevměšovat se do skotských záležitostí.¹⁸⁹ Císař byl bezpochyby potěšen ze zvolení svého přítele, ale nemůže být pochyb o tom, že dodržel své sliby dané Wolseymu. V jeho korespondenci se svými vyslanci se jméno biskupa z Tortosy vůbec nevyskytuje. Hadrián v dopisech císaři děkuje pouze za spirituální podporu.¹⁹⁰ Karel svou podporu soustředil pouze na kardinála z Yorku. Ale jistě očekával, že s novým papežem bude mít výhodu v boji s Františkem. Mýlil se.

3.7 Karlova druhá návštěva Anglie

Císařova další návštěva Anglie se začala plánovat na konferenci v Bruggách. Tentokrát měl být jeho pobyt delší a hodnotnější. Bylo zapotřebí uzavřít řádnou ofenzivní smlouvu a dohodnout se na dalším postupu proti Francii. Původně bylo naplánováno, že Karel vypluje z Calais 10. dubna v doprovodu anglických lodí.¹⁹¹ Ovšem v Doveru přistál až na konci května.

Již během května však byla připravována spojenecká smlouva. Oba panovníci předpokládali, že se k protifrancouzské alianci připojí také papež. Smlouva byla navržena jako defenzivní a byl do ní zapojen i Hadrián VI. Účastníci si jako obvykle slíbili pomoc proti každému agresorovi. Zavázali se bránit svá území, i ta která nedrželi, ale měli na ně právo. V tomto případě měli podniknout invazi až do agresorova

¹⁸⁹*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 3, 1520–1526, No. 396, London 1869.

¹⁹⁰*Correspondenz des Kaisers Karl V.*, Vol. 1, 1513–1532, ed. by LANZ, K., No. 33, Leipzig 1844.

¹⁹¹*State Papers Published under the Authority of His Majesty's Commission*, Vol. 1, No. 53, London 1830, str. 93–95.

království.¹⁹² Tato dohoda měla platit až do císařovy korunovace. Pak měla být uzavřena nová.

Císař doplul do Doveru 28. května, kde čekal tři dny na svá zavazadla. Jak se dalo očekávat, Jindřich opět nešetřil na velkolepém průběhu císařovy návštěvy. Celý jeho pobyt byl vyplněn bankety, slavnostmi a turnaji. Nejprve se ale anglický král chtěl pochlubit svými novými loděmi, které kotvily v Doveru. Karla v Doveru nejprve přivítal kardinál Wolsey a poté dorazil i král. Císař i jeho doprovod byli anglickým loďstvem uchvázeni. Prohlašovali, že „*nikdy neviděli tak vyzbrojené lodě.*“¹⁹³ Panovníci pak pokračovali do Greenwiche a Windsoru. Během císařovy návštěvy byly uzavřeny dvě smlouvy, které Anglii vázaly k útoku na Francii.

První smlouva byla podepsána 16. června ve Windsoru. V podstatě byly potvrzeny body, které obsahovala předběžná smlouva z května. Panovníci plánovali ke smlouvě přizvat kromě papeže ještě Benátky a Švýcarsko. Ještě ten den Anglie oficiálně vypověděla Francii válku.¹⁹⁴ Tato smlouva také Jindřichovi slibovala znovuzískání bývalých anglických území ve Francii. Byl také posunut útok na francouzská území. Anglie dostala další dva roky na válečné přípravy. Samozřejmě dalším bodem smlouvy byl i zamýšlený sňatek princezny Marie s císařem.¹⁹⁵ Toto spojení poskytlo anglickému králi skvělé vyhlídky pro budoucnost své země. Zda Jindřich věřil, že se tento sňatek opravdu uskuteční, zůstává otázkou. Od císaře se očekávalo, že se ožení co nejdříve a zajistí tak pokračování rodu. Na princeznu Marii by musel čekat minimálně dalších 6 let, než by bylo možné manželství konzumovat. O tři dny později byl podepsán ještě tajný

¹⁹² *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 412, London 1866.

¹⁹³ HALL, str. 635.

¹⁹⁴ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 2323, London 1867.

¹⁹⁵ Tamtéž, No. 2333.

dodatek. Jeho předmětem byl hlavně sňatek a jeho podmínky. Nicméně Karel se zavázal, že nebude vyjednávat jiný dynastický svazek. Totéž přislíbil i Jindřich.¹⁹⁶ Druhá smlouva z počátku července již obsahovala pouze upřesnění válečného tažení, kdy bude proveden útok do Francie a s jakou silou.¹⁹⁷ Císař vyplul do Španělska o čtyři dny později s pocitem, že dokázal všechno, na čem celé měsíce pracoval. Wolseyho mír byl v troskách.

3.8 Válka s Francií

Několik týdnů po uzavření windsorské smlouvy anglické vojsko pod vedením Thomase Surreyho, třetího vévody z Norfolku, vyplulo do Francie. Vydrancovali západní výběžek Bretaně a v polovině října už byli zpět v Calais. Válečná sezóna skončila. Tohoto roku se ještě neplánovalo plné zapojení do války. V uzavřených smlouvách se Anglie zavázala plně vystoupit proti Francii až v roce 1523. Nicméně Wolsey dokázal přimět císaře, aby se tento podnik odložil o další rok.¹⁹⁸ Tažení do Francie se oddalovalo, zvláště kvůli problémům ve Skotsku. Nejprve bylo třeba vyřešit problémy ve Skotsku a pak až ve Francii.

V roce 1523 se Karlovi a Jindřichovi podařilo získat mocného spojence, Karla de Bourbon,¹⁹⁹ konstábla Francie. Konstábl přešel do protifrancouzského tábora kvůli majetkům, které mu koruna zabavila po smrti jeho manželky. Vévoda de Bourbon projevil přání přejít do tábora

¹⁹⁶*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 430, London 1866.

¹⁹⁷ Tamtéž, No. 442, *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 2360, London 1867.

¹⁹⁸ Charles V to the Ambassadors in England from 8th February in: *Calendar of State Papers, Spain: Further Supplement To Volumes 1 and 2, Documents From Archives in Vienna*, London 1947.

¹⁹⁹ Karel III., vévoda de Bourbon (1489–1527) se ve svých 23 letech stal velitelem francouzské armády v Itálii, vyhrál bitvu u Marignana a v roce 1515 získal titul konstábla. Byl nejmocnějším princem Francie.

císaře už v srpnu předchozího roku.²⁰⁰ Byl ochoten se veřejně prohlásit za nepřítele Francie a přivést s sebou vlastní armádu. Ale jednání stagnovala kvůli přemrštěným podmínkám ze strany Anglie. Jindřich požadoval, aby ho Bourbon uznal jako svého krále a suveréna. Konstábl pochopitelně stál o rovnocenné spojení. Nicméně vévoda ustoupil a smlouva byla uzavřena v červenci 1523. Jakmile se jednání uzavřela, začal se plánovat útok do Francie třemi armádami: od Ligurského pobřeží přes Provence, ze Španělska a z Pikardie. Císař do Anglie vyslal diplomata nizozemského původu Louise de Praet, který měl dohodnout podrobnosti tažení. Anglické vojsko se totiž mělo spojit s oddíly z Nizozemí a táhnout na Boulogne pod vedením vévody ze Suffolku. Jindřich i Wolsey cítili dobrou příležitost, i když kardinálovi přišel tento podnik příliš riskantní a zbytečný, a snažil se krále od dlouhého obléhání odradit.

Na konci srpna se anglická desetitisícová armáda opět vypravila do Calais, kde měl vyčkat na armádu z Nizozemí.²⁰¹ Původním Suffolkovým cílem byla pouze Boulogne, ale na konci září se rozkazy změnila. Na nátlak Wolseyho byl útok odvolán.²⁰² Vévoda se s vojskem vydal k Paříži. Postup byl velmi rychlý. V říjnu překročilo anglické vojsko Sommu. Jindřich byl tak nadšený, že tažení chtěl vést i přes zimu, aby „*uplatnil svá stará práva na francouzskou korunu.*“²⁰³ Špatné počasí, nemoci a ztížené zásobování nakonec donutily Suffolka se v prosinci stáhnout. Mezitím z Říma došly zprávy, že Hadrián VI. zemřel a Wolseyho mysl se opět upnula k papežské tiáři. I přes podporu císaře se mu ale ani tentokrát

²⁰⁰ *Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France*, ed. by BRADFORD, W., London 1850, str. 52.

²⁰¹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 3281, London 1867.

²⁰² *Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France*, ed. by BRADFORD, W., London 1850, str. 84.

²⁰³ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 3, 1519–1523, No. 3485, London 1867.

nepodařilo uspět. Kolegium kardinálů odmítlo na stolec dosadit cizince, papežem byl zvolen kardinál de Medici jako Klement VII.

Anglii opět válečná nálada dlouho nevydržela. Byla připravena na příměří, či spíše na mír. S iniciativou ale musel přijít někdo jiný. Nový papež projevil touhu dojednat mír. Jindřich požádal královnu vdovu Francie, aby vyslala zmocněnce, se kterým by vedl tajná jednání o příměří.²⁰⁴ Současně však dojednával další invazi s vévodou de Bourbon. Anglický král hrál na obě strany, ale stále u něj převládala bojovná nálada. V polovině července přicházely optimistické zprávy od Richarda Pace. Konstáblova armáda byla ve skvělém stavu a Pace sám podporoval pokračování tažení.²⁰⁵ Wolsey se snažil krále i jeho Radu přesvědčit o nutnosti a potřebě uzavřít mír.²⁰⁶ Nechtěl vložit veškerou důvěru ani finanční prostředky do rukou Bourbona, kterému nevěřil. Na konci srpna byly konstáblovy úspěchy tak veliké, že anglický král opět uvažoval o společné invazi do Francie. Ale od tohoto plánu opět rychle upustil. Ani císař nebyl připraven se plně angažovat ve Francii, odvolal vévodu de Bourbon, který obléhal Marseille a i s armádou ho poslal do Milánska. V průběhu srpna se stále diskutovalo o příměří, které mělo trvat až do konce dubna následujícího roku.²⁰⁷

V polovině listopadu už ovšem francouzské vojsko stálo před Milánem a brzy oblehlo Pavii. Císařské vojsko bylo nespokojené kvůli nevyplacení žoldu. Vévoda de Bourbon za pomoci Jiřího Frundsberga sehnal 12 000 disciplinovaných žoldněrů z Německa. Osudová bitva se

²⁰⁴ Louis de Praet to Charles V from 15th April, in: *Calendar of State Papers, Spain: Further Supplement To Volumes 1 and 2, Documents From Archives in Vienna*, London 1947.

²⁰⁵ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 4, 1524–1530, No. 420, 421, London 1875.

²⁰⁶ Tamtéž, No. 446.

²⁰⁷ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 2, 1509–1525, No. 680, London 1866.

odehrála 24. února 1525, v den císařových pětadvacátých narozenin. Francouzi byli poraženi, většina rytířů pobita a samotný František byl zajat.

3.9 Důsledky bitvy u Pavie

Císaři se podařilo získat do rukou největší trumf, samotný francouzský král byl jeho zajatcem. Za jeho propuštění si mohl diktovat jakékoliv podmínky. Všechna sláva připadla jemu. Anglický král byl nadšený vítězstvím, které ho povzbudilo k dalším válečným operacím. Ovšem Jindřich se nyní ocitl v pozadí důležitých diplomatických jednání. Jeho plány na pokračování vojenských akcí neschvaloval císař, Wolsey ani Rada. Císař by byl ochoten pokračovat v bojích, pouze kdyby Jindřich platil veškeré výdaje, což nepřicházelo v úvahu.²⁰⁸ V Karlově okolí se ozývaly různé hlasy, jak s vítězstvím naložit. Vévoda z Alby²⁰⁹ trval na tom, aby podmínky byly co nejpřísnější. Chtěl Francii co nejvíce pokořit. Naproti tomu kancléř Gattinara i biskup z Osmo císaři radil hlídat křehký mír a ukázat Františkovi svou štědrost a dobrou vůli. Přehnané požadavky by pouze Francouze donutili smlouvu porušit.²¹⁰ Císař opojen úspěchem takovýto přístup odmítl.

Karel mimo jiné požadoval odstoupení Burgundského vévodství, hrabství Vermandois a Boulogne, oblast řeky Sommy a oblast Flander. Jindřichovi měla být předána Normandie, Guyenne a Gaskoňsko.²¹¹ Tyto požadavky byly pochopitelně nepřijatelné. Francouzský král byl ochotný k několika ústupkům, které ovšem Karlovi nestačily. František přislíbil, že se ožení s císařovou ovdovělou sestrou Eleonor. Jejich potomkům pak mělo

²⁰⁸ ARMSTRONG, E., *The Emperor Charles V*, Vol. 1, London 1910, str. 159.

²⁰⁹ Fardique Álvarez de Toledo, 2. vévoda z Alby (1460–1531).

²¹⁰ *Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France*, ed. by BRADFORD, W., London 1850, str. 112.

²¹¹ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 3 Part 1, 1525–1526, No. 27, London 1873.

připadnout Burgundské vévodství. Vévodovi de Bourbon slíbil prominout vzpouru, navrátit mu zabavené majetky a dát mu za ženu svou sestru. Kromě velkého výkupného měl František dále zaplatit výdaje na císařskou korunovaci a převzít závazky vůči Anglii.²¹² Analýza jednání mezi Františkem I. a Karlem V. však není cílem této podkapitoly.

V březnu se mír mezi Francií a Anglií zdál nadosah, což byla především Wolseyho zásluha.²¹³ Velmi horlivě jednal s francouzskou regentkou Louisou Savojskou o podmínkách míru. Ovšem, když dorazily zprávy o bitvě u Pavie, jednání se přerušila. Mírová smlouva byla uzavřena 30. srpna ve Wosleyho rezidenci v Moru.²¹⁴ Jindřich VIII. se v ní vzdal nároků na francouzská území za roční apanáž. Anglický král byl zklamán postojem svého spojence, císaře. Především tím, že císař nechtěl dále vojensky postupovat proti Francii. Jindřich nebyl přizván k samotnému jednání s Františkem a císaři šlo prvotně o vlastní zájmy. Do války vložil obrovské finanční prostředky a odškodnění nebylo v dohlednu. Jeho sen o znovuzískání anjouovského impéria se nesplnil. Císař navíc stále odkládal sňatek s princeznou Marií, protože už měsíce vyjednával s portugalským dvorem. Jeho nastávající nevěstou se měla stát jeho sestřenice Isabela, od které mohl v blízké době očekávat dědice.

Po bitvě u Pavie a madridském míru se spojení evropských mocností začalo přeskupovat. František I. byl pokořen. Nově to byly císařovy ambice, které vzbuzovaly strach z habsburské hegemonie. V květnu 1526 proto byla vytvořena Cognacká liga, která nelibě nesla Karlovu ideu *monarchie universalis*. A přestože se Anglie podstatně zapojila do vytvoření ligy, mezi její členy se nezapsala. Změna kurzu

²¹² *Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France*, ed. by BRADFORD, W., London 1850, str. 113.

²¹³ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, Vol. 4, 1524–1530, No. 1160, London 1875.

²¹⁴ Tamtéž, No. 1602, 1603, 1604.

anglické zahraniční politiky byla opět dílem Wolseyho. Kardinál na podzim téhož roku neváhal uzavřít další dynastickou smlouvu s Francií. Princezna Marie se měla provdat buď za samotného Františka, nebo některého z jeho synů. V případě, že by anglický král zemřel bez legitimních mužských dědiců, trůn by připadl princezně a jejímu manželovi.²¹⁵

²¹⁵ FROUDE, J. A., *The Divorce of Catherine of Aragon*, London 1891, str. 28.

4. CESTA K NOVÉ CÍRKVI

4.1 Příchod Anny Boleynové

Anna se narodila jako druhá dcera Thomase Boleyna a Elisabeth Howardové pravděpodobně v roce 1500 či 1501. Přes matčinu stranu byla spřízněna s nejvyšší anglickou šlechtou. Annina výchova a vzdělávání byly na svou dobu a postavení až nadprůměrné. Thomas Boleyn zastával významné funkce u dvora. Díky svému vzdělání a především jazykovým schopnostem byl velmi ceněným diplomatem na cizích dvorech. Plynně ovládal latinu i francouzštinu. Stejnou jazykovou výbavu chtěl poskytnout i svým dětem. V roce 1512 byl sir Thomas Boleyn vyslán na nizozemský dvůr Markéty Savojské.²¹⁶ Bruselský dvůr byl považován za jeden z nejkulturnějších dvorů Evropy. Anna si tam osvojila základy umění společenské konverzace a dvorskou etiketu.

Poté, co Jindřich VIII. vyjednal mírovou smlouvu s Francií, byla Anna vybrána jako členka suity, která doprovázela královu sestru Marii do Francie, a to především díky své plynulé francouzštině.²¹⁷ Po necelých třech měsících se Marie Tudorovna vrátila zpět do Anglie, ale Anna zůstala ve Francii jako dvorní dáma královny Klaudie, v jejíž domácnosti zůstala až do roku 1521. Po návratu se stala dvorní dámou královny Kateřiny a zapojila se do dvorského života. Královou favoritkou v té době byla její sestra Marie. Anna nebyla typickou kráskou. Měla tmavé vlasy a i pleť měla tmavší. Ale byla šarmantní a inteligentní. O Annu se brzy začal zajímat jeden z nejvýznamnějších šlechticů Anglie lord Henry Percy, dědic pátého hraběte z Northumberlandu. Podle dobového kronikáře George

²¹⁶ STARKEY, D., *Six Wives, The Queens of Henry VIII*, London 2003, str. 259.

²¹⁷ LOADES, D., *Henry VIII and his Wives*, Sutton 1994, str. 37.

Cavendish byl jejich vztah pravděpodobně završen jakousi formou manželské slibu. Cavendish zaznamenal, že se oba „zavázali k budoucímu sňatku“.²¹⁸ Tento slib se dal považovat za závaznou dohodu. Percy byl navíc již delší dobu zasnouben. Wolsey rázně odmítl zrušit Percyho předchozí zasnoubení a sňatek s Annou mu zakázal. Od tohoto okamžiku by se dala vysledovat Annina nenávist ke kardinálovi, kterou hojně projevovala. Je nepravděpodobné, že by do této záležitosti zasahoval sám král ze sobeckých pohnutek.

Jindřich se o Annu začal zajímat někdy v letech 1525–1526. Dokázala krále okouzlit svým šarmem, bystrostí a vitalitou. Anna byla velmi chytrá. Kdyby králi podlehla okamžitě, věděla, že by ji časem zavrhl a nahradil ji jinou milenkou. Varováním jí měl být osud její sestry. Důkaz o síle králova vzplanutí nám poskytuje korespondence mezi ním a Annou. Jindřich psal dopisy ručně jen velmi zřídka, ale Anně jich napsal minimálně osmnáct. Bohužel u všech dopisů chybí datace. Datum napsání je tedy možno pouze odvodit z obsahu dopisů. Jindřich psal Anně dopisy v době, kdy nebyla u dvora a „její nepřítomnost mu způsobovala bolest.“²¹⁹ Její odpovědi se bohužel nedochovaly. Řazení dopisů jak byly napsány za sebou, není jednotné, ale historikové odhadují dataci prvního dopisu na červenec roku 1527.

4.2 První pokus o rozvod

V druhé polovině dvacátých let už byl Jindřich zoufalý, že se mu stále nedostalo legitimního mužského dědice. Jediný syn, kterého měl, byl levoboček. A jelikož mu král udělil vévodské tituly, vyvolal tím mnohé

²¹⁸ CAVENDISH, G., *The Life of Cardinal Wolsey*, London 1852, str. 51.

²¹⁹ *The Love Letters of Henry VIII to Anne Boleyn With Notes*, Boston–London 1906.

diskuze, že by se Fitzroy měl stát jeho právoplatným dědicem.²²⁰ I když se mohl smířit s tím, že na trůn po něm usedne dcera, přál si, aby po jejím boku seděl silný panovník, císař Karel V. Jindřich však již od spojení s císařem upouštěl. Byl rozezlen jak ukončením bojů, tak odmítnutím princezny Marie. Náklonnost císaře již pro krále nebyla prvořadou záležitostí. Anglický král se vrátil k dřívějším plánům na spojení s Francií. Tentokrát si princezna Marie měla vzít samotného krále Františka I.²²¹

Rozvod začal zařizovat v polovině května 1527. Král prohlašoval, že manželství nikdy nebylo platné, neboť se protivilo knize Leviticus. Leviticus zakazuje pojmout za manželku ženu svého bratra, který ji tělesně poznal.²²² Nejsnadnější tedy bylo zpochybnit platnost papežského dispenzu Julia II., který princ Jindřichovi dovoloval pojmout za ženu vdovu po svém bratru Arturovi. Opět se začala řešit otázka, zda bylo manželství Kateřiny a Artura konzumováno. Kdyby nedošlo k naplnění manželství, mohlo být podle práva prohlášeno za neplatné. Dodnes nemůže být s jistotou prokázáno, zda ke konzumaci došlo či ne. Z výpovědi prince Artura ráno po svatbě by se mohlo zdát, že manželství naplnil, když svého komorníka Roberta FitzWaltera požádal o nápoj se slovy „*dnes v noci jsem byl ve Španělsku*“.²²³ Avšak z výpovědi princezny z Walesu vyplývá opak. Své důvěrnici Francisce de Cáceres se svěřila, že v noci se mezi ní a princem nic nestalo. Je nepravděpodobné, že by tak zbožná žena jako byla Kateřina, křivě svědčila v takto choulostivé záležitosti. V době manželství bylo v jejím zájmu, aby bylo manželství konzumováno.

²²⁰ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 3 Part 2, 1527–1529, No. 37, London 1877.

²²¹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1524–1530, Vol. 4, No. 3231, London 1875.

²²² Tamtéž, No. 3140.

²²³ MORTIMER, str. 248.

Základ případu Jindřichovi právníci položili na tom, že papež neměl právo takovýto dispenz poskytnout, neboť tím porušil božské právo.²²⁴ Neplatnost manželství podporovala kniha Leviticus, která říká, že muž nemůže pojmout za manželku bratrovu ženu (Lev. 18:16). V takovém případě by manželství mělo zůstat bezdětné – *absque liberis erunt*. Jenomže Jindřich děti měl. To, že jediné přeživší dítě byla dcera a další děti nepřežily první roky života, neznamenal, že manželství je bezdětné. Proto královi obhájci pozměnili formulaci „bez dětí“ na „bez dědiců“ – *absque filiis erit*. Královna měla podporu řady významných akademiků a církevních hodnostářů, jako byl biskup John Fisher, John Longland nebo Cuthbert Tunstall, kteří tvrdili, že papežský dispenz byl pro překonání překážky dostatečný. Fisher argumentoval, že zákaz oženit se s vdovou po bratrovi se neobjevuje ani v původním hebrejském ani řeckém textu Písma. Robert Wakefield tvrdil, že dostačující je přítomnost tohoto tvrzení v arabském textu.²²⁵ V knize Deuteronomium je naopak psáno, že muž si má vzít bratrovu ženu, pokud je bezdětná (Deut. 25:5).

Řada církevních a státních hodnostářů byla tajně svolána do Westminsteru pod autoritou Wolseyho a arcibiskupa Warhama, aby prodiskutovali králův požadavek a způsob jeho prosazení.²²⁶ Warham již několik let pochyboval, že sňatek byl konzistentní s božským právem. Zasedání se účastnil i králův právník John Stokesley, který měl prošetřit teologické principy manželství a položit základy rozvodu.

Jindřich nežádal o rozvod v dnešním slova smyslu, kterým by se uznalo, že sňatek byl právoplatný, ale už je zrušený. Chtěl manželství anulovat, a tedy potvrdit, že svazek byl od samého počátku neplatný a že

²²⁴ PALMER, M. D., *Henry VIII*, New York 1983, str. 40.

²²⁵ CHIBI, A. A., „*Turpitudinem uxoris fratris tui non revelavit*“: John Stokesley and the Divorce Question in: *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 25, No. 2, 1994, str. 390.

²²⁶ Tamtéž, str. 388.

ani papež neměl právo poskytnout dispenz k jeho naplnění. Královně Kateřině se měl vrátit titul princezna vdova. Klíčovým bodem rozvodu byla otázka naplnění předešlého manželství. Pokud Kateřinin sňatek s Arturem nebyl konzumován, neexistovala ani překážka k anulaci manželství.²²⁷ Nebyla to první žádost o anulaci, se kterou by se v Římě setkali. A kdyby se nejednalo o dceru Katolických Veličenstev a tetu císaře, možná by se zrušením manželství papež neměl větší problémy. Tato skutečnost však Jindřichovu žádost velmi ztěžovala. Kateřina jako anglická královna byla pro císaře příslibem lepších vztahů s Anglií, neboť vždy podporovala svého synovce. Zvláště pokud se anglická politika rozhodovala mezi Francií a císařem, Kateřina se u krále vždy přimlouvala za svého synovce. Římu se nemohla zamlouvat ani skutečnost, že zbožnou královnu má na trůnu nahradit králova „konkubína“, s jejíž sestrou dříve udržoval milostný poměr. Anglický král potřeboval souhlas papeže, aby mohlo být manželství anulováno. Jindřich se snažil královnu držet stranou, aby mu nepřidělávala další potíže. Dokonce ji po několik měsíců ani nedovolil se osobně setkat s novým španělským vyslancem Mendozou.²²⁸ Případ se ukázal být tak složitý, že Wolsey byl nucen přivolat na pomoc další teology.

Na počátku června 1527 se královy vyhlídky na brzkou a snadnou anulaci značně ztenčily. Špatně placené a nedisciplinované žoldnéřské vojsko Karla V., které ztratilo svého velitele, totiž během tzv. *Sacco di Roma* po několik dní drancovalo Řím. Papež byl nucen prchnout na Andělský hrad a stal se zajatcem císaře. Klement byl v císařových rukou, nemohl si dovolit odporovat Karlovým přáním. A císař si rozhodně nepřál přerhat styky s Anglií a nehodlal dopustit, aby jeho rodina byla takto

²²⁷*State Papers Published under the Authority of His Majesty's Commission*, Vol. 1, No. 109, London 1830, str. 195.

²²⁸*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 3 Part 2, 1527–1529, No. 37, London 1877.

ponížena. Papež hrál o čas. Wolsey byl nucen svolanou radu předčasně rozpustit, neboť se chystal vydat na cestu do Francie.

Rozvod se stal veřejnou záležitostí v polovině července, kdy španělský služebník královny Felipez odjel do Valladolidu za císařem, aby mu vyložil, co se proti jeho tetě chystá.²²⁹ Karel pochopitelně přislíbil plnou podporu. Královna Kateřina požadovala svolání koncilu, který měl tuto záležitost řešit, ale bála se, že projednávání zákonů ohledně odluky bude řídit Wolsey, jejichž vztahy byly více než chladné, nebo jiný kardinálem ovlivněný duchovní hodnostář. Rozhodla se tedy požádat o pomoc svého synovce, který měl apelovat na papeže. Císař u papeže žádal, aby byl Wolsey zbaven svých legátských pravomocí a aby byl případ přenesen do Říma před kardinálské kolegium.²³⁰ Kateřina ve své žádosti neustávala. Odmítala stanout před Wolseym, který by dozajista vynesl rozsudek o neplatnosti manželství.²³¹ Wolsey během své návštěvy ve Francii, kde chtěl upevnit spojení dané Westminsterskou dohodou, domlouval projednávání anulace manželství ve shromáždění kardinálů v Avignonu, které se mělo konat pod maskou papežské autority.²³² Jindřich byl ve své touze po mužském dědici ochoten odvrhnout církevní instituce a zcela změnit profil své země a to i přesto, že byl zapáleným, i když laickým, teologem. Za své pojednání o sedmi svátostech roku 1521 obdržel od papeže titul *Defensor fidei*.

Mezitím co byl Wolsey ve Francii, jeho protivníci kolem Anny Boleynové v Anglii měli dostatek prostoru k podkopání jeho autority. Wolsey se rozhodně snažil zařídit svému králi anulaci, ale nehodlal Kateřinu nahradit Annou. Během své návštěvy Francie doufal, že by pro

²²⁹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1524–1530, Vol. 4, No. 3265, London 1875.*

²³⁰ *Calendar of State Papers, Spain, Vol. 3 Part 2, 1527–1529, No. 131, London 1877.*

²³¹ Tamtéž, No. 152.

²³² FLETCHER, S., *Cardinal Wolsey, A Life in Renaissance Europe*, London 2009, str. 130.

krále mohl vyjednat sňatek s princeznou Renée. V Amiensu podepsal kardinál v polovině srpna smlouvu s Františkem, která ratifikovala ujednání z Westminsteru. Zasnoubení princezny Marie s vévodou orleánským bylo potvrzeno.²³³ Kdyby měl francouzský král pochyby o Mariině legitimním původu, jen stěží by takovou smlouvu podepsal. Předpokládalo se, že šance na anulaci manželství je velmi malá. Zdálo se, že sám král již pochybuje o Wolseyho schopnostech.

Zatímco byl kardinál ve Francii, Jindřich bez porady s ním poslal Williama Knighta do Říma, kde měl osobně apelovat na papeže. Chtěl zkrátit proces anulace, který skrze shromáždění kardinálů mohl trvat měsíce. Jeho požadavek byl dosud nevídaný. Žádal, aby mu papež poskytl dispenz, který by mu umožnil se oženit znovu, aniž by první manželství bylo prohlášeno za neplatné.²³⁴ Král zajisté věděl, že tato žádost je naprosto absurdní. Proto přišel s druhým plánem. Ani tentokrát do něj Wolsey nebyl zasvěcen. Pokud by první Jindřichovo manželství bylo protiprávní od začátku, králi by stačil pouze zvláštní dispenz dovolující mu pojmout za manželku sestru jeho bývalé milenky. Podle práva Anna a Jindřich byli skrze králův poměr s Marií Boleynovou spřízněni v prvním stupni.²³⁵ Knightovi byla udělena audience u papeže až na konci prosince, poté co papež prchl z Říma. Klement Jindřichovi poskytl požadovaný dispenz, aby si mohl vzít Annu Boleynovou, ovšem pouze pokud se prokáže, že první manželství nebylo platné.²³⁶ Nicméně papež žádal odložení procesu, dokud nebude plně osvobozen. Knight považoval za moudré postupovat

²³³*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1524–1530, Vol. 4, No. 3356, London 1875.*

²³⁴ FLETCHER, str. 133.

²³⁵ HALL, str. 214.

²³⁶*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1524–1530, Vol. 4, No. 3694, London 1875.*

obezřetně, neboť papežův souhlas byl získán v době zajetí a mohl proto být považován za vynucený.²³⁷

Vyplenění Říma vzalo anglickému králi naději na brzký rozvod. Zároveň mu však chování císaře dávalo jisté možnosti. Utvořená Cognacká liga mohla Karla donutit k ústupkům. Císař se nepodvolil, chystala se další válka. Jindřich se do ní zapojil jen na základě smlouvy s Francií, postrádal *casus belli*. Tato válka byla v Anglii nepopulární. Bez vážných důvodů měla Anglie obětovat peníze a lidské životy. Navíc by válka vážně poškodila obchod s Nizozemím. Přesto však Anglie společně s Francií na konci ledna vypověděla císaři válku.²³⁸ Jindřich neplánoval vést skutečné tažení. Tento krok měl pouze císaře vystrašit. Mír byl podepsán v prosinci v Avignonu, aniž by z něj anglický král těžil. Vítězem byl Karel V., který dosáhl císařské korunovace samotným papežem.

Jindřich se snažil využít kardinála Campeggia, který už mu jako prostředník posloužil, aby v Římě apeloval na papeže v jeho záležitosti.²³⁹ Wolsey pak varoval přímo papeže, aby se nenechal zastrašit a ovlivnit císařem. Stephen Gardiner a Edward Fox byli vysláni do Říma, kde apelovali na papeže, aby vyslal pověřenou komisi, která měla záležitost posoudit a rozhodnout o anulaci. Wolseyho osud byl v papežových rukou. Papež vyslal do Anglie jako svého zástupce kardinála Campeggia.

4.3 Campeggiova mise

Papež se za každou cenu bránil vyslovit definitivní rozhodnutí o anulaci. Zvolil taktiku neustálého protahování a doufal, že si to král rozmyslí. Nemohl rozčílit císaře, ale ani urazit anglického krále. Dokonce králi

²³⁷ Tamtéž, No. 3749.

²³⁸ Tamtéž, No. 3827.

²³⁹ Tamtéž, No. 3910.

nabídl i nový dispenz, v případě že by ten starší nevyhovoval. Z Říma vyslal kardinála Campeggia, aby sestavil komisi a vedl proces. Klement nejprve odmítal Campeggia vybavit dekrety, které by ho opravňovaly vyřknout konečné usnesení, ale nakonec se podvolil. Přesto dal legátovi jasné instrukce, aby komise pouze přezkoumala případ a předala podklady k dalšímu šetření. Jindřich neměl žádnou jistotu brzkého či úspěšného rozhodnutí. Legátovým úkolem bylo řešit tuto záležitost co možná nejklidnější cestou, bez zbytečného rozruchu. Císař se snažil zabránit tomu, aby komise projedávající rozvod zasedala v Anglii. Apeloval přímo na papeže, aby záležitost řešil v Římě. Současně rozeslal žádosti svým příbuzným, portugalskému a českému králi, a požadoval, aby se připojili k protestu.²⁴⁰

Anna stále dlela mimo dvůr a právě příjezd papežského legáta ji měl přesvědčit o králově upřímné snaze se rozvést, aby mohl za ženu pojmout ji. Král ji v dopise prosil o důkaz její lásky, tedy návrat k němu, a sliboval brzké rozuzlení problému.²⁴¹ Dopis byl přibližně datován na polovinu září 1528. Anna měla oproti královně Kateřině velikou nevýhodu, lid ji totiž nenáviděl. Viděl v ní pouze další metresu s příliš vysokými ambicemi, která chce svrhnout právoplatnou královnu. Angličané Kateřinu milovali pro její vlídnou a dobrosrdečnou povahu.

Campeggio dorazil do Londýna 9. října. V Londýně panovala nepřátelská nálada. Panovaly obavy o rozvrat království. Druhý den po příjezdu se Campeggio nejprve setkal s Wolseym a poté společně navštívili královnu Kateřinu a snažili se ji přesvědčit, aby dobrovolně vstoupila do

²⁴⁰*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 3 Part 2, 1527–1529, No. 566, London 1877.

²⁴¹*The Love Letters of Henry VIII to Anne Boleyn With Notes*, Letter Seventeenth to Anne Boleyn, Boston–London 1906.

kláštera. Za každou cenu se chtěl vyhnout soudnímu procesu.²⁴² Takové řešení by císař nemohl považovat za osobní urážku. Naléhali na Kateřinu, aby tak učinila. Jindřich jí dokonce hrozil, že pokud tak neučiní dobrovolně, donutí ji.²⁴³ Král zatím nepomýšlel, že by dceři Marii odebral nástupnická práva. Královna se již připravovala na veřejný proces. Jindřich předpokládal, že jeho právníci připravenými důkazy a argumenty, dovedou proces k úspěšnému konci. Kateřina však legátovi předložila dispenz podepsaný Juliem II. povolující sňatek s Arturem. Tento dispenz považoval konzumaci manželství za pozitivní fakt. Později byl dokument nahrazen jiným se stejným datem, ale pozměněným obsahem. Jindřich neměl o jeho existenci žádné tušení. Ale jeho situaci to velmi zkomplikovalo.

Situace na kontinentu se mezitím vyvíjela v císařův prospěch, kdy na svou stranu získával i bývalé nepřátele. Campeggio dostal jasné pokyny nevynášet žádné závěry bez výslovného pověření.²⁴⁴ Zahraniční politika Anglie se plně podřizovala osobním potřebám krále. Jindřich věděl, že ve francouzském králi získá spojence proti císaři. Proto na počátku roku 1529 vyslal Knighta k Františkovi, aby mu vše vysvětlil a zajistil jeho podporu. Anglický král byl ochoten na oplátku poskytnout Františkovi subsidie pro další válečné tažení plánované na jaro.²⁴⁵ V únoru přišla nečekaná zpráva, která dala Jindřichovi novou naději, že papež Klement zemřel. Pokud by při následujícím konkláve byl zvolen Wolsey, zajisté by manželství prohlásil za neplatné. Řešení se zdálo tak snadné a dosažitelné. O pár dní později však zjistil, že se jednalo o mylné informace, papež byl pouze velmi nemocný. Císař neustával ve svých naléhavých žádostech o přesunutí

²⁴² Podrobněji GAIRDNER, J., *New Lights on the Divorce of Henry VIII*, in: *The English Historical Review*, Vol. 12, No. 45, 1897, str. 1–16.

²⁴³ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 3 Part 2, 1527–1529, No. 586, London 1877.

²⁴⁴ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1524–1530, Vol. 4, No. 3721, London 1875.

²⁴⁵ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 3 Part 2, 1527–1529, No. 612, London 1877.

případu před kurií.²⁴⁶ Karel si dokázal papeže naklonit natolik, že Klement prohlásil „*stávám se zastáncem císaře a jako takový budu žít a umírat.*“²⁴⁷

Dne 18. června se sešel mimořádný legátský soud, kde se k velikému překvapení královna objevila osobně, aby protestovala proti svým soudcům a znovu apelovala na přeložení případu do Říma. O měsíc později papež podlehl císařovu nátlaku a zrušil soudní dvůr ustanovený k vyřešení anulace.²⁴⁸ Klementa zajisté pomohl přesvědčit i fakt, že císař svolil ke sňatku své nelegitimní dcery Markéty a Alessandra de Medici, o kterém se říkalo, že je levobočkem Klementa VII.²⁴⁹ Toto byla již definitivní porážka. Jindřich potřeboval vinu za tento neúspěch na někoho hodit. Tím někým byl Wolsey, který ho po celý proces ujišťoval, že se papež postaví na jeho stranu.

4.4 Wolseyho pád

Wolseyho pozice byla neustále podkopávána aristokratickou frakcí kolem Anny Boleynové, v jejímž čele byl Thomas Howard, třetí vévoda z Norfolku a Charles Brandon, první vévoda ze Suffolku. Nejen že kardinálovi vyčítali jeho prostý původ, ale hlavně to, že je připravil o místo po králově boku, které jim podle titulu náleželo. Jako duchovní žil Wolsey až příliš okázalým životem a v podstatě znemožnil šlechticům dostat se ke králi tak blízko, aby mohli zasahovat do státních záležitostí. Od roku 1528 už kardinál nebyl schopen veškerou soudní moc koncentrovat ve svých rukou. Zležitosti menšího významu předal k projednávání Hvězdné

²⁴⁶ Tamtéž, No. 676, 677.

²⁴⁷ SCARISBRICK, str. 294.

²⁴⁸ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1524–1530*, Vol. 4, No. 5777, London 1875. Blíže viz ELTON, G. R., *England Under the Tudors*, London and New York 1991, str. 119.

²⁴⁹ *Calendar of State Papers, Spain, Vol. 4 Part 1, 1529–1530*, No. 59, London 1879.

komoře.²⁵⁰ Na konci července vyslanec Mendoza informoval císaře o kardinálově brzkém pádu.²⁵¹

Anglický král se na přelomu června a července opět ocitl na pokraji izolace. V Cambrai se právě rozbíhaly mírové hovory mezi císařem a francouzským králem. Kdyby si císař získal papeže i Františka, Jindřich by zůstal osamocen a bez podpory. Potřeboval podporu francouzského krále. Protože se zdálo, že hovory v Cambrai budou úspěšné, anglický král tam vyslal Tunstalla, Morea a Knighta, aby ohlídali stanovisko Francie.²⁵² Takzvaný dámský mír byl podepsán na počátku srpna. Anglie se mu přizpůsobila na poslední chvíli. Francie uzavřela krátký mír s císařem, legátský soud byl zrušen a rozvod byl v nedohlednu. Od této chvíle již Wolsey začal ztrácet státní funkce. Král mu dokonce odepřel osobní přístup a jeho dopisy králi předával Gardiner.²⁵³ Správu státních záležitostí převzali Suffolk, Norfolk a Rochford, otec Anny Boleynové. Podle E. W. Ivese právě tato frakce byla příčinou Wolseyho pádu.²⁵⁴

Nicméně kardinál nebyl úplně zničen. Wolsey věřil, že kdyby mu král poskytl možnost osobního rozhovoru, dokázal by ho přesvědčit o své věrnosti a nezlomné loajalitě. Využil odjezdu papežského legáta, který se jel rozloučit s panovníkem do Graftonu. Pro Wolseyho tam ovšem nebyl připraven ani pokoj, kde by mohl přespat.²⁵⁵ Jindřich mu dal jasně najevo, že u dvora není vítán. Celý dvůr se nemohl dočkat jeho pádu. Návštěva se zdála být zbytečná. Wolsey odjel s velmi špatným pocitem. Nicméně o pár dní později mu král poslal psaní, ve kterém ho ujišťoval o své důvěře a

²⁵⁰ ELTON, str. 83.

²⁵¹ Tamtéž, No. 83.

²⁵² *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1524–1530*, Vol. 4, No. 5744, London 1875.

²⁵³ Tamtéž, No. 5936.

²⁵⁴ BERNARD, G. W., *The Fall of Wolsey Reconsidered*, in: *Journal of British Studies*, Vol. 35, No. 3, 1996, str. 278.

²⁵⁵ CAVENDISH, str. 154.

přátelství. Kardinál věřil, že je zachráněn. Není jasné, zda to byl pouze záludný trik, jak ještě více ponížít bezradného muže, nebo zda král náhle změnil názor a rozhodl se svého nejvěrnějšího služebníka zachránit. Nicméně na počátku října byl Wolsey zbaven titulu kancléře i křesla v Radě. Stále však zůstával arcibiskupem z Yorku. V úřadu lorda kancléře ho dočasně nahradil humanista Thomas More.²⁵⁶

Jindřich doufal, že Wolseyho pád potěší císaře. Nového vyslance Eustacha Chapuyse se zeptal, jak moc tento krok císaře potěší. Chapuys odpověděl velice diplomaticky, že císař jistě bude potěšen, nikoliv však z důvodu nenávisti ke kardinálovi, ale díky tomu, že si Jindřich uvědomil, jak špatný byl jeho rádce a že se již obklopil lidmi, kteří se na tyto posty hodí svým původem.²⁵⁷ Dne 3. listopadu bylo v králově přítomnosti zahájeno zasedání parlamentu, které mělo řešit reformování církve. Následně se král oficiálně zřekl ochrany Wolseyho.²⁵⁸ Na počátku prosince pak sedmnáct lordů proti kardinálovi sepsalo petici o několika člancích, která ho v zásadě obviňovala z velezrady.²⁵⁹

Posledních dvanáct měsíců života byl Wolsey bez finančních prostředků, zbavován majetků i výsad. Přestože krále neustále ujišťoval, že je jeho nejoddanější a nejpokornější služebník a sám Jindřich mu stále dával naději na rehabilitaci, nezachránilo ho to. Na konci léta 1530 králova politika nabrala nový agresivnější směr, což byla hlavně zásluha Anny. Anna se nebála použít všech prostředků, aby odstranila Wolseyho. Dokonce hrozila králi, že ho opustí a hysterické scény s pláčem byly téměř

²⁵⁶Thomas More zastával úřad lorda kancléře v letech 1529–1535. Dobrovolně ze své funkce odstoupil, neboť se odmítal ztotožnit s královou politikou přetváření církve. Také byl oddaným stoupencem královny Kateřiny. Odmítl složit přísahu králi jako hlavě anglikánské církve. Jeho život skončil na popravišti v roce 1535.

²⁵⁷*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1524–1530*, Vol. 4, No. 6026, London 1875.

²⁵⁸ Tamtéž, No. 6059.

²⁵⁹ Tamtéž, No. 6075.

na denním pořádku.²⁶⁰ Na počátku listopadu už byl na kardinála vydán zatykač obviňující ho ze zrady. Soudního procesu ani trestu se již nedočkal. Zemřel 29. listopadu v Leicester Abbey. Historička Stella Fletcher připisuje značnou část viny na Wolseyho pádu domácí krizi v letech 1527–1528, kdy špatné počasí zničilo téměř celou úrodu obilí. Vývoj krize se také shodoval s narůstající nespokojeností, která plynula z francouzské aliance, a ovlivňoval jeho zahraniční politiku.²⁶¹

I přes některé jeho politické neúspěchy se Wolsey zapsal do historie nejen jako státník a mírotvůrce, ale i jako podporovatel vzdělanosti a kultury. Jeho osudovou chybou bylo to, že nedokázal králi vyplnit jeho největší rozmar. Král však později svého rozhodnutí litoval, když před svou Tajnou radou prohlásil „*denně postrádám kardinála z Yorku*“.²⁶²

4.5 Rozvod a jeho následky

Jindřich již delší dobu sháněl podporu ohledně svého rozvodu mezi evropskými vzdělanci. Obrátil se na teology německých, francouzských a italských univerzit, aby vyřkli své stanovisko. Dále také nechal sepsat publikace, které mu měly získat náklonnost lidu. Podobné publikace byly sepsány i na obranu královny.

Anglická církev již delší dobu vyžadovala reformu a nutnost rozvodu ji jen urychlila. Bylo zde několik reformních proudů. Agresivnější směr prosazovaný hlavně Thomasem Cromwellem požadoval radikální očistu církve a oprostění se od Říma. Umírněnější reformátoři také toužili po

²⁶⁰*Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France*, ed. by BRADFORD, W., London 1850, str. 324.

²⁶¹ FLETCHER, str. 139. O domácí krizi podrobněji viz GUN, S. J., *Wolsey's Foreign Policy and the Domestic Crisis of 1527–1528*, in: *Cardinal Wolsey: Church, State and Art*, ed. by GUNN, S. J., LINDLEY, P. G., Cambridge 1991, str. 174–177.

²⁶²*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 4, 1527–1533, No. 637, London 1871.

změně, ovšem pouze v mezích tradičních reforem, dalo by se říci reforem v duchu erasmiánství. Jindřichovy činy se tomuto směru podobaly. Propustil Wolseyho i ostatní kleriky ve svém okolí a svolal parlament. Ovšem Anna Boleynová a její okolí však krále navádělo spíše směrem k luteránství. Kromě Williama Tyndala krále velmi ovlivnilo dílo Simona Fische, který obviňoval Řím z všemožných špatností. Toto vše zřejmě formovalo královo smýšlení.

V únoru 1530 se Jindřich pokusil znovu apelovat na císaře i papeže v záležitosti rozvodu, kdy k tomu měl ideální příležitost. V Bologni se měla odehrát císařova korunovace papežem. Anglický král vyslal poselstvo vedené lordem Rochfordem, Anniným bratrem, které mělo apelovat na urychlení procesu. Císař i papež se však nyní nacházeli v jiném vztahu, než tomu bylo dříve. Byli přátelé. Jindřichovy šance byly mizivé. Proto se obrátil k poslední zoufalé výzvě. Nechal sepsat dopis požadující okamžité a definitivní papežovo vyjádření. K dopisu přidalo svůj podpis a pečeť téměř sto státníků, šlechticů, církevních a dalších hodnostářů.²⁶³ Papež Klement vyzýval Jindřicha, aby se dostavil osobně do Říma k dalšímu jednání. Jindřich dobře věděl, že to je pouze další zdržování. Jeho agenti v Římě papeže upozornili na královy pochybnosti o papežské moci. Král se nechtěl podvolit Svatému otci v této záležitosti, protože to byla „*záležitost pouze jeho svědomí a nástupnictví v jeho království*.“²⁶⁴ Na konci října už výhrůžky anglického krále dosáhly vrcholu. Papež prohlásil, že Angličanům už neposkytne žádnou další audienci.²⁶⁵

Na počátku roku 1531 Jindřich plánoval další shromáždění parlamentu. Podle zpráv jeho dvořanů na tomto zasedání mělo být královo

²⁶³ HERBERT, E., *The Life and Raigne of King Henry the Eight*, London 1649, str. 302.

²⁶⁴ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1524–1530, Vol. 4, No. 6667, London 1875.

²⁶⁵ Tamtéž, No. 6705.

manželství definitivně anulováno. Král si by jist, že se mu „*podarí najít způsob, jak císaře uklidnit.*“ Stejný zdroj uvádí, že král navštívil Tower, aby zkontroloval stav válečných prostředků, čímž chtěl všem ukázat, že Anglie „*je připravena se bránit.*“²⁶⁶ Je tedy možné, že by Jindřich očekával vojenský zásah ze strany císaře, jakmile jeho tetu zcela odvrhne? Anglie v tu dobu nebyla ve válečném stavu, císař i francouzský král měli příměří a třetí válka o nadvládu v Itálii²⁶⁷ se měla rozhořet až v druhé polovině třicátých let. Jindřich chtěl, aby jeho země byla připravená na případnou obrannou válku. Také se plánoval vydat na kontinent, kde se s císařem chtěl osobně setkat, aby předešel ostřejšímu konfliktu. Na svou stranu již získal Františka, který také urgoval papeže, aby povolil anulaci.²⁶⁸ Francouzský král si za to bezesporu sliboval finanční podporu při další válce s císařem. Královna i císař byli zklamáni neustálým odkládáním verdiktu papeže. Všem již bylo jasné, že to není nic víc než zdržovací taktika. Vévoda Norfolk poznamenal, že „*kdyby chtěl papež případ rozhodnout, udělal by to již dávno i bez předložení požadované kopie původního dispenzu.*“²⁶⁹

Přestože se Jindřich nebál papeži vyhrožovat vypovězením poslušnosti, na počátku roku 1531 ještě nemyslel své hrozby vážně. Jejich cílem bylo pouze Svatého otce zastrašit. V únoru stále ještě ujišťoval papeže o své podpoře a poslušnosti. Anglický král se nenechal odradit ani

²⁶⁶*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 4 Part 2, 1531–1533, No. 584, London 1882.

²⁶⁷ Francouzští králové vedli s císařem Svaté říše celkem 5 válek o území na Apeninském poloostrově. První dvě války probíhaly v letech 1521–1529. Třetí (1536–1538) a čtvrtá válka (1542–1544) probíhaly na francouzském území. Pátá válka (1552–1559) se pak přesunula na francouzsko–nizozemské pohraničí. Blíže viz KOHLER, A., *Das Reich im Kampf um die Hegemonie in Europa 1521–1648*, Oldenbourg 2010, str. 8.

²⁶⁸*Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 4, 1527–1533, No. 649, London 1871.

²⁶⁹*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 4 Part 2, 1531–1533, No. 641, London 1882.

hrozbou exkomunikace, které nečelil poprvé.²⁷⁰ Kromě papeže se Jindřich snažil zastrašit i královnu, jejíž neustálé žádosti do Říma, aby se král osobně dostavil před kurií, mu znemožňovaly jednat.²⁷¹ Král se neustále odmítal dostavit do Říma. Aby získal další podporu, opět oslovil právníky a teology mnoha evropských univerzit, z nichž mu většina dala za pravdu.²⁷² Posledním krokem ke zlomení královniny vůle bylo její vyhnání ode dvora. Byla poslána do Moru. Nadále jí bylo odepřeno vídat se s dcerou, která byla poslána na zámek v Richmondu.²⁷³ Královniny pokoje byly poskytnuty králově favoritce. Jindřich doufal, že její odloučení od dcery konečně zlomí její odpor. Aby uklidnil rozhořčeného císaře, Jindřich naoko vyjednával s jeho bratrem Ferdinandem o svém možném sňatku s ovdovělou Marií Habsburskou, jejich sestrou.²⁷⁴

Věci se daly do pohybu až v roce 1532, kdy se k moci dostali Thomas Cromwell a Thomas Cranmer, arcibiskup z Canterbury. Právě tyto dva byli zodpovědní za vytvoření právních i liturgických podkladů pro založení nové církve. Pod vlivem nové protestantské církve argumentovali proti církevním institucím a hierarchii. Panovník se stal pánem celého kléru, který měl bohem danou moc léčit lidské duše a nedlužil žádnou poslušnost římskému biskupovi. Rozhodoval o náboženském vyznání své země. Nová církev však měla zůstat katolická, Jindřich se rozhodně nedal považovat za protestanta. V květnu téhož roku Thomas More rezignoval na svou funkci kancléře, neboť nesouhlasil s novými reformami, ani s královým rozvodem. Velmi zajímavý byl názor samotného Martina Luthera, který se vyjádřil, že by bylo menším hříchem vzít si další ženu a

²⁷⁰ Tamtéž, No. 739.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1531–1532, Vol. 5, No. 306, London 1880.

²⁷³ Tamtéž, No. 375, *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 4 Part 2, 1531–1533, No. 778, London 1882.

²⁷⁴ *Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice*, Vol. 4, 1527–1533, No. 686, London 1871.

žít v bigamii, než zapudit současnou královnu.²⁷⁵ Tento názor zastávaly i některé německé univerzity.²⁷⁶

Jindřich se v tomtéž roce chystal navštívit francouzského krále Františka I., aby získal jeho podporu pro plánovaný sňatek s Annou.²⁷⁷ Setkání mělo též varovat císaře i papeže. Právě při této příležitosti chtěl král svou favoritku veřejně představit světu. K tomu však Anna potřebovala prestižnější titul. Proto jí král 1. září 1532 udělil titul markýza z Pembroke. Výdaje s tím spojené (především Annino ošacení) platila samozřejmě královská pokladna.²⁷⁸ Na konci října se králové setkali v Boulogni a poté se přesunuli do Calais, kde se k nim připojily i dámy ode dvora včetně Anny. Bylo s ní zacházeno jako s královnou. Kromě sblížení dvou králů mělo setkání ještě další politický význam. Francouzští kardinálové, kteří měli v Římě vyjednat sňatek druhorozeného syna francouzského krále s papežovou neteří Kateřinou de Medici, měli též papeže pozvat na osobní setkání s Františkem v Nice nebo Avignonu, kterého se měl osobně zúčastnit také Jindřich.²⁷⁹ František dále slíbil, že k plánovanému svazku nedá svolení, pokud papež nerozhodne v případě rozvodu podle Jindřichovy vůle.²⁸⁰

Zřejmě již v prosinci Anna počala své první dítě, neboť budoucí Alžběta I. se narodila 7. září 1533. Bylo nemyslitelné, že by králův potomek s Annou měl být levoboček, takže se spěchalo se svatbou.

²⁷⁵ SMITH, P., *Luther and Henry VIII*, in: *The English Historical Review*, Vol. 25, No. 100, 1910, str. 665–666.

²⁷⁶ SMITH, P., *German Opinion of the Divorce of Henry VIII*, in: *The English Historical Review*, Vol. 27, No. 108, 1912, str. 671–681.

²⁷⁷ Přestože byl František I. po bitvě u Pavie nucen oženit se s císařovou sestrou Eleonorou, nikdy si nenechal ujít příležitost císaře pokořit.

²⁷⁸ NICOLAS, N. H., *The Privy Purse Expences of King Henry the Eight, from November 1529, to December 1532 with Introductory Remarks and Illustrative Notes*, London 1827, str. 254.

²⁷⁹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1531–1532, Vol. 5, No. 1541, London 1880.

²⁸⁰ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1533, Vol. 6, No. 1404, London 1882.

Svatební obřad se odehrál 25. ledna 1533.²⁸¹ V březnu byl do úřadu arcibiskupa z Canterbury oficiálně uveden Thomas Cranmer. Cranmer hned po pár dnech žádal královo svolení, aby mohl jeho velkou záležitost prověřit a definitivně rozhodnout.²⁸² Král samozřejmě svolil. Svolaný církevní synod však již na počátku dubna prohlásil královo manželství za neplatné a Kateřina obdržela titul princezna vdova.²⁸³ Rozhodnutí synodu potvrdil i parlament. Anglický král pomocí zákonů již od roku 1532 převáděl anglickou církev na národní instituci.²⁸⁴ V dubnu roku 1533 vydal zákon, který Angličanům zakazoval odvolávat se v církevních či jiných záležitostech do Říma. Dne 10. května Cranmer otevřel soudní přelíčení v Dunstablu, které mělo záležitost definitivně ukončit. Královna se tohoto soudu odmítla účastnit osobně či v zastoupení, čímž opozici ulehčila práci.²⁸⁵ O necelé dva týdny později bylo jejich manželství oficiálně prohlášeno neplatným, neboť se přičilo božskému právu.²⁸⁶ Rozvod vyvolal v Anglii vlnu nevole, která byla ještě posílena nenávisť vůči nové královně. „Každý Angličan se modlil, aby císař skoncoval s tímto zlořádem.“²⁸⁷

Král i jeho rádci si byli vědomi, že tento krok by mohl vyvolat vojenské akce ze strany císaře. Vévoda Norfolk proto v osobním rozhovoru varoval Chapuyho, že útočit na Anglii z moře je veliký nerozum. Nezapomněl také připomenout jejich přátelské vztahy s Francií, Skotskem a několika německými princí, kteří by zajisté Anglii pomohli s obranou. Zároveň dal král najevo, že žádný nátlak ho nedonutí vrátit se ke

²⁸¹ FRASER, str. 214.

²⁸² *State Papers Published under the Authority of His Majesty's Commission*, Vol. 1, Part 2, No. 8, London 1830, str. 390.

²⁸³ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1533, Vol. 6, No. 311, London 1882.

²⁸⁴ V roce 1532 vstoupil v platnost Zákon o anátech, který rušil všechny poplatky určené Římu.

²⁸⁵ Tamtéž, No. 461.

²⁸⁶ Tamtéž, No. 525.

²⁸⁷ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 4 Part 2, 1531–1533, No. 1107, London 1882.

královně.²⁸⁸ Císař byl odhodlán spojit se s francouzským králem a Jindřicha tím izolovat. V osobním dopise Františkovi naléhal, aby vystoupil proti jednání anglického krále a vyjádřil svou nevůli vůči jeho druhému sňatku.²⁸⁹ I přes všechny reformní zákony Jindřicha, Anglie nebyla pro papežství ještě ztraceným případem. Papež se chystal na plánované setkání s francouzským králem, kterého chtěl získat do protianglického tábora. Při jednáních s císařem se dohodli, že by Františkovi na oplátku pomohli získat Calais.²⁹⁰ Tato nabídka byla velmi smělá a pro francouzského krále jistě velmi lákavá. Dodržení slibu by znamenalo válečný konflikt s Anglií, což byl přesně Karlův záměr. Hrozba války byla zastrašovacím nástrojem, ale císař nechtěl vést další konflikt.²⁹¹ Císař později zcela jasně prohlásil, že „*svou tetu velice miluje a celá záležitost by pro něj nebyla tak bolestná, kdyby neměla potomka své krve, který je v Anglii považován za bastarda.*“²⁹² I přestože anglické loďstvo bylo neustále v pohotovosti, Jindřich neustával ve svých snahách o zachování přátelství s císařem. Benátský vyslanec zaznamenal, že s císařským vyslancem bylo zacházeno lépe než kdy předtím.²⁹³

V polovině července se papež uchýlil k nejtěžšímu církevnímu trestu. Jindřichovo druhé manželství bylo prohlášeno neplatným a sám král byl exkomunikován, ovšem s pozdrženou platností. Jindřich měl do září čas, aby svou chybu napravil.²⁹⁴ Anglický král reagoval stažením Norfolků z Francie, který tam vyčkával na očekávané setkání s papežem, a celkovým bojkotem setkání. Francouzský král byl neustále lákán dalšími výhodami

²⁸⁸ Tamtéž, No. 1077.

²⁸⁹ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1533, Vol. 6, No. 534, London 1882.*

²⁹⁰ Tamtéž, No. 774.

²⁹¹ Císařské loďstvo pod vedením Andrea Doria právě obléhalo Koroni.

²⁹² Tamtéž, No. 902.

²⁹³ *Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice, Vol. 4, 1527–1533, No. 927, London 1871.*

²⁹⁴ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1533, Vol. 6, No. 807, London 1882.*

spojenectví s papežem a císařem. Karel dokonce přišel s nabídkou dynastického spojení a navrhl sňatek jeho dcery s dauphinem.²⁹⁵ Na konci srpna dosáhli svého cíle. František prohlásil, že se připojí k alianci, pokud bude Jindřich setrvávat v hříšném spojení s Annou.²⁹⁶ Dne 13. října se František setkal s papežem v Marseille, kde stvrdili přátelství i sňatek Františkova druhorozeného syna s papežovou neteří. Anglický král se nakonec po měsíci rozhodl vyslat své posly do Marseille. Jindřichovo poselstvo žádného úspěchu nedosáhlo. František sice svého spojence zradil, ale podařilo se mu alespoň přesvědčit papeže, aby prodloužil lhůtu danou anglickému králi do exkomunikace. Lhůta byla prodloužena o dva měsíce.²⁹⁷ Nicméně ani poté nevstoupila v platnost.

Během roku 1534 Jindřich dokončil supremaci, již padli za obět' biskup Fisher a Thomas More, a stal se jedinou hlavou anglikánské církve. Konzistoř vydala své konečné rozhodnutí ohledně rozvodu na konci března 1534 a to ve prospěch královny Kateřiny.²⁹⁸ Vyslovení verdiktu však proti králi nevyvolalo žádné jiné akce. Nerozhodný papež Klement VII. zemřel v září téhož roku a na stolci ho nahradil kardinál Farnese pod jménem Pavel III. Nový papež byl ochotný k církevním reformám, ale hlavně byl připraven podniknout jisté kroky, aby se Anglie vrátila k poslušnosti Římu. Jindřich si jeho náklonnosti velice vážil, nicméně dal jasně najevo, že nehodlá oslabit svou pozici a zřít se supremacie.²⁹⁹ Poprava Morea a Fishera u papeže vyvolala vlnu nevole. Anglický král byl již podruhé exkomunikován. Ovšem ani Pavel III. se ji neodvážil uvést v platnost bez podpory evropských monarchů. Císař měl stále více problémů s protestanty

²⁹⁵ Tamtéž, No. 925.

²⁹⁶ Tamtéž, No. 1055.

²⁹⁷ *Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 4 Part 2, 1531–1533, No. 1147, London 1882.

²⁹⁸ *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, 1534, Vol. 7, No. 363, London 1883.

²⁹⁹ Tamtéž, No. 1397.

v Říši, plánoval tažení do Tunisu a francouzský král si nemohl dovolit ztratit přítele, byť vrtkavého.

Rok 1536 byl zlomový. Hned na počátku roku po letech urážek a strádání Kateřina Aragonská zemřela. Kateřině i princezně Marii bylo v posledních letech nezdědka vyhrožováno vězením v Toweru či dokonce smrtí, pokud se nepodřídí královým rozkazům.³⁰⁰ Tento krok by již dozajista vyvolal válku. Téměř okamžitě začaly kolovat zvěsti, že Kateřina byla otrávena.³⁰¹ Císař se však zachoval velmi pragmaticky. Zprávu o tetině skonu přijal s velikým zármutkem, avšak střízlivě. S Kateřinou odešla i překážka pro obnovení přátelských vztahů. Císař však musel dohlédnout na princeznu Marii, aby získala zpět svá nástupnická práva. Francouzský král opět připravoval válku a podněcoval německé panovníky proti císaři. Sbližení inicioval sám Karel. Byl ochoten respektovat situaci v Anglii za několik podmínek. Hlavním bodem bylo slušné zacházení s princeznou Marií, které měla být potvrzena legitimita a nástupnická práva. Císař dokonce navrhl princeznu transport do Španělska, kde by se sám staral o její blaho a sehnal jí vhodného manžela. Nakonec Karel žádal, aby se v nadcházejícím konfliktu král postavil na jeho stranu, neboť agresorem byl francouzský král, který porušil mírové podmínky z Cambrai.³⁰² Císař také přesvědčil papeže, aby opět odložil potrestání anglického krále.³⁰³

Nesváry se mezi Annou a Jindřichem začaly objevovat už krátce po svatbě. Jindřichovi zálety, které královna Kateřina přijímala s důstojností, Anna nechtěla tolerovat a mnohokrát ztropila hysterickou scénu. Do roku 1535 Anna prodělala několik potratů. Jejich počet se podle zdrojů liší,

³⁰⁰*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 5 Part 1, 1534–1535, No. 122, London 1886.

³⁰¹*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, January–June 1536, Vol. 10, No. 141, London 1887.

³⁰²*Calendar of State Papers, Spain*, Vol. 5 Part 2, 1536–1538, No. 40, London 1888.

³⁰³*Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII*, January–June 1536, Vol. 10, No. 666, London 1887.

poněvadž ne všechna těhotenství byla zaznamenávána, pokud neskončila zdárně nebo ve vysokém stupni. Odhadovaný počet je mezi třemi a čtyřmi.³⁰⁴ Poslední dítě potratila v lednu 1536. Ke všeobecnému zklamání šlo o plod mužského pohlaví. Král byl zklamaný, že ani druhá manželka nesplnila svou povinnost. Navíc i Annina temperamentní povaha, která se králi kdysi tolik líbila, už přesahovala snesitelné meze.

Jindřich si mezi královninými dvorními dámami už vyhlédl svou další nevěstu. Annu obvinil z čarodějnictví, díky kterému ho nalákala do druhého manželství. Na počátku května Anna stanula před komisí, které předsedal její strýc Norfolk. Byla obžalována také z cizoložství, incestu a dokonce z plánování královraždy. Stejně jako Kateřina, ani Anna neměla žádnou šanci prokázat svou nevinu. Soudní proces probíhal nejdříve s údajnými milenci královny Smeatonem, Norrisem, Westonem a Breretonem. Všichni byli veřejně sťati na Tower Hillu. V následujícím procesu byla souzena sama královna a její bratr lord Rochford.

Téhož měsíce byla Anna Boleynová, „králova konkubína“ jak ji nazývali Španělé, popravena. Ještě před její popravou však Thomas Cranmer stihl zařídit králi druhou anulaci a manželství bylo prohlášeno za neplatné. Historikové přišli s různými teoriemi, co zapříčinilo Annin pád, zda se jednalo o záležitost politickou, teologickou, nebo dokonce nadpřirozenou.³⁰⁵ Pokud Anna krále pouze omrzela, proč nebylo možné ji pouze zapudit, ale bylo nutné ji popravit? I v tomto případě existuje několik teorií. Z Wriothesleyho kroniky vyplývá, že královna se ještě během Jindřichova života zavázala ke sňatku s jiným mužem, čímž si vlastně

³⁰⁴ DEWHURST, J., *The Alleged Miscarriages of Catherine of Aragon and Anne Boleyn*, in: *Medical History*, Vol. 28, No. 1, 1987, str. 54.

³⁰⁵ Podrobněji viz WALKER, G., *Rethinking the Fall of Anne Boleyn*, in: *The Historical Journal*, Vol. 45, No. 1, 2002, str. 1–29.

představovala a snad i přála královu smrt.³⁰⁶ A to byla zrada. Podle americké historičky Rethy Warnicke pád Anny nastal v lednu 1536 poté, co potratila zohaveného syna. Podle dobového mínění byla taková tělesná deformace produktem čarodějnictví.³⁰⁷ George Cavendish, který nepochyboval o Annině zradě ani o zvrácenosti její povahy, jí přisoudil epitaf: „*Zde leží ta, která právem přišla o hlavu, protože poskvřnila královo lože.*“³⁰⁸

Jak rychle král Annu pozvedl, tak rychle ji také svrhl. Annu by žádný katolický panovník nemohl uznat za právoplatnou královnu, ale pro císaře její osoba navíc představovala urážku a ponížení jeho rodu. Katoličtí představitelé doufali, že její smrtí se otevře cesta k znovunastolení papežovy moci nad anglickou církví. Již několik měsíců se hovořilo o Jindřichově dalším sňatku. František samozřejmě navrhoval několik francouzských šlechtičen.³⁰⁹ Pro Habsburky to znamenalo jisté riziko. Kdyby nová královna porodila syna, princezna Marie by automaticky klesla v pořadí nástupnictví. Bylo nepřípustné, aby se novou anglickou královnou stala Francouzka. Jindřich se však již den po popravě Anny zasnoubil s Janou Seymourovou.

Nová francouzsko–císařská válka opět postavila Jindřicha do pozice žádaného spojence a to navzdory osobním antipatiím. Karel V. byl velice pragmatický panovník. Za své vlády se musel potýkat s obtížemi spojenými s rozlehlostí jeho říše. Téměř neustále řešil několik konfliktů najednou. Jeho pozornost poutal Nový svět, ze kterého mu plynulo obrovské bohatství, nepokoje ve Španělsku a turecké nebezpečí. Ovšem nejvíce

³⁰⁶ WRIOTHESLEY, CH., *A Chronicle of England During the Reigns of the Tudors, from A. D. 1484–1559*, Vol. 1, London 1875, str. 27.

³⁰⁷ WALKER, G., *Rethinking the Fall of Anne Boleyn*, in: *The Historical Journal*, Vol. 45, No. 1, 2002, str. 14–15.

³⁰⁸ CAVENDISH, G., *The Life of Cardinal Wolsey and Metrical Visions*, Vol. 2, London 1825, str. 43.

³⁰⁹ Tamtéž, No. 601.

problémů mu po celou dobu vlády způsobovaly ambiciózní výboje Františka I. a samozřejmě rozšiřující se reformace v Říši. Vyvolat válečný konflikt s Anglií by bylo velice riskantní. Císař by tím mohl ztratit pozice na kontinentu, které tak usilovně bránil. Anglického krále potřeboval jako spojence. Po roce 1532 se císař snažil v Jindřichovi vyvolat pocit strachu z války, ale nikdy tyto hrozby nehodlal naplnit. Osobní či rodinné záležitosti vždy podřizoval zájmům a potřebám monarchie a církve.

ZÁVĚR

Jindřich VII. nastoupil na trůn ve velice nejistou dobu. Byl prvním panovníkem svého rodu na anglickém trůnu a po celou dobu svého panování se snažil upevnit pozici své dynastie a zajistit jí bezproblémové nástupnictví. Jeho mezinárodní politika byla velmi pragmatická. Jeho zahraniční politika samozřejmě zahrnovala dobré vztahy s Francií a Španělskem, které na přelomu 15. a 16. století dominovaly Evropě. Během své vlády se také musel vypořádat se dvěma nelegitimními pretendenty trůnu. Za všech okolností se snažil vyhýbat válečným konfliktům, neboť věděl, že pouze mír je pro jeho zemi prospěšný. Na rozdíl od svého syna Jindřich neměl touhu dobývat nová území a rozšiřovat své panství. Válečné střety, ke kterým za jeho vlády došlo, byly defenzivního charakteru. I když by se mohlo zdát, že tažení do Bretaně bylo dobytvačnou akcí, Jindřich VII. touto válkou pouze bránil odrazový můstek do Anglie. I přes tyto vojenské akce však dokázal udržet přátelské vztahy s Francií. Jindřich se rozhodl také ukončit šarvátky se svým severním sousedem, které trvaly již příliš dlouho. Snažil se ekonomicky i hospodářsky pozvednout úroveň svého království.

Stranou jeho pozornosti však nezůstala ani dynastická politika. Krátký konflikt s Francií o bretaňské vévodství otevřel Anglii cestu k jednání s Jejich katolickými Veličenstvy. Sňatkem prince Artura a infantky Kateřiny se Anglie spojila v jednu z nejmocnějších monarchií tehdejšího světa. Přestože jejich sňatek netrval dlouho, anglický král si nemohl nechat uniknout spojení, které jeho rodu dodávalo prestiž. Diplomatickými klikami udržoval Španělsko na pochybách a přemýšlel i o jiných dynastických spojeních. Nicméně nakonec se rozhodl spojení

zachovat. Pomocí sňatkové politiky se pokusil i upevnit mír se svým severním sousedem, který podnikal výpady do pohraničních oblastí. Jindřich VII. svému nástupci zanechal stabilní a zajištěnou zemi.

Nástup Jindřicha VIII. na anglický trůn byl vnímán s velkými nadějemi, skončilo ponuré období posledních let vlády jeho otce. Jindřich se oženil s vdovou po svém starším bratrovi. Jindřich VIII. nezdědil chladný pragmatismus ani tendence k střízlivé zahraniční politice po svém otci. Do historie se toužil zapsat hrdinskými skutky hodných jeho předků. Toužil válčit a dobývat. Jeho pozornost se samozřejmě zaměřila na západofrancouzská území, která kdysi patřila k Anglii. Mladý král se rozhodně nedržel střízlivé politiky jeho otce. Jindřich VIII. se pokud možno nevměšoval do evropských válečných konfliktů. Tato agresivní politika dokázala velmi rychle vyčerpat státní pokladnu. Jindřich VIII. si s finančními záležitostmi nedělal hlavu. Obrovské sumy vynakládal také na svou prezentaci před světem a okázalé zábavy. Především jen díky radám a nátlaku svého tchána byl nový anglický král schopen mírnit své vojenské plány. Anglický král se připojil ke Svaté lize proti Francii až po dohodě s Ferdinandem Aragonským. S velikou nelibostí nesl mírová jednání, která následovala po obsazení Tournai. Chtěl Francii co nejvíce pokořit a svrhnout ji z pozice evropské velmoci. Přesto zcela nezavrhoval ani spojení s Francií, pokud by se mu dostatečně vyplatilo. K smířlivé politice vůči Francii ho také hojně nabádal Thomas Wolsey.

V roce 1515 však na trůn nastoupil František I., ve kterém Jindřich spatřoval osobního rivala. Nový francouzský král byl mladší a vzhledem i rytířskými vlastnostmi se mohl anglickému králi rovnat, což v Jindřichovi probouzelo žárlivost. Františkův nástup a jeho agresivní politika donutily anglického krále k opětovnému spojení s tchánem. Ferdinand Aragonský

však nedlouho poté zemřel a jeho nástupce, vnuk Karel, se zdál být více nakloněn mírovému řešení. Také císař Maxmilián I. se za značnou sumu byl ochoten usmířit s francouzským králem. Byl to kardinál Wolsey, který dokázal Anglii vytáhnout z izolace, do které postupně upadala, a ještě povznést sebe sama do role evropského mírotvorce. Londýnská smlouva z roku 1518, ač rozhodně nebyla sepsána dokonale, je historiky považována za Wolseyho mistrovské dílo. Wolsey dokázal převzít papežovu iniciativu míru, pakt sám utvořil a Svatého otce dokázal uchlácholit nominálním předsednictvím ligy. Kardinál měl ambice do paktu obsáhnout celý křesťanský svět a stát se jeho arbitrem.

Jindřich se také potýkal s problémem nástupnictví. Královna Kateřina měla problém donosit a porodit zdravé dítě, tedy hlavně zdravého syna. Po osmi letech manželství byla jediným přeživším dítětem princezna Marie. Na počátku druhé dekády šestnáctého století už byla královna ve věku, kdy se neočekávalo další těhotenství. Narozením Jindřicha Fitzroye si král potvrdil, že dokáže zplodit životaschopného syna. Nedostatek legitimních dědiců si vykládal jako boží trest.

Na konci první dekády šestnáctého století se rozhořel boj mezi Františkem I. a Karlem I. (V.) o císařský stolec. Anglický král byl také zmiňován jako kandidát, ale ani on sám o tom seriózně neuvažoval. Opět byl v pozici, kdy se musel rozhodnout, kterému kandidátovi vyjádří svou podporu. S pomocí Wolseyho dokonalé diplomacie Jindřich velice obratně dokázal mezi oběma uchazeči manévrovat tak, aby se ani jednoho nedotkl. Díky finanční podpoře německých bankéřů volbu vyhrál Karel, což mělo za následek prohloubení už tak nepřátelských vztahů.

Nový císař se při cestě na svou korunovaci rozhodl navštívit Anglii, aby upevnil jejich spojenectví ještě předtím, než se Jindřich setká

s Františkem. Přestože setkání trvalo pouze několik dní, Jindřich odjížděl do Francie s tím, že si vyslechne návrhy francouzského krále, ale byl již rozhodnut spojit se s císařem. Setkání anglického a francouzského krále na Brokátovém poli bylo spíše než diplomatickým jednáním velkolepým divadlem pro zúčastněné. Oba monarchové se chtěli předvést v tom nejlepším světle. Jejich jednání neměla žádný vážnější politický úspěch. Anglický král upřednostnil sblížení s císařem. Přesto však nehodlal narušit vazby na Francii, princezna Marie zůstávala zasnoubená s dauphinem.

Francouzský král velmi brzy porušil mírové ujednání z Londýna. Jindřich i kardinál Wolsey v tomto nešťastném tahu viděli příležitost, jak se zmocnit role arbitra a získat tím na důležitosti. Na základě dané smlouvy byl anglický král povinen postavit se na stranu císaře, kterému přislíbil, že společně vpadnou do Francie. Pro anglického krále mělo spojení s císařem i dynastický podtext. Nepředpokládal, že mu královna Kateřina ještě porodí potomky, a proto se snažil najít pro svou jedinou dceru co nejlepšího manžela. Je nepravděpodobné, že by Jindřich skutečně věřil, že se s princeznou Marií ožení sám císař. Marie byla teprve dítě a císař už pomýšlel na vlastní dědice, nemohl tak dlouho čekat.

Přestože kardinál Wolsey byl zastáncem spíše profrancouzské politiky, na počátku dvacátých let pro něj byla aliance s císařem výhodnější. Kardinál usilovat o papežský stolec a právě Karel V. mu k němu měl dopomoci. Císař byl dokonce ochoten v jeho prospěch zasáhnout vojensky. Wolsey byl úplným cizincem s až děsivou mocí, proto volbu prohrál. On i král neúspěch císaři vyčítali, přestože Karel podnikl veškeré kroky, aby Wolseyho zvolení zařídil. Opět se tedy otevírala cesta k francouzskému spojení. Zvláště poté co František upustil od své skotské politiky. I přes osobní zklamání Jindřich neupouštěl

z procísařského směru. Během druhé císařovy návštěvy Anglie byly podepsány další ofenzivní smlouvy proti Francii, díky kterým měl Jindřich slibné vyhlídky na znovuzískání bývalých anjouovských území. Do smluv byl zahrnut i sňatek princezny Marie s císařem, jehož naplnění se zdálo nepravděpodobné.

Tažení do Francie se dlouho odkládalo. Jindřich VIII. sice toužil po válečných vavřínech, ale chtěl minimalizovat rizika. S podporou vévody de Bourbon se zdál být úspěch nadosah a možným se zdálo i obležení Paříže. Centrum bojů se však opět přesunulo na Apeninský poloostrov. V bitvě u Pavie císař získal největší výhodu. Francouzský král se stal jeho zajatcem a Karel si mohl diktovat podmínky. Po velikém triumfu byl anglický král jediný, kdo dále toužil válčit. Císař toužil po míru a k jeho sjednání už Jindřicha nepotřeboval. Anglický král se tak dostal do pozadí. Po těchto událostech anglický král postupně ztrácel v císaře důvěru. Císaři by se nemohl rovnat, vždy by byl tím podřadnějším panovníkem. Mírovými podmínkami byl anglický král donucen nadobro se vzdát francouzských území jeho předků. Navíc bylo již více než zřejmé, že k plánovanému sňatku císaře a princezny Marie nikdy nedojde.

V polovině dvacátých let se Jindřich vášnivě zamiloval do Anny Boleynové, která ho dokázala okouzlit svým šarmem a důvtipem. Pokud by se Anna králi podvolila hned ze začátku, jen stěží by se později stala královnou. Sliby o dědicích a také svou neústupností dovedla Anglii k vypovězení obedience Římu. V roce 1527 Jindřich začal usilovat o rozvod s Kateřinou. Podklady k anulaci čerpal z Písma, i když v tomto případě situace ztěžovaly různé výklady obsahu. Hlavní otázkou o platnosti manželství byla konzumace jejího předešlého manželství. Anglický král doufal, že papež jeho žádosti bez problémů vyhoví. Klement VII. se

rozhodně nedal počítat mezi císařovy přátele a dekret o zrušení by měl bez okolků poskytnout. Během tohoto procesu však císařská vojska vydrancovala Řím a papež se stal Karlovým zajatcem. Musel se přizpůsobit jeho přáním. Královna Kateřina se odmítla podvolit jinému než papežskému soudu. Klement se neustále snažil rozhodnutí oddalovat. Aby anglického krále uklidnil, vyslal k jeho dvoru legáta, který měl vést soudní řízení. Nyní se situace poněkud změnila. Císař i anglický král hledali oporu u Františka I. Ten samozřejmě podporoval Jindřichovu věc, neboť tím chtěl pokořit císaře a doufal, že po rozvodu by se Jindřich mohl oženit s Francouzskou. Ovšem svou politiku prováděl natolik opatrně, aby neohrozil plánované příměří s císařem. Campeggiova mise neměla žádný výsledek. Selhání procesu neodvratně přivolalo Wolseyho pád.

V okolí kardinála Wolseyho se utvořila silná šlechtická opozice, která neustále podkopávala jeho pozici. Za neúspěch rozvodového procesu král vinil pouze kardinála a svou nelibost mu dal silně pocítit. Kardinálovi byl vyměřen nejvyšší trest. Ovšem než stihl být odvezen do Toweru, zemřel. Podle dobových svědectví král svého rozhodnutí později litoval.

Po několika dalších marných snahách o anulaci schválenou papežem se Jindřich rozhodl vzít věci do svých rukou a definitivně ukončit své první manželství. Zatímco záležitost anulace byla předána parlamentu, anglický král se snažil minimalizovat možné škody na přátelských vztazích s císařem. Nebyl si zcela jist císařovou reakcí, a proto neopomněl své království připravit na možný útok. Za pomoci reformátorů Cromwella a Cranmera byly položeny základy nové národní církve. Po necelých šesti letech se král dočkal svého rozvodu.

Anglický král podnikl různé kroky, aby císařovu mysl odvrátil od myšlenky vojenského zásahu. Přesto však nepolevoval v ostražitosti.

Papež, císař a dokonce i francouzský král se všemožnými prostředky marně Jindřicha snažili přimět k obnovení poslušnosti Římu. Císař byl i ochoten uznat anulaci jeho manželství, pokud s jeho tetou bude dobře zacházeno a princezně Marii nebudou upírána nástupnická práva, aby se král poslušně vrátil do lůna katolické církve. Faktem zůstává, že císař měl důležitější problémy, které bylo nutné vyřešit. Jeho rozsáhlá říše byla zmítána reformací, domácími nepokoji a byla neustále ohrožována tureckým nebezpečím i výpady Francouzů. Přestože anulace manželství a odtržení Anglie od Říma bylo pro císaře citlivou záležitostí z hlediska osobního i náboženského, jeho promyšlená pragmatická politika mu nedovolila zakročít a ohrozit své postavení. Karel V. neustále potřeboval spojence a důležité pro něj bylo, že anglický král byl stále ochotný s ním udržovat přátelství. Na rozdíl od anglického krále se císař v první řadě řídil státními zájmy, nikdy osobními. Emoce neměly s jeho mezinárodní politikou nic společného.

Prameny

Calendar of Documents Relating to Scotland Preserved in Her Majesty's Public Record Office, ed. by BAIN, J., London 1881.

Calendar of State Papers and Manuscripts in the Archives and Collections of Milan 1385-1618, ed. by HINDS, A. P., London 1912.

Calendar of State Papers Relating to English Affairs in the Archives of Venice, ed. by BROWN, R., Vol. 1-4, London 1864-1871.

Calendar of State Papers, Spain, ed. by BERGENROTH, G. A., GAYANGOS, P. de, Vol. 1-5, London 1862-1888.

Calendar of State Papers, Spain: Further Supplement To Volumes 1 and 2, Documents From Archives in Vienna, ed. by MATTINGLY, G., London 1947.

Calendar of State Papers, Spain: Supplement To Volumes 1 and 2, Queen Katherine; Intended Marriage of King Henry VII To Queen Juana, ed. by BERGENROTH, G. A., London 1868.

CAVENDISH, G., *The Life of Cardinal Wolsey*, London 1852.

CAVENDISH, G., *The Life of Cardinal Wolsey and Metrical Visions*, Vol. 2, London 1825.

Correspondence of the Emperor Charles V and His Ambassadors at the Courts of England and France, ed. by BRADFORD, W., London 1850.

Correspondenz des Kaisers Karl V., Vol. 1, 1513-1532, ed. by LANZ, K., Leipzig 1844.

Foedera, conventiones, literae, et cuiuscunque generis acta publica, inter reges Angliae etc., ed. by RYMER, T., Tom. 5, Pars 1 et 2, Hagae 1741.

HALL, E., *Hall's Chronicle: Containing the History of England, during the Reign of Henry the Fourth and the Succeeding Monarchs, to the End of the*

Reign of Henry the Eighth, in which Are Particularly Described the Manners and Customs of those Periods. Carefully Collated with the Editions of 1548 and 1550, London 1809.

HERBERT, E., *The Life and Raigne of King Henry the Eight*, London 1649.

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, ed. by BREWER, J. S., GAIRDNER, J., Vol. 1–10, London 1864–1920.

NICOLAS, N. H., *The Privy Purse Expences of King Henry the Eight, from November 1529, to December 1532 with Introductory Remarks and Illustrative Notes*, London 1827.

Opus Epistolarvm Des. Erasmi Roterodami: Denvo Recognitvm et Avctvm, ed. by ALLEN, P. S., Tom. 1, 1484–1514, Oxford 1906.

Opus Epistolarvm Des. Erasmi Roterodami: Denvo recognitvm et avctvm: 1526–1527, ed. by ALLEN, P. S. – ALLEN, H. M., Tom. 6, Oxford 1926 (Re-issued 1992).

State Papers Published under the Authority of His Majesty's Commission, Vol. 1, London 1830.

The Love Letters of Henry VIII to Anne Boleyn With Notes, Boston–London 1906.

WRIOTHESLEY, CH., *A Chronicle of England During the Reigns of the Tudors, from A. D. 1484–1559*, Vol. 1, London 1875.

Literatura

- ALVAREZ, M. F., *Charles V: Elected Emperor and Hereditary Ruler*, London 1975.
- ARMSTRONG, E., *The Emperor Charles V*, Vol. 1, London 1910.
- BANKS WHITLEY, C., – KRAMER, K., *A New Explanation for the Reproductive Woes and Midlife Decline of Henry VIII*, in: *The Historical Journal*, Vol. 53, No. 4, 2010.
- BASKERVILLE, G., *Review of Wolsey by A. F. Pollard*, in: *The English Historical Review*, Vol. 45, No. 178, 1930.
- BAUMER, F. Le Van, *Review of Catherine of Aragon by Garrett Mattingly*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 13, No. 4, 1941.
- BERNARD, G. W., *The Fall of Wolsey Reconsidered*, in: *Journal of British Studies*, Vol. 35, No. 3, 1996.
- BOWLE, J., *Henry VIII, A Biography*, Newton Abbot 1973.
- BRIDGE, J. S. C., *A History of France from the Death Louis XI, Reign of Charles VIII, Regency of Anne de Beaujeu, 1483–1493*, Vol. 1, Oxford 1921.
- BUTLER, G., MACCOBY, S., *The Development of International Law*, New Jersey 2003.
- CURRIN, J. M., *Pierre Le Pennec, Henry VII of England, and the Breton Plot of 1492: A Case Study in “Diplomatic Pathology”*, in: *Albion*, Vol. 23, No. 1, 1991.
- DEWHURST, J., *The Alleged Miscarriages of Catherine of Aragon and Anne Boleyn*, in: *Medical History*, Vol. 28, No. 1, 1987.
- ELTON, G. R., *England Under the Tudors*, London and New York 1991.
- FLETCHER, S., *Cardinal Wolsey, A Life in Renaissance Europe*, London 2009.

- FRASER, A., *The Six Wives of Henry VIII*, London 1996.
- FROUDE, J. A., *The Divorce of Catherine of Aragon*, London 1891.
- GAIRDNER, J., *New Lights on the Divorce of Henry VIII*, in: *The English Historical Review*, Vol. 12, No. 45, 1897.
- GRANT, A., *Henry VII*, London and New York 1985.
- GUNN, S. J., LINDLEY, P. G., *Cardinal Wolsey: Church, State and Art*, Cambridge 1991.
- GWYN, P., *Wolsey's Foreign Policy: The Conferences at Calais and Bruges Reconsidered*, in: *The Historical Journal*, Vol. 23, No. 4, 1980.
- HOOKER, J. R., *Notes on the Organisation and Supply of the Tudor Military under Henry VII*, in: *Huntington Library Quarterly*, Vol. 23, No. 1, 1959.
- CHIBI, A. A., "*Turpitudinem uxoris fratris tui non revelavit*": *John Stokesley and the Divorce Question* in: *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 25, No. 2, 1994.
- KOHLER, A., *Das Reich im Kampf um die Hegemonie in Europa 1521–1648*, Oldenbourg 2010.
- LOADES, D., *Henry VIII and his Wives*, Sutton 1994
- LOCKYER, R., THRUSH, A., *Henry VII*, London 1997.
- MATTINGLY, G., *An Early Nonaggression Pact*, in: *The Journal of Modern History*, Vol. 10, No. 1, 1938.
- MATTINGLY, G., *Catherine of Aragon*, New York 1990.
- MATTINGLY, G., *Renaissance Diplomacy*, Baltimore 1955.
- MORTIMER, T., *A New History of England from the Earliest Accounts of Britain to the Ratification of the Peace of Versailles 1763*, Vol. 2, London 1765.

- PALMER, M. D., *Henry VIII*, New York 1983.
- POLLARD, A. F., *Anglické dějiny: studie o vývoji politickém*, Praha 1921.
- POLLARD, A. F., *Henry VIII*, London 1919.
- SCARISBRICK, J. J., *Henry VIII*, London 1976.
- SMITH, P., *German Opinion of the Divorce of Henry VIII*, in: *The English Historical Review*, Vol. 27, No. 108, 1912.
- SMITH, P., *Luther and Henry VIII*, in: *The English Historical Review*, Vol. 25, No. 100, 1910.
- STARKEY, D., *Six Wives, The Queens of Henry VIII*, London 2003.
- TRAVITSKY, B. S., *Reprinting Tudor History: The Case of Catherine of Aragon*, in: *Renaissance Quarterly*, Vol. 50, No. 1, 1997.
- TREMLETT, G., *Catherine of Aragon, Henry's Spanish Queen, A Biography*, London 2010.
- WALKER, G., *Rethinking the Fall of Anne Boleyn*, in: *The Historical Journal*, Vol. 45, No. 1, 2002.
- WALKER, W. T., *Review of Henry VIII and the Invasion of France*, in: *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 23, No. 4, 1992.